

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Науково-методичний центр координації дослідно-експериментальної та
інноваційної роботи

Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності

Хмельницький
2014

ББК 74.026.63

УДК 373.5.02

Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності/
Упор.: Кошка О.А., Красовська В.Ю. – Хмельницький: ХОППО. – 2014. – 126 с.

Рекомендовано до друку рішенням науково-методичної ради
Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 4 від 28.10.2014 р.)

Автори-упорядники:

Кошка О.А. – завідувач науково-методичного центру координації дослідно-експериментальної та інноваційної роботи Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Красовська В.Ю. – методист науково-методичного центру координації дослідно-експериментальної та інноваційної роботи Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Рецензенти:

Вашеняк І.Б., проректор з наукової роботи та моніторингу якості освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат історичних наук, доцент.

Зазуліна Л.В., доцент кафедри педагогіки та психології Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук.

Скрипник С.В., доцент кафедри теорії та методик природничо-математичних дисциплін Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук.

Науково-методичний посібник розроблено відповідно до нормативно-правової бази здійснення інноваційної освітньої діяльності та за результатами вивчення й узагальнення досвіду експериментальної роботи загальноосвітніх навчальних закладів області.

Видання містить матеріали, які розкривають основні засади науково-дослідної роботи, системи науково-методичного забезпечення інноваційної освітньої діяльності, порядок здійснення дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі.

Посібник адресований методистам методичних кабінетів (центрів), керівникам і педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів.

Передмова

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому.

Під інноваційною освітньою діяльністю ми розуміємо розроблення й використання у сфері освіти результатів досліджень та розробок. Оскільки єдино правильним і ефективним шляхом перевірки результативності запровадження інновацій у системі освіти є експеримент, то дослідно-експериментальна робота є складовою інноваційної діяльності.

Останнім часом все вагомішими стають дослідження окремих вчителів та педагогічних колективів, спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу. Під керівництвом Міністерства освіти і науки України, за участю науковців Академії педагогічних наук України, співробітників Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Хмельницького ОШПО на базі загальноосвітніх, дошкільних, позашкільних навчальних закладів області проводиться дослідно-експериментальна робота із оновлення змісту освіти та підвищення її якості.

Ми пропонуємо видання, у якому розглянуто проблему підготовки та проведення педагогічного експерименту як складової інноваційної діяльності педагога та проведення дослідно-експериментальної роботи як окремого виду інноваційної діяльності закладу.

Робота має реферативний характер, оскільки вміщує велику кількість посилань на здобутки вітчизняних науковців щодо аналізу проблем інноваційної освітньої діяльності.

Посібник складається із чотирьох розділів, списку літератури з означених проблем та додатків.

У першому розділі «Порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» стисло викладено нормативно-правові та теоретичні засади здійснення інноваційної діяльності навчального закладу.

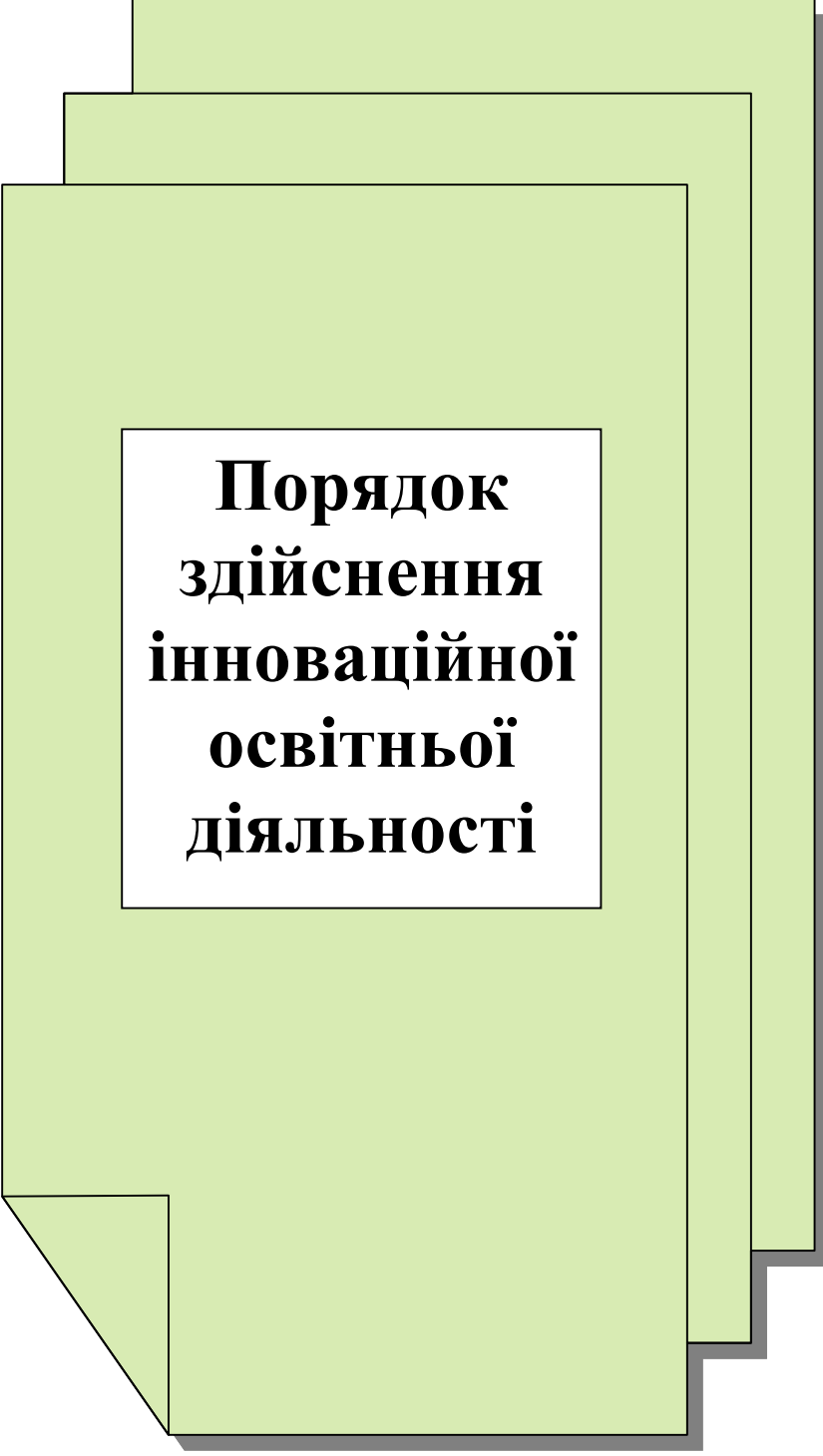
У другому розділі «Підготовка та проведення педагогічного експерименту» окреслено шляхи вирішення проблем, пов'язаних з підготовкою документації щодо проведення дослідно-експериментальної роботи, написанням науково-педагогічних робіт та оформленням результатів наукового дослідження.

Третій розділ «Експериментальний навчальний заклад» розкриває організаційні засади діяльності, особливості управління експериментального навчального закладу та організаційно-структурне забезпечення інноваційної діяльності в області.

Шляхи підготовки педагогів до інноваційної діяльності проаналізовано у четвертому розділі посібника «Формування готовності педагога до інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи».

Додатки містять зразки локальних нормативно-правових документів щодо здійснення дослідно-експериментальної роботи, діагностичний інструментарій визначення рівня готовності педагогів до інноваційної діяльності.

Посібник стане у пригоді керівникам навчальних закладів, педагогам-практикам, методистам, зацікавленим в організації та проведенні інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи.

**Порядок
здійснення
інноваційної
освітньої
діяльності**

1.Порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності

- 1.1. Мета і зміст інноваційної діяльності.
- 1.2. Рівні інноваційної освітньої діяльності
- 1.3. Дослідно-експериментальна діяльність ЗОНЗ
- 1.4. Координація інноваційної діяльності.
- 1.5. Нормативна база інноваційної діяльності.

1.1. Мета і зміст інноваційної діяльності

Сучасні процеси, які відбуваються в галузі освіти і в діяльності школи як її основної ланки, спрямовані на реалізацію інноваційної освітньої політики, що розглядається як якісно нове утворення в науці.

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті.

Інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок. Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності.

Як правило, цей вид діяльності характеризується вищим ступенем творчості учасників освітнього процесу, створює нові освітні технології, формує новий світогляд учителя, позитивно впливає на створення нових управлінських структур, створює оптимальні умови для формування досконаліших стосунків між школою та суспільством.

Інноваційну освітню діяльність, як складне психолого-педагогічне явище, дослідники розглядають у таких взаємопов'язаних аспектах, як зміст, функціонування та розвиток.

Сутнісний зміст інноваційної діяльності визначається філософською, мотиваційною, креативною, операційною та рефлексивною складовими.

Кожний з компонентів для його реалізації потребує додаткових інтелектуальних та матеріальних зусиль. Тому інноваційна діяльність розглядається вченими [17] як одна із форм інвестиційної діяльності, що забезпечує розробку, розповсюдження та застосування інновацій у системі освіти з метою її вдосконалення чи оновлення, характеризується процесами виявлення інноваційної ініціативи, створення освітньої інновації, її розповсюдження, освоєння, збереження та експертизи.

Охарактеризуємо кожний з процесів інноваційної освітньої діяльності окремо.

1. Виявлення інноваційної ініціативи. Виявлення інноваційної ініціативи відбувається на рівні підтримки колегами і керівниками інноваційної ідеї, що виникла в авторів. Однак, як правило, інноваційні ідеї дуже важко втілюються в життя людей тому, що вони суттєво змінюють їх попередні погляди на той чи інший процес, явище, предмет.

Причиною цього є те, що будь-яка інновація є чужорідною на початку свого існування і лише з часом стає визнаною усталеною, сприйнятною іншими.

Про це свідчать закони перебігу інноваційних процесів, описані Н.Юсуфбековою:

- закон необоротної дестабілізації педагогічного середовища (будь-яка інновація вносить у педагогічне середовище необоротні зміни);
- закон обов'язкової реалізації інноваційного процесу (будь-яке педагогічне відкриття рано чи пізно, стихійно чи свідомо повинно реалізуватись);
- закон стереотипізації педагогічних інновацій (будь-яка інновація поступово перетворюється в звичайні поняття й дії і, таким чином, приречена на стереотип) [17].

2. *Створення освітньої інновації*. Створення освітньої інновації включає в себе етапи:

- розробки інноваційного освітнього проекту;
- експертизи;
- експериментування;
- отримання експериментальних результатів;
- апробації отриманих експериментальних результатів.

Етап розробки інноваційного освітнього проекту реалізується автором інновації (ученим, педагогом-новатором, групою педагогів-новаторів, групою вчених тощо). При цьому під інноваційним освітнім проектом розуміється комплекс заходів, спрямованих на проведення системного дослідження в галузі освіти, який передбачає чітку постановку мети, терміни виконання, виконавців, кошторис та джерела фінансування (інвестиції).

Етап експертизи інноваційного проекту відбувається на загальнодержавному чи регіональному рівні управління освіти і включає в себе:

- діагностику інноваційної ідеї на предмет її новизни, своєчасності, можливості реалізації й актуальності;
- попереднє оцінювання інноваційного проекту на предмет його педагогічної доцільності, практичності та теоретичної значущості;
- прогнозування передбачуваних кінцевих результатів від здійснення інноваційного освітнього проекту на предмет його життєздатності та конкурентоспроможності.

Кожний з етапів експертизи інноваційного освітнього проекту описується відповідними параметрами та показниками і може бути вимірний.

Етап експериментування інноваційного освітнього проекту здійснюється на базі експериментального закладу освіти, затвердженого відповідним органом управління освіти згідно з діючою нормативною базою в галузі освіти.

Етап отримання експериментальних результатів та їх аналіз забезпечуються відповідними (регіональними або державними) комісіями.

Етап апробації освітньої інновації реалізується в закладах освіти, визначених Міністерством освіти і науки України.

3. *Експертиза апробованої інновації*. Експертиза апробованої педагогічної інновації у разі позитивної оцінки передбачає надання автору (авторам) проекту

відповідного статусу — «автор освітньої інновації» (за поданням науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України).

4. *Розповсюдження й освоєння інновації.* Етап масового впровадження апробованого інноваційного проекту (розповсюдження й збереження апробованого) у всі заклади освіти країни можливий лише з дозволу Міністерства освіти і науки України.

5. *Етап збереження інновації.* Зберігаються інноваційні освітні проекти у вигляді наукових видань — у бібліотеках, у вигляді комп'ютерних банків даних — на відповідних сайтах МОН, наукових установ.

1.2. Рівні інноваційної освітньої діяльності

Інноваційна освітня діяльність здійснюється на *всеукраїнському, регіональному* рівнях та на *рівні окремого навчального закладу*. Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається її змістом (*розробка, розповсюдження чи застосування інновації*), а також масштабістю змін, що вноситимуться у систему освіти внаслідок застосування запропонованої інновації.

Інноваційна освітня діяльність *всеукраїнського* рівня передбачає апробацію інновацій та експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування у системі освіти:

- освітніх, дидактичних систем;
- державних стандартів освіти, базового компонента змісту дошкільної освіти, інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, змісту професійно-технічної освіти, нормативної частини змісту вищої, післядипломної освіти.

Інноваційна освітня діяльність *регіонального* рівня може здійснюватись у системі освіти області й передбачає:

- апробацію інновацій, розроблених у ході експериментів регіонального рівня;
- експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування інновацій.

Інноваційна освітня діяльність *на рівні окремого навчального закладу* передбачає:

- застосування інновацій;
- експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування інновацій.

1.3. Дослідно-експериментальна діяльність загальноосвітнього навчального закладу

Одним із шляхів реалізації інноваційної освітньої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів є участь їх у дослідно-експериментальній роботі (поява експериментальних навчальних закладів [41, 42]).

У педагогічній літературі поняття інноваційна та експериментальна діяльність нерідко ототожнюються, що пояснюється розумінням експериментальної діяльності як складової інноваційної, коли експериментально перевіряється ефективність і можливість застосування

інновацій в системі освіти. Одночасно дослідно-експериментальна робота має свою специфіку проведення, і в цьому випадку вона виступає як окремий вид інноваційної діяльності.

Мета дослідно-експериментальної роботи – дослідження актуальних педагогічних проблем, експериментальна апробація нових педагогічних технологій.

Дослідно-експериментальна робота є впровадженням нового, що реалізується як зміна умов, змісту, засобів, методів, форм діяльності навчального закладу.

Зміст дослідно-експериментальної роботи включає інноваційну діяльність, сутність якої полягає в оновленні навчально-виховного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему, що передбачає найвищий ступінь педагогічної творчості. При цьому важливо, що суб'єктом, носієм інноваційного процесу виступають учителі, учні, батьки.

Інноваційна діяльність в закладах освіти, як правило, здійснюється на двох рівнях: регіональному і загальнодержавному [41].

На регіональному рівні інноваційна діяльність характеризується розробкою нововведення у варіативній складовій змісту загальної середньої освіти, системі організації навчально-виховного процесу, методах і формах навчання, виховання й управління, методиках викладання навчальних предметів, окремих методів і форм управління закладом освіти.

На державному рівні — внесенням суттєвих змін у систему загальної середньої освіти, що знайшли своє відображення в оновлених системах організації навчально-виховного процесу, технологіях управління освітою певного регіону.

Практика свідчить, що **основними джерелами інноваційних ідей** розвитку навчального закладу виступають:

- потреби країни, регіону, району (міста) – соціальне замовлення школі на випускника;
- директивні та нормативні документи органів влади та управління освіти різних рівнів;
- досягнення та розробки психології, педагогіки, соціології, інших наук про людину;
- досягнення передової та масової педагогічної практики;
- власний професійний досвід керівників і вчителів, інтуїція, практичне педагогічне мислення;
- аналіз результату і процесу функціонування навчального закладу;
- аналіз психолого-педагогічної літератури, періодичних видань.

Інноваційна освітня діяльність передбачає залучення багатьох педагогічних і наукових працівників до творчої діяльності, створення ними нових чи вдосконалених педагогічних продуктів (процесів, явищ). У результаті такої діяльності підвищується педагогічна майстерність учителів, результативність навчально-виховного процесу.

Наукова підтримка дослідно-експериментальної роботи

Важливою умовою науково-дослідної, експериментальної роботи в освітніх установах є кваліфікована наукова підтримка, яка здійснюється у формах наукового керівництва й наукового консультування.

Для неї характерні:

- наявність науково-дослідної програми, зареєстрованої на рівні Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації чи Міністерства освіти і науки України;
- систематичні наукові консультації з учителями шкіл із проблем модернізації змісту освіти та методик викладання основ наук;
- організація і проведення курсів та спецкурсів із сучасних досягнень у галузі психології та педагогіки;
- залучення працівників школи до роботи у науково-практичних семінарах та конференціях із проблем вдосконалення навчально-виховних та управлінських технологій;
- залучення учених наукових інститутів до роботи в предметних науково-методичних кафедрах навчальних закладів;
- щорічні підсумкові науково-методичні семінари із проблем наукових досліджень та їх результатів тощо.

Консультування та координація дослідно-експериментальної роботи на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня покладається на Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня - регіональні інститути післядипломної педагогічної освіти. Науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи можуть здійснювати наукові установи Академії педагогічних наук України (за згодою) [42]

Примірна угода про науково-методичне співробітництво (Додаток 1.1).

Психологічний супровід дослідно-експериментальної роботи

Здійснення експериментальної роботи неможливе без психологічного супроводу. У рамках експерименту шкільний психолог працює над питаннями:

- забезпечення психологічного та захист психічного здоров'я всіх учасників навчального процесу;
- сприяння повноцінному особистісному й інтелектуальному розвитку школярів;
- підвищення ефективності навчально-виховної діяльності школи;
- забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини, яка його потребувала, на основі її психолого-педагогічного вивчення, профілактиці і корекції відхилень у особистісному розвитку та поведінці.

Фінансування експериментального навчального закладу

Фінансування експериментального навчального закладу здійснюється його засновником (власником) або уповноваженим ним органом відповідно до встановленого законодавством порядку.

Фінансування дослідно-експериментальної роботи здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також інших джерел, не заборонених чинним законодавством [42].

1.4. Координація інноваційної діяльності

Управління інноваційними процесами базується на основі розподілу та кооперації праці. Будь-який підхід при цьому передбачає узгодженість дій як важливу умову управління, що виявляється у функції координування.

Координація – латин. *coordination*, від *ordination* – погодження, узгодження. Перше значення – складова процесу управління, що полягає в погодженні, упорядкуванні дій різних частин системи, яка підлягає управлінню з метою уникнення дублювання однойменних операцій та охоплення більшого кола програм, робіт. Друге значення висвітлює одне з важливих завдань сучасного менеджменту (управління), що полягає у встановленні гармонії між організаціями, ділянками і учасниками процесу виробництва й управління. координація здійснюється шляхом проведення координаційних службових нарад, на яких визначаються зв'язки між виконавцями, усуваються недоречності, дублювання, що дає змогу досягти оперативної реалізації рішення за короткий строк при оптимальних витратах. При цьому координування розглядається як встановлення гармонії між учасниками системи та співвідношенням пропорцій.

Упорядкування системи впровадження у практику закладів освіти регіону інновацій потребує чіткого визначення функцій усіх ланок інноваційного процесу (ЗОШ, ДНЗ – РМК/МЦ - ОППО), на що вказує у своєму дослідженні В. Химинець [51]:

Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти:

- розробляє регіональну модель інноваційної діяльності закладів освіти;
- вивчає потреби педагогічних працівників в актуальних знаннях, рекомендує проблематику поглибленого вдосконалення теоретичної та практичної готовності педагогів до освоєння інновацій;
- діагностує рівень готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності;
- розробляє та реалізує систему заходів щодо підвищення рівня готовності педагогічних працівників до інноваційної та пошуково-експериментальної діяльності в курсовий період;
- здійснює фахову експертизу інноваційних проектів на предмет їх оцінювання, діагностики і прогнозування результативності та конкурентоздатності;
- спільно з департаментом освіти і науки забезпечує регіональний рівень управління інноваційними педагогічними процесами;
- проводить експертизу та коригує інноваційні процеси в експериментальних навчальних закладах;
- здійснює загальне керівництво пошуково-експериментальними дослідженнями з апробації педагогічних інновацій у рамках роботи експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів;

- здійснює науково-методичний супровід процесу впровадження педінновацій в освітню практику;
- забезпечує патронаж ЗОНЗ та ДНЗ, в яких проводиться дослідно-експериментальна робота;
- узгоджує роботу РМК/ІМЦ, експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів із впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес;
- консультує педагогів-новаторів із питань пошуково-дослідницької роботи та реалізації інноваційних педагогічних технологій;
- збирає інформацію про педагогічні ініціативи на регіональному та локальному рівнях;
- формує банк даних про локальні педагогічні ініціативи;
- здійснює науково-методичний супровід процесу впровадження педінновацій в освітню практику;
- створює ефективні механізми наукового керівництва експериментальною роботою педагогів;
- організовує тісну співпрацю з вищими навчальними закладами і науково-дослідними інститутами;
- забезпечує участь регіональних закладів освіти у загальнодержавних та міжнародних освітніх дослідницьких проектах;
- формує базу даних про результати апробації та реалізації інноваційних проектів;
- інформує широкий загал про результати інноваційної діяльності, пропагує їх до запровадження;
- забезпечує введення інновацій у післядипломну педагогічну освіту.

Районні/міські методичні кабінети/центри:

- аналізують стан навчально-виховного процесу в закладах освіти району/міста, рівень професійної підготовки педагогів щодо виявлення та реалізації педагогічних проблем із метою модернізації регіональної системи освіти;
- організують роботу педагогічних кадрів із пошуку інноваційних шляхів вирішення завдань удосконалення навчально-виховного процесу;
- здійснюють моніторинг професійної компетентності та рівня готовності педпрацівників до інноваційної діяльності;
- розробляють та реалізують систему заходів щодо формування готовності педпрацівників до інноваційної та пошуково-експериментальної діяльності у міжкурсовий період;
- планують та проводять індивідуальні та колективні форми методичної роботи з керівними та педагогічними кадрами для ініціювання педагогічних інновацій і розробки інноваційних проектів;
- спільно з відділами/управліннями освіти, молоді та спорту райдержадміністрацій/міських рад контролюють та корегують роботу закладів освіти з апробації та провадження педінновацій у навчально-виховний процес;
- здійснюють патронаж навчальних закладів, які мають статус експериментальних і надають їм науково-методичну допомогу;

- забезпечують зв'язок із ОППО, іншими навчальними закладами, науковими установами;
- аналізують результативність апробації та впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес;
- вивчають і поширюють досвід впровадження педінновацій у закладах освіти;
- готують наукові звіти про результати інноваційної діяльності педагогів-новаторів, загальноосвітніх навчальних закладів;
- оприлюднюють результати інноваційного пошуку окремих вчителів, педагогічних колективів шляхом їх публікації в педагогічній пресі, засобах масової інформації;
- розробляють та здійснюють заходи зі стимулювання педагогів та педагогічних колективів, які активно впроваджують у практику інноваційні педагогічні технології.

Навчальні заклади:

- виявляють суперечності, наявні у навчальному закладі, здійснюють пошук та актуалізацію нових ідей, обговорюють їх у шкільному колективі та з науковцями;
- орієнтують педагогічний колектив на постійне переведення системи (навчального закладу) в якісно новий стан;
- вивчають готовність педколективу до здійснення інноваційної діяльності;
- формують інноваційну культуру навчального закладу;
- забезпечують навчання педагогічних працівників із питань інноваційної та пошуково-експериментальної діяльності у рамках внутрішньошкільної методичної роботи;
- формують педагогічну ініціативу, готують індивідуальні та колективні проекти нововведень;
- забезпечують внутрішньошкільне управління інноваційною педагогічною діяльністю;
- підтримують педагогів-новаторів, реалізують систему заходів щодо подолання опору та психологічного дискомфорту в шкільному колективі;
- створюють умови для експериментальної діяльності з освоєння нових педагогічних ідей;
- забезпечують участь школи у реалізації інноваційних освітніх проектів районного, обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів;
- залучають інвесторів для ресурсного забезпечення інноваційної діяльності;
- рецензують педагогічну ідею, налагоджують зовнішню комунікацію;
- готують звіти за результатами дослідно-експериментальної роботи з реалізації інноваційних педагогічних проектів;
- оприлюднюють результати інноваційної педагогічної діяльності;
- створюють конкурентоздатне освітнє середовище, готують конкурентоздатних випускників, адаптованих до суспільства, що стрімко змінюється.

На практиці наведений вище перелік функцій може бути суттєво розширений з урахуванням місцевих умов, традицій та специфіки роботи структурних підрозділів системи неперервної педагогічної освіти.

1.5. Нормативна база інноваційної діяльності

В умовах оновлення вітчизняної освіти важливе значення має інноваційна діяльність, про що йдеться у відповідних нормативно-правових документах, зокрема у Законах України «Про освіту», «Про загальноосвітній навчальний заклад», «Про інноваційну діяльність», на підвищенні якості освіти на інноваційній основі наголошено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Органом, що виробляє державну інноваційну освітню політику, здійснює експертизу інноваційних розробок, виділяє кошти на проведення науково-дослідної роботи, регулює процес поширення освітніх інновацій, є Міністерство освіти і науки України. При наукових установах, вищих навчальних закладах створюються інноваційні науково-методичні, експертні центри, що ініціюють розробку освітніх інновацій, здійснюють експертизу інноваційних освітніх ініціатив, перепідготовку освітян до застосування інновацій.

У законодавстві України про освіту закріплено право навчальних закладів здійснювати інноваційну освітню діяльність ([Закон України “Про загальну середню освіту” від 13 травня 1999р.із змінами від 16 листопада 2012р.](#)).

Взаємини юридичних та фізичних осіб, які ініціюють та ведуть інноваційну освітню діяльність, регульовані [«Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності N522 від 7 листопада 2000 р. зі змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.11.2012 р. № 1352, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.12.2012 р. за № 2111/22423»](#) [41]. Дане Положення впорядковує інноваційну освітню діяльність у системі освіти, передбачає наступну структуру організації інноваційної діяльності:

- розробка інновацій у системі освіти та визначення суб'єктів інноваційної діяльності;
- ухвалення рішень про організацію та проведення експерименту, безпосередні етапи проведення експерименту;
- ухвалення рішення про розширення бази, внесення змін у програму дослідно-експериментальної роботи, припинення, завершення експерименту; поширення та застосування інновацій у системі освіти;
- виявлення передумов щодо проведення апробації, прийняття рішення про масове поширення інновацій у системі освіти, виявлення засобів зберігання інформації про інновації та їх застосування у системі освіти, а також джерела фінансування інноваційної освітньої діяльності.

Порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу уточнено у [«Положенні про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад \(наказ МОН України від 20.01.2002 № 114 зі змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 14.02.2002 № 100/0/16-02/01-01/11/14\)»](#) [42].

[науки України від 23 листопада 2009 року. № 1054\)» \[42\].](#) Відповідно до Положення, навчальні заклади, які за наказом відповідного органу управління освіти включені до переліку шкіл з апробації нової ідеї, отримують статус експериментального навчального закладу, що не змінює їх підпорядкування, форму власності.

Участь в інноваційній діяльності експериментального закладу беруть наукові установи (як розробники наукових ідей та підходів) і органи управління освітою, котрі регулюють процес внесення інновацій в освітню практику, фінансово та організаційно підтримують інноваційну освітню діяльність.

Поточний контроль за перебігом результатів здійснюють наукові керівники програм експерименту, загальний – органи управління освітою.

На сучасному етапі інноваційна діяльність регламентується низкою нормативних актів, до яких відносяться Закони, постанови уряду, накази і розпорядження МОН України та інших відомств, локальні акти діяльності ЗОНЗ. Серед останніх – Статут навчального закладу, Правила внутрішнього трудового розпорядку, Положення про структурні підрозділи, які регламентують діяльність створених у закладі методичних форм роботи, відповідні накази про дослідно-експериментальну роботу тощо.

Перелік нормативних документів, які на даний час регламентують інноваційну діяльність у навчальних закладах:

Закон України «Про освіту» [від 23 травня 1991р.із змінами від 20 листопада 2012р.](#) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>,

Закон України «Про дошкільну освіту» [від 13 травня 1999р. із змінами від 16 листопада 2012р.](#) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> ,

Закон України «Про загальну середню освіту» [від 13 травня 1999р. із змінами від 16 листопада 2012р.](#) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> ,

Закон України «Про позашкільну освіту» [від 07.12.2000 із змінами від 16 жовтня 2012р](#) <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>,

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [від 13 грудня 1991р. із змінами від 16 червня 2012р.](#) <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>,

Закон України «Про авторське право і суміжні права» [від 23 грудня 1993 р. із змінами від 16 жовтня 2012р.](#) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>,

Закон України «Про науково-технічну інформацію» [від 25 червня 1993 р. із змінами від 13 січня 2011р.](#) http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про_науково-технічну_інформацію,

Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» [від 10 лютого 1995р. із змінами від 16 жовтня 2012 р.](#) <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/51/95-вр>

Закон України «Про інноваційну діяльність» [від 4 липня 2002 р. із змінами від 16 жовтня 2012 р.](#) <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>,

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [від 08 вересня 2011 р. № 3715 VI зі змінами внесеними згідно із Законом N 5460-VI \(\[5460-17\]\(#\) \) від 16.10.2012](#)

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>,

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. №1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери»

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF>

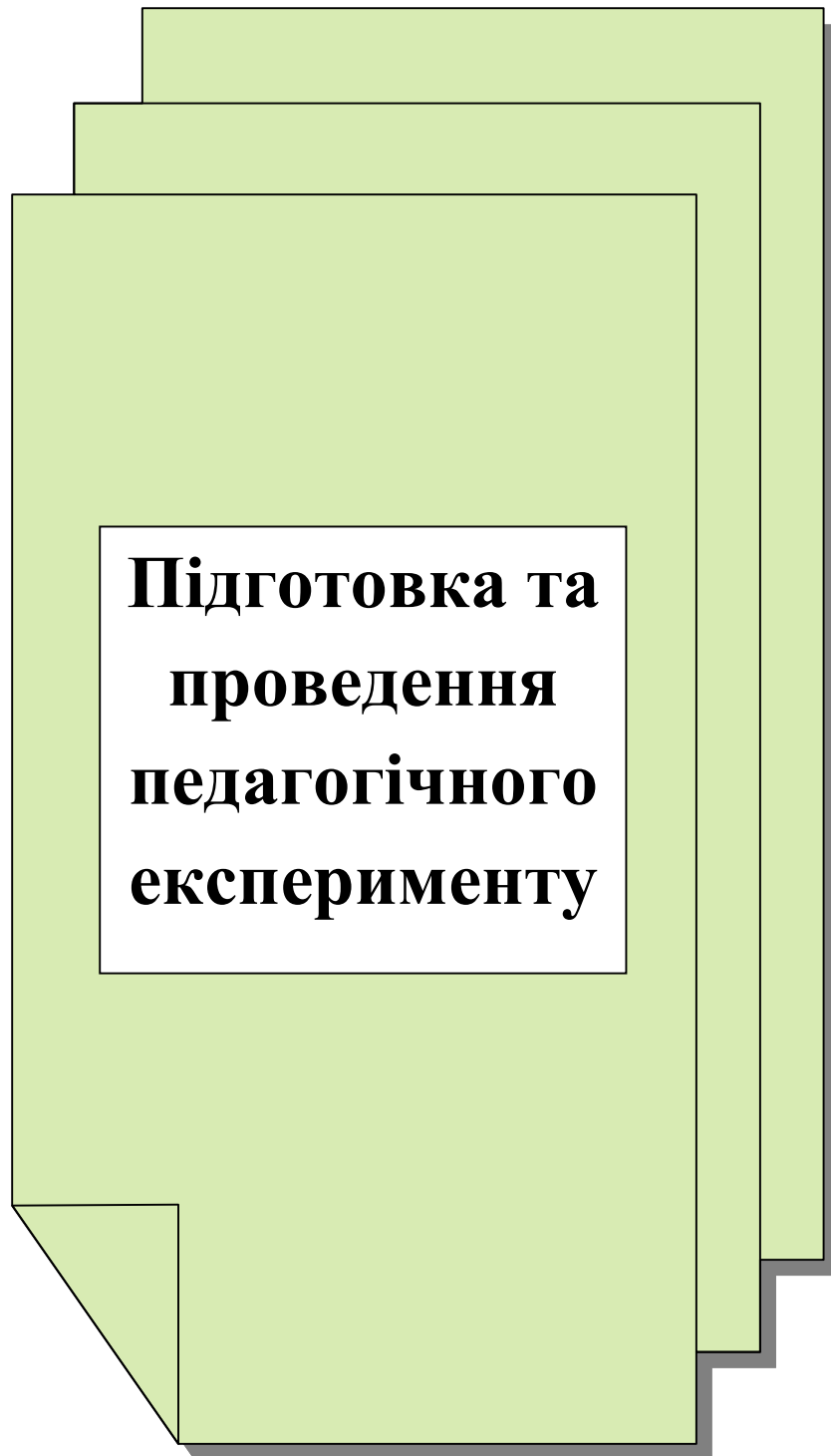
Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (наказ Міністерства освіти і науки України від 7 листопада 2000 р. № 522 із змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30 листопада 2012 р. № 1352, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 грудня 2012 р. за № 2111/22423)

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00> (Додаток 1),

Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад (наказ Міністерства освіти і науки України від 20 січня 2002 № 114 із змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 23 листопада 2009 року № 1054, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 грудня 2009 року за №1217/17233)

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0428-02> (Додаток 2).

Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи (наказ Міністерства науки і технологій України від 24 квітня 1998 № 131, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 липня 1998 р. за N 462/2902) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0462-98>.

Розділ 2. Підготовка та проведення педагогічного експерименту

2.1. Поняття експерименту.

2.2. Сутність і види педагогічного експерименту.

2.3. Рівні педагогічного експерименту.

2.4. Розробка наукового апарату дослідження.

2.5. Оформлення результатів педагогічного дослідження.

2.6. Підготовка та проведення експерименту.

2.1. Поняття експерименту

Головним методом збору інформації у науці є експеримент. Його проведення пов'язане з пошуком причинно-наслідкових зв'язків досліджуваних явищ дійсності.

Експеримент є розвитком методу спостереження та логічного аналізу. На відміну від спостереження (пасивного збору інформації), здійснення експерименту завжди супроводжується активним впливом на об'єкт, який веде до його переструктурування, тому планувати експеримент у соціологічному дослідженні можна тільки тоді, коли є певність, що цей вплив ні в якому разі не ущемлятиме інтереси учасників експерименту.

Цінність інформації, отриманої у результаті експерименту, полягає в тому, що вона не просто описує об'єкт, але й дозволяє пояснити існування й розвиток певних зв'язків, відносин, процесів.

Проведення експерименту передбачає створення певних умов, які складають експериментальну ситуацію. Саме експериментальна ситуація має гарантувати, що чинник, досліджуваний у цьому експерименті, а не будь-який інший, є причиною зафіксованих у ході експерименту змін в об'єкті.

Експеримент як самостійний метод характеризується такими ознаками [28]:

- діяльність, що організована на основі наукових даних у відповідності з теоретично обґрунтованою гіпотезою;
- запланований вплив на досліджуваний об'єкт, створення нових явищ тощо;
- глибокий аналіз та теоретичне узагальнення одержаних результатів;
- можливість багаторазового повторення;
- дотримання точно врахованих і змінюваних умов.

Ефективність використання експериментального методу в педагогічних дослідженнях безпосередньо пов'язана як з глибиною теоретичних знань про об'єкт експериментування, так і з розвитком методів та технічних засобів проведення експерименту.

2.2. Сутність і види педагогічного експерименту

Педагогічний експеримент – науково-поставлений дослід у процесі навчально-виховної роботи, спостереження досліджувального явища у спеціально створених і контрольованих дослідником умовах.

Педагогічний експеримент, на відміну від інших методів, створює умови для:

- 1) перевірки ефективності запроваджень у навчально-виховний процес;

- 2) порівняння ролі та впливу різних факторів на педагогічний процес;
- 3) вибору оптимальних факторів для організації певних ситуацій навчання та виховання;
- 4) виявлення умов реалізації певних педагогічних задач;
- 5) виявлення специфіки та закономірностей протікання педагогічного процесу в конкретних, в тому числі й заданих, умовах [28].

Основними ознаками педагогічного експерименту, які одночасно становлять і його сутність, є:

- внесення в навчальний процес певних змін у відповідності з планом і гіпотезою дослідження;
- створення умов, у яких можна найбільш яскраво бачити зв'язки між різними сторонами навчального процесу;
- облік результатів навчального процесу і формулювання остаточних висновків [28].

Сутнісний зміст експерименту полягає у розкладанні цілісного педагогічного явища на складові елементи; внесенні змін до умов, у яких ці елементи функціонують; відстеженні окремих досліджуваних сторін і явищ; фіксуванні результатів навчально-виховного процесу в умовах експерименту. Отже, експеримент у загальній системі методів дослідження допомагає встановити наукові факти, пояснити та узагальнити нові дані з позицій більш загальних теорій; будувати на базі одержаних результатів нові гіпотези та теорії.

Експериментальна робота в навчальних закладах повинна передбачати щонайменше:

- чітку фіксацію стартових умов;
- точне та зрозуміле формулювання гіпотез й очікуваних результатів;
- фіксування незалежних змінних, тобто того, що спеціально впроваджується в експериментальну ситуацію;
- фіксування умов експерименту;
- виявлення реальних результатів та їх відповідності гіпотезі [28].

Як правило, розрізняють такі види педагогічного експерименту :

1. *Констатувальний* – полягає в тому, що дослідник експериментальним шляхом встановлює лише стан педагогічної системи, що вивчається: констатує наявність зв'язків, залежностей між явищами, визначає вихідні дані для подальшого дослідження.
2. *Формувальний* – супроводжується застосуванням спеціально розробленої системи заходів, спрямованих на формування в учнів певних якостей, на покращення результатів їх навчання, виховання, трудової діяльності тощо.
3. *Контрольний* – визначає рівень знань, умінь та навичок за матеріалами формувального експерименту.

У залежності від логічної структури доведення гіпотези виокремлюють *паралельний* та *послідовний* експерименти. При паралельному експерименті створюється експериментальна група, на яку впливають незалежною змінною, а відтак порівнюють стан цієї групи з контрольною групою, яка такого впливу не

зазнавала. При послідовному експерименті вивчають стан тієї самої групи до й після введення незалежної змінної.

За рівнем вимог до ситуації експерименти поділяють на лабораторні, природні та чисті.

Природний експеримент проводиться у звичних умовах навчання і виховання при їх збереженні, що дає можливість враховувати та багаторазово відтворювати досліджувані явища.

Лабораторний експеримент здійснюється у спеціально створених умовах, що дає можливість більш точно їх враховувати, а також ізолювати досліджувані зв'язки від інших впливів.

Чистим експеримент називають тоді, коли учасники не знають про його проведення [28].

2.3. Рівні педагогічного експерименту

Нормативно-правовими документами визначено такі рівні педагогічного експерименту [42] :

- всеукраїнський,
- регіональний,
- рівень вищого навчального закладу, закладу післядипломної освіти.

Рівень експериментальної діяльності визначається її змістом та масштабістю змін, що вноситимуться у систему освіти внаслідок успішної апробації цієї діяльності та застосування інновації.

Експериментальна діяльність **всеукраїнського рівня** стосується перевірки продуктивності й можливості застосування у системі освіти:

- освітніх, дидактичних систем;
- державних стандартів освіти, базового компонента змісту дошкільної освіти, інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, змісту професійно-технічної освіти, нормативної частини змісту вищої, післядипломної освіти.

Рішення про організацію та проведення експерименту приймає Міністерство освіти і науки України.

Експериментальна діяльність **регіонального рівня** може здійснюватись у системі освіти області й має на меті експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування інновацій. Рішення про організацію та проведення експерименту приймає Департамент освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації.

Експериментальна діяльність **на рівні окремого вищого навчального закладу, закладу післядипломної освіти** передбачає експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування інновацій, розроблених науковими працівниками даного закладу. Рішення про організацію та проведення такого експерименту приймає керівник закладу або органи громадського самоврядування [42].

2.4. Розробка наукового апарату дослідження

Науково-педагогічне дослідження - це особлива форма процесу пізнання педагогічної діяльності, цілеспрямоване вивчення як об'єктів, так і

суб'єктів педагогічного процесу, у якому використовуються засоби й методи психолого-педагогічної науки і яке завершується формулюванням знання про досліджувані об'єкти і суб'єкти педагогічного процесу.

У педагогіці проводяться як фундаментальні так і прикладні наукові дослідження.

Дослідження, у яких розкривається глибинна сутність педагогічних явищ, виявлення якої дозволяє цілеспрямовано вибудовувати стратегію педагогічної діяльності й давати їй наукове обґрунтування є фундаментальними.

Прикладні педагогічні дослідження - це дослідження, які на противагу фундаментальним мають тактичний характер і безпосередньо спрямовані на розв'язання проблем педагогічної практики.

Метою наукового дослідження є визначення конкретного об'єкту і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі розроблених в науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів.

Науково-педагогічні дослідження вважаються ефективними тоді, коли дослідник отримує нові наукові результати, збагачує теоретичні знання, добивається практичної значимості свого дослідження і цим самим сприяє якісному вирішенню конкретних важливих для освіти завдань.

Будь-яке дослідження потребує планування та визначення етапів виконання роботи. *В процесі організації дослідно-експериментальної роботи можна виділити наступні кроки:*

1. Визначення проблеми і вибір теми дослідження (ознайомлення з нормативними документами щодо проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського чи регіонального рівня; вивчення педагогічної документації; аналіз педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми).

2. Формулювання основних ідей і гіпотези.

3. Розробка загального плану дослідно-експериментальної роботи (обґрунтування вибору теми; обґрунтування актуальності та новизни дослідження; добір методів дослідження; формулювання мети та завдань дослідження; визначення методів опрацювання результатів; складання переліку досліджуваних питань; складання календарного плану дослідження).

4. Опрацювання літературних джерел із досліджуваної проблеми.

5. Добір методів дослідно-експериментальної роботи.

6. Формулювання теоретичних положень, розробка методики експерименту, створення програми дослідження.

7. Організація дослідно-експериментальної роботи. Збір і накопичення емпіричних даних.

8. Аналіз та узагальнення одержаних результатів.

9. Літературне оформлення роботи (підготовка тексту; редагування стилю викладу, остаточне формулювання назв розділів, параграфів; оформлення списку використаних літературних джерел).

10. Упровадження результатів дослідження у практику (розробка методичних рекомендацій, інструкцій; підготовка статей, лекцій, доповідей).

11. Оцінка ефективності дослідно-експериментальної роботи у практичній діяльності навчального закладу.

Досягнення високого методичного та наукового рівня дослідно-експериментальної роботи передбачає:

- добір найбільш актуальної проблематики;
- конкретне й умотивоване обґрунтування стратегії дослідження, визначення його мети, завдань і предмета;
- спрямованість методики й організації дослідження на розкриття закономірностей педагогічних явищ, пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу;
- коректну організацію та дотримання послідовності етапів проведення дослідно-експериментальної роботи;
- прогнозування розвитку педагогічних процесів, розробку теорії та практики навчання й виховання, що відповідає запитам сьогодення.

У підготовці та проведенні наукового дослідження, а також під час оформлення його результатів важливими є такі його складові:

- обґрунтування актуальності проблеми;
- формулювання теми;
- визначення предмета, об'єкта, мети й завдань, методологічної основи;
- організація педагогічного експерименту;
- вирішення проблеми вимірювань;
- формування наукової новизни, визначення практичного значення та предмета захисту.

Досить повно шляхи вирішення проблем, які впливають під час підготовки написання науково-педагогічних робіт, з урахуванням реальної практики, яка склалася у минулому десятилітті, розкриває академік С.У. Гончаренко [13]

Коротко зупинимося на них.

Актуальність проблеми.

Проблема — питання чи комплекс питань, які об'єктивно виникають у ході розвитку, пізнання і вирішення яких передбачає суттєвий теоретичний та практичний результат.

Постановка проблеми має певні відмінності у фундаментальних та прикладних дослідженнях. У фундаментальних дослідженнях вона вказує на своєчасність вивчення та розв'язання для подальшого розвитку теорії і практики навчання та виховання, характеризує суперечності, які виникають між соціальними потребами і наявними засобами їхнього задоволення. У прикладних дослідженнях насамперед передбачає практичну потребу в опрацюванні теми, ступінь розв'язання визначеного питання в педагогічній практиці, прогнозований ефект від упровадження отриманих результатів.

Під час обґрунтування актуальності науково-педагогічного дослідження доцільно із самого початку з'ясувати основні суперечності чи невідповідності між досягнутим рівнем педагогічного знання і проблемами розвитку педагогічної теорії та практики.

Приклади суперечностей:

- між процесами навчання та розвитку особистості;
- між освітнім і розвивальним компонентами навчання;
- між змістом знань і реальними розумовими можливостями учня, необхідними для їх засвоєння;
- між переважаючими колективними формами навчання та індивідуальним характером опанування знань;
- між методиками інформаційно-пошукового і пояснювально-ілюстративного типів засвоєння знань;
- між досягнутим рівнем інтелектуального розвитку дитини і реально необхідним для засвоєння нового обсягу навчального матеріалу;
- між високим рівнем диференціації знань у формі навчальних дисциплін та інтегрованим характером мислення учня;
- між наявним у навчальному плані співвідношенням предметів природничо-математичного та гуманітарного профілів і здібностями учнів.

Нерідко суперечності зумовлюються або відкриттям нових фактів і зв'язків, або появою запитів практики, що потребують вироблення нових теоретичних знань.

Обґрунтування актуальності передбачає формулювання відповіді на запитання «Чому проблему потрібно розв'язувати саме зараз?» і зорієнтовує до проектування впливу результатів дослідно-експериментальної роботи на подальший розвиток педагогічної теорії, здійснення попереднього аналізу рівня опрацювання проблеми в науці.

Недоліки у визначенні проблеми:

1.Неправомірна перевага окремих напрямків розвитку педагогічної науки і практики.

2.Недостатня увага й ігнорування дослідниками певних теоретичних проблем. Переважання «кон'юнктурних» проблем.

3.Відсутність глибокого аналізу реального стану справ і можливостей вирішення проблеми наявними методами педагогічної науки і практики.

4.Передчасність дослідження окремих проблем з огляду на нинішній стан розвитку педагогіки та освітньої галузі.

5.Вибір для дослідження проблем, що лежать у різних площинах педагогічної теорії чи практики.

Тема дослідження.

Формулювання теми має відповідати динаміці руху від реальних досягнень науки до психолого-педагогічної теорії і практики. Висунення проблеми і формулювання теми в комплексі дають можливість обґрунтувати актуальність дослідження, відповісти на запитання: «Чому окреслену проблему необхідно вивчати?»

Її потрібно сформулювати так, щоб у ній відображалася проблема дослідження, яка б указувала рух від досягнутого, традиційного до нового. Прийнято у формулюванні теми відображати об'єкт, предмет і мету. Типовою помилкою дослідників нерідко є формулювання «без проблемних» тем, що завершується стихійним збиранням фактів. Не спрямовують на дослідження

конкретного аспекту педагогічної теорії чи практики таке розпливчасте формулювання, як «удосконалення методики», «шляхи вдосконалення» тощо.

Формулювання теми — завдання складне і винятково відповідальне, його вирішення залежить передусім від спрямування дослідження (фундаментальне, прикладне, розробка). При формулюванні теми варто дотримуватись таких правил:

- бажано відтворити та узгодити об'єкт, предмет і мету дослідження;
- тема повинна вказувати на зміст дослідження;
- формулювання має бути максимально конкретним;
- чітко визначення, чия діяльність (учнів, вчителів) або що буде досліджуватись;
- доцільно обрати лише один головний предмет дослідження тощо.

Об'єкт і предмет дослідно-експериментальної роботи.

Визначення об'єкта і предмета дослідження — важливий етап організації і проведення дослідно-експериментальної роботи. Необхідність розрізняти об'єкт і предмет дослідження зумовлюється тим, що педагогічна дійсність дуже різноманітна, тому необхідно розрізняти, з одного боку, всю об'єктну сферу, яка цікавить дослідника, а з іншого — те, стосовно чого він прагне одержати нове знання.

Об'єктом педагогічного дослідження має бути процес навчання чи виховання. Визначаючи об'єкт, треба дати відповідь на запитання: «Що розглядається?» Предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про спосіб розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти та функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом — те, що в цьому об'єкті отримує наукове пояснення. Якщо об'єктом є розумовий розвиток учнів у ході навчання, то предметом може бути дослідницький та евристичний методи навчання як засоби розумового розвитку учнів або дидактична чи методична система вправ для розумового розвитку дітей.

Основними об'єктами педагогічних досліджень можуть бути:

- діяльність учителів та учнів;
- педагогічні стосунки між об'єктами і суб'єктами навчання та виховання;
- організація та управління пізнавальною діяльністю учнів;
- організація та управління навчально-виховним процесом;
- управління навчально-виховними закладами тощо.

Предмет включає в себе ті аспекти й властивості об'єкта, які максимальною мірою відтворюють проблему і підлягають вивченню, тобто фіксує певні аспекти, елементи, зв'язки та відношення об'єкта, що розкриваються у процесі дослідно-експериментальної роботи.

В одному об'єкті, залежно від поставленої мети, можна виділити кілька предметів дослідження.

Предметом дослідно-експериментальної роботи можуть бути:

- мета освіти чи виховання;
- прогнозування;
- зміст, форми й методи організації та проведення педагогічного процесу;

- характеристики діяльності учня та вчителя;
- суперечності у навчально-виховному процесі;
- шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу;
- характер педагогічних вимог, впливів;
- педагогічні умови, особливості, тенденції розвитку навчально-виховних явищ і процесів;
- різні види педагогічних ситуацій.

Предметами дослідження також можуть бути різні педагогічні відносини: між дітьми у групах і колективах, колективом і окремою особистістю, між різними колективами, у педагогічних колективах, між сім'єю і школою, школою і виробництвом, громадськістю і школою, між дітьми різного віку в навчальних і трудових об'єднаннях тощо.

Діяльність і навчання дитини також можуть бути предметом дослідження, зокрема: її самопізнання, самовиховання, здатність до навчання й виховання, сприйнятливості до виховання, життєвий досвід, поведінка, особистісні якості, інтереси, мотиви, потреби тощо.

При вивченні предмета дослідження важливо конкретизувати суб'єктів дослідження. Навчання і виховання передбачають спільну діяльність учнів і педагогів, проте основним суб'єктом дослідження має бути щось одне: або діяльність дітей, їхні особливості, можливості, інтереси, потреби, характер поведінки, внутрішні протиріччя становлення особистості учня, рівень його вихованості тощо, або діяльність учителя.

Предмет конкретизується у меті та завданнях дослідження, які є безпосередніми характеристиками дослідно-експериментальної роботи.

Мета і завдання дослідження.

Мета характеризує основний задум (результат) роботи, тобто передбачуваний результат, модель результату, що формулюється з урахуванням тематики.

Результат повинен бути конструктивним, тобто давати можливість виробляти соціально корисний продукт (технологію, методику тощо) з кращими показниками якості продукту або процесу досягнення, ніж було раніше.

Мета дослідно-експериментальної роботи, як правило, полягає у підвищенні ефективності процесів навчання й виховання, а в широкому розумінні — педагогічного процесу в цілому. Її зазвичай включають у формулювання теми, й вона може стосуватися різноманітних теоретичних і прикладних питань. Як правило, її вбачають у:

- виявленні залежностей між певними факторами;
- з'ясуванні зв'язків між явищами;
- встановленні умов усунення недоліків у процесах;
- розкритті можливостей удосконалення процесів;
- пізнанні закономірностей і тенденцій розвитку тощо.

Оскільки мета дослідно-експериментальної роботи — це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати наукового пошуку, її слід формулювати чітко та лаконічно.

Метою дослідно-експериментальної роботи може бути:

- розробка педагогічних чи науково-методичних (організаційно-педагогічних, соціально-педагогічних тощо) основ формування (виховання, розвитку) в учнів (учителів)... та ін.;
- виявлення, обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічних (дидактичних, методичних, методологічних) умов (передумов) формування (виховання, розвитку)... та ін.;
- педагогічне обґрунтування змісту, форм, методів і засобів навчання і виховання...;
- розробка моделі, методики, технології (методичної системи) формування...;
- визначення і розробка педагогічних (дидактичних) засобів (системи засобів);
- розробка вимог, критеріїв, виявлення характеристик та оцінка педагогічних процесів чи явищ;
- виявлення залежностей, які існують між факторами, розкриття зв'язків між педагогічними процесами та явищами;
- розробка умов для усунення недоліків навчально-виховного процесу;
- вивчення динаміки розвитку, розкриття можливостей удосконалення педагогічних процесів та ін.

Правильне визначення мети дослідження дає можливість переконатись у правильності обрання та формулювання теми дослідно-експериментальної роботи.

Наведемо приклади коректного формулювання мети. При вивченні впливу на розвиток в учня системи психологічних методів у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання було поставлено мету: «теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність упровадження системи психологічних методів у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання».

Частина мети «теоретично обґрунтувати ефективність упровадження системи психологічних методів у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу в умовах диференційованого особистісно орієнтованого навчання» відноситься до науково-теоретичної функції дослідно-експериментальної роботи, а «експериментально перевірити» — до конструктивно-технічної, нормативної функції.

Досить чітко визначена двоєдина мета роботи в такому формулюванні: «Створити і запровадити освітню модель «Школи повного року навчання» на основі гармонізації соціокультурних і психолого-педагогічних умов роботи загальноосвітнього навчального закладу, які б забезпечували всебічний розвиток особистості шляхом її залучення до різноманітних форм навчально-виховної, дозвіллевої, соціально корисної діяльності протягом року».

Однобічним формулюванням мети, яке не охоплює концептуальний аспект дослідно-експериментального проекту, є таке: «створити необхідні соціальні,

психологічні, педагогічні умови для всебічного розвитку творчого потенціалу учнів на основі гуманізації, інтеграції, екологізації змісту освіти». Це — швидше практична, ніж науково-пізнавальна мета, якою не передбачено власне дослідницької роботи, створення науково-теоретичних основ такої системи.

Необхідним етапом дослідно-експериментальної роботи є конкретизація загальної мети в системі дослідницьких завдань, які в своїй сукупності повинні дати уявлення про те, що для досягнення мети треба зробити.

Завдання, з одного боку, розкривають суть теми дослідження, а з другого — знаходять своє тлумачення у висновках, які фіксують і узагальнюють результати їхнього виконання.

Завдання охоплює вимогу (мету), умови (відоме) і шукане (невідоме), яке формулюється у запитанні. Між ними існують певні зв'язки і залежності, за допомогою яких здійснюється пошук і визначення невідомих елементів через відомі.

За своєю суттю завдання є деталізованою і «прив'язаною» до конкретних умов метою дослідження з орієнтацією на його гіпотезу.

Завдання дослідження зазвичай формулюються в одному з двох варіантів:

1) конкретизація мети у вигляді структурно-часових компонентів, які відображають етапи дослідження;

2) завдання як структурно-логічні компоненти дослідження.

Обов'язковим для більшості досліджень має бути:

1) експериментальна чи дослідно-експериментальна перевірка висловлених ідей, створеної моделі, запропонованої педагогічної технології або апробація їх на практиці;

2) вироблення на основі отриманих результатів конкретних рекомендацій для учнів та педагогів, спрямованих на поліпшення навчання та виховання.

Можна навести такий орієнтовний «варіант шаблону» завдань дослідно-експериментальної роботи:

- вирішення теоретичних питань дослідно-експериментальної роботи з окремої проблеми (визначення змісту досліджуваних об'єктів, конкретизація їх структури, розробка критеріїв педагогічного діагностування та корекції);

- вивчення наявних умов вирішення проблеми на практиці, констатація та аналіз типових недоліків та їх причин;

- обґрунтування методики, необхідної для вирішення визначеної проблеми (основою для цього завдання є теоретична інформація, одержана дослідником унаслідок виконання першого завдання, матеріали аналізу практичної діяльності, здобуті під час виконання наступного завдання);

- дослідно-експериментальна перевірка запропонованої моделі чи методичної системи;

- розробка методичних рекомендацій для тих, хто використовуватиме результати дослідження на практиці (вчителів, вихователів, методистів).

Серед значної кількості завдань, які необхідно розв'язати у процесі дослідно-експериментальної роботи, необхідно виділити головні, їх має бути не більше 5-6.

Поширені недоліки у формулюванні завдань:

а) замість завдань пропонується метод (наприклад: «здійснити науковий аналіз теорії і практики досліджуваної проблеми», «проаналізувати досвід» тощо). Відсутнє чітке уявлення про те, для чого це потрібно робити і що має бути одержано в результаті;

б) завдання має гіпотетичний характер;

в) сукупність завдань не дає змоги побачити структуру дослідно-експериментальної роботи.

Отже, завдання мають бути орієнтовані на результат, хоча б і проміжний щодо мети дослідно-експериментальної роботи. Наявність правильно, логічно й лаконічно сформульованої мети і завдань є передумовою для обґрунтованого вибору методів, засобів (анкет, тестів, приладів тощо) проведення дослідно-експериментальної роботи.

Важливим, конкретизуючим мету, завданням є формування теоретичної концепції, ядром якої слугує гіпотеза дослідження, що покликане розв'язати виявлені суперечності.

Гіпотеза дослідження.

Гіпотеза – це наукове припущення, яке висувається для пояснення певних фактів, явищ чи процесів, і яке необхідно підтвердити чи заперечити. Вона є одним із методів розвитку наукового знання, а також структурним елементом педагогічної теорії. Її потрібно формувати як таке припущення, за якого на основі низки чинників можна зробити висновок про існування об'єкта, зв'язку між явищами або причини явища, причому цей висновок не можна вважати повністю доведеним. Можливість його повного доведення дослідник нерідко відчуває на інтуїтивному рівні.

Гіпотеза має формулюватися так, щоб

- у цьому формулюванні чітко простежувалися положення, які потребують доведення і захисту;
- її можна було експериментально перевірити, враховуючи те, що перебіг певного педагогічного явища чи процесу залежить від багатьох чинників і треба визначити, впливом яких із них можна нехтувати у тому чи іншому випадку, а вплив яких є визначальним.

С.У. Гончаренко запропонував формулювання гіпотези у такому загальному вигляді: «Якщо має місце А, то матиме місце й В при виконанні умови С» [13]. У загальному вигляді можуть бути такі варіанти:

1. Якщо ... (дія, яку необхідно виконати, умова, яку потрібно забезпечити), ... то ... (буде досягнуто певний результат).

2. Результат ... можна досягти, якщо ... виконати умови.

При формуванні гіпотези слід дотримуватись таких вимог:

- уникати тривіальних фраз;
- чітко висвітлювати положення, яке потрібно довести;
- визначити стратегію, головну ідею дослідження;
- показати засіб розв'язання педагогічного завдання, встановивши причинно-наслідкові зв'язки.

Сформулювати гіпотезу можна лише після вивчення характерних рис явищ, умов, обставин тощо. Це дозволить вийти на причину досліджуваного

явища і при побудові гіпотези оформити хід думки у вигляді своєрідного умовиводу. У цьому випадку умовивід ітиме від наслідку того чи іншого факту або явища чи від схожості наслідків або ознак до схожості основ. Далі дослідження полягатиме в перевірці гіпотези. Кожна така перевірена, обґрунтована, підтверджена дослідями, фактами, аргументована гіпотеза перетворюється в достовірне знання, теорію.

Дослідник може сформулювати не одну, а кілька гіпотез, лише одна з яких підтвердиться в ході експерименту. Інколи й негативні результати можуть бути корисними для розвитку педагогічної науки. Особливо істотними за своїм науковим значенням вони стають тоді, коли ведуть до перегляду застарілих уявлень.

Методологічні основи дослідження.

Важливою пізнавальною процедурою під час планування й організації дослідницького процесу є визначення методологічних засад розв'язання досліджуваних проблем.

Методологічна основа дослідження - це обґрунтування вибору тієї чи іншої методики з набором відповідних методів та технік дослідження.

Термін «методологія» походить з грецької (від слів «metodos» - шлях дослідження чи пізнання та «logos» - вчення). Сьогодні під методологією розуміють:

- 1) вчення про методи дослідження;
- 2) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці;
- 3) загальні положення, що лежать в основі дослідження тих чи інших проблем;
- 4) система принципів і способів організації теоретичної і практичної (пізнавальної) діяльності, а також наука про цю систему.

Загальна методологія відображає філософські та загальнонаукові основи дослідження (наприклад, ідеї людиноцентризму, культурології, акмеології; системний, системно-функціональний, діяльнісний підходи тощо). Конкретна методологія конкретизує загальні положення відповідно до специфіки науки, галузі дослідження, її методів (наприклад, ідея педагогічного моніторингу, компетентнісного підходу).

Однак у визначенні методологічної основи дослідження є низка недоліків, яких припускаються дослідники. Серед них найтипівіші [13] :

* визнання методологічною основою дослідження теорії наукового пізнання у той час, коли теорія пізнання досліджує процеси пізнавальної діяльності в цілому й насамперед її змістові основи, тоді як методологія акцентує увагу на методах, шляхах дослідження істинного і практично ефективного знання;

* визначення окремих складових методології дослідження як обов'язкової формальності, яка не має для дослідника ніякого практичного значення (наприклад, «загальні закони розвитку природи, суспільства. ...», деякі державні директивні акти й документи);

* відсутність аргументації обраних методологічних засобів, їхньої відповідності суті предмета пошуку, що призводить до невизначеності стратегії дослідження та його чіткого плану;

* включення до методологічних основ положень, які не містять суттєвої наукової інформації;

* невміння визначати в методологічних основах лише те, що пояснює суть загальнонаукового підходу, не змішуючи його з теоретичними основами дослідження;

* невміння забезпечити справжнє методологічне багатство дослідження. Тобто розгляд його об'єкта і побудови предмета із застосуванням усіх типів і рівнів методологічного аналізу.

Програма дослідження.

Розробка програми дослідження — необхідна умова успішності його виконання. Програма дослідження — це виклад його теоретико-методологічних засад у відповідності з основною метою роботи і гіпотезою дослідження, із зазначенням правил процедури, а також логічної послідовності операцій для їх перевірки. Програма дослідження являє собою розгорнутий план, в якому вказана послідовність і зміст етапів експериментального дослідження. Вона забезпечує теоретико-методичну цілісність дослідження та ефективно співробітництво членів дослідницького колективу, розподіл обов'язків між ними заради досягнення кінцевого позитивного результату. Можна виділити такі найзагальніші вимоги до програми дослідження:

1. Необхідність самої програми. Безпрограмне дослідження нагадує пошук методом проб і помилок.

2. Експліцитність програми. Усі її положення мають бути чіткими, усі елементи продуманими відповідно до логіки дослідження і ясно сформульовані. За відсутності якісно підготовленої програми учасники дослідження втрачають спільну мову, витрачають час на погодження і уточнення питань.

3. Логічна послідовність усіх елементів програми. Не можна починати з вибору стратегічного плану, не усвідомивши мету і завдання дослідження. Немає сенсу намагатися формулювати часткові гіпотези, не уявляючи об'єкт дослідження на рівні загальної гіпотези. Не варто розпочинати розробку методів збору даних, не маючи принципового плану дослідження і емпіричної інтерпретації ключових понять.

4. Гнучкість програми. Цією вимогою вказується на необхідність систематичного перегляду усіх розділів програми з метою виявлення помилок та відповідної корекції.

Проведення дослідження.

Методика дослідження містить опис сукупності методів, системи прийомів і способів, які використовуються для дослідження певного явища чи процесу. Вона включає виклад методів дослідження; зазначення кількості дослідів; умови проведення дослідження; опис інструментарію; дані про способи вимірювання або фіксації кількісних величин і повторюваності дослідів; порядок проведення дослідів і записи їх результатів; способи обробки і оформлення експериментальних даних.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження.

На стадії завершення дослідження необхідно підбити підсумки, чітко й конкретно визначити, яке нове знання одержане і яке його значення для науки і

практики. У цьому випадку головними параметрами оцінювання результатів дослідно-експериментальної роботи є наукова новизна, теоретичне та практичне значення, готовність результатів до використання і впровадження.

Саме за формулюванням наукової новизни результатів дослідження оцінюють якість дослідно-експериментальної роботи вже при першому ознайомленні з нею.

Новизна ідеї, постановки проблеми, формулювання завдань є найбільш суперечливими моментами, оскільки розв'язання поставленої проблеми у процесі педагогічного дослідження повинно бути не просто задекларовано, але й доведено до логічного кінця.

Формула новизни педагогічного дослідження має бути представлена такими параметрами: типом нового знання (результат, процес, ідея); його характером — абсолютним чи відносним (конкретизація, доповнення, перетворення); відмінними характеристиками; теоретичною і практичною значущістю; логікою викладу — послідовною, причинно-наслідковою, несуперечливою.

Основою обґрунтування новизни може бути аналіз одержаних експериментальних даних, критичний огляд літератури, посилання на невідоме раніше джерело інформації, педагогічний досвід, що дає підстави довести недостатню вивченість обраної проблеми та розкрити зміст пропонуваного нововведення.

Пропонуємо кілька варіантів щодо структури опису наукової новизни, своєрідної її «формули». Текст «формули» наукової новизни варто починати одним із таких слів: «доведено», «одержано», «встановлено», «визначено» тощо. Далі має бути вказаний об'єкт наукової новизни, який показує, що саме створено, доведено, запропоновано, встановлено. Після запису назви мають іти з'єднувальні слова, які допомагають перейти до викладу істотних ознак цього об'єкта: «який складається з...», «який полягає в тому, що...», «який включає...» тощо.

Помилки і неточності у формулюванні наукової новизни:

- новизна підміняється актуальністю теми, її практичною і теоретичною значущістю;

- у заявках стверджується, що дане питання не вивчено, що воно є важливим для практики, що тема в конкретних умовах не розглядалася;

- новизна має констатувальний характер і сформульована у вигляді переліку самоочевидних тверджень;

- немає зв'язку між одержаними раніше і новими результатами.

Нове знання можна структурувати так:

1) новизна результату (факт, явище, принцип, модель, теорія, концепція, закон);

2) новизна процесу (технологія освітньої діяльності, метод дослідження, моніторинг, діагностичний тест);

3) новизна висунутої ідеї (постановка проблеми, формулювання задач, висунення гіпотези).

Результати дослідно-експериментальної роботи також залежать від рівня, на якому вона виконується: теоретико-методологічному, історико-педагогічному, дослідно-експериментальному тощо.

Результатом дослідно-експериментальної роботи у сфері освіти має бути розкриття суті умов підвищення якості навчально-виховної роботи, виявлення кількості засвоєного матеріалу учнями, зменшення часу, витраченого суб'єктами навчально-виховного процесу на засвоєння змісту освіти.

Результати науково-дослідної роботи можуть бути представлені спеціальними звітами, а доведені до широкої громадськості у формі доповіді, статті, збірки матеріалів, монографії, навчального посібника тощо (див.п.2.6). Заключний етап прикладного дослідження – запровадження продукту наукового пошуку в практику роботи.

2.5. Підготовка та проведення експерименту

Підготовка та проведення експерименту передбачає реалізацію послідовних кроків, серед яких: розроблення програми, складання перспективного плану дослідно-експериментальної роботи, проведення організаційних заходів щодо початку експерименту, проведення дослідно-експериментальної роботи та використання результатів експерименту.

2.5.1. Розроблення програми експерименту

Підготовка програми експерименту передбачає:

- окреслення мети та завдань експерименту;
- визначення місця, часу проведення експерименту;
- характеристику вибірки та задіяних в експерименті груп;
- опис використовуваних для проведення експерименту матеріалів;
- опис методики проведення експерименту;
- характеристику додаткових змінних, що впливають на результати експерименту;
- опис методики фіксування, обробки та інтерпретації результатів експериментального дослідження.

Програма дослідно-експериментальної роботи в навчальному закладі обговорюється та затверджується на засіданні науково-методичної ради і направляється на проведення незалежної зовнішньої експертизи. Експертиза програми педагогічного експерименту передбачає оцінку за такими параметрами:

1. Обґрунтованість вибору теми (грамотність, актуальність, практична значимість, посильність, доступність, наявність необхідних ресурсів тощо).

2. Зрілість і наукова обґрунтованість ідей експерименту, його концептуальної основи, її відповідність загальній системі цінностей школи.

3. Наявність і виваженість рішення про склад учасників роботи, розподіл обов'язків між ними, керівництво експериментом.

4. Доцільність і обґрунтованість вибору бази експерименту, достатність експериментальних об'єктів.

5. Наявність та зрозумілість (чіткість) мети, гіпотези, задач, очікуваних результатів експериментальної роботи і критеріїв їх оцінки.

6. Обґрунтованість критеріїв і послідовності етапів роботи.

7. Наявність обґрунтування методів дослідження й засобів досягнення мети, необхідність та достатність методів і методик, їх взаємодоповнюваність.

8. Продуманість ресурсного забезпечення роботи (програмного, методичного, матеріального, фінансового, нормативного, консультативного, управлінського).

9. Повнота відображення в програмі логіки експерименту:

- назва етапів, терміни їх початку та завершення;
- зміст роботи, процедури, методики;
- визначення кола учасників та виконавців дослідження;
- необхідне забезпечення;
- очікувані результати, критерії і показники їх оцінки;
- способи контролю та фіксації результатів;
- відмітка про виконання.

10. Наявність та обґрунтованість прогнозу можливих негативних наслідків експерименту, пропозиції з профілактики, компенсації та подолання цих наслідків.

11. Наявність та обґрунтованість рішення про форми подання результатів роботи.

12. Наявність та обґрунтованість варіантів перспектив подальшого розвитку експерименту [29].

2.5.2. Складання перспективного плану дослідно-експериментальної роботи

У методиці підготовки до проведення експерименту важливе місце займає перспективне планування. У його змісті варто відобразити такі позиції: зміст роботи; термін виконання; очікуваний результат.

Основні напрямки перспективного планування:

1. Вибір теми:

- а) формулювання теми;
- б) обговорення теми на методичній та педагогічній радах;
- в) затвердження теми дослідження.

2. Ознайомлення з літературою за проблемою дослідження:

- а) ознайомлення з пошуковою літературою;
- б) ознайомлення з літературою з методики експерименту;
- в) розроблення картотеки наукової та методичної літератури з досліджуваної проблеми;
- г) робота з літературою з проблеми дослідження.

3. Уточнення проблеми дослідження. Обґрунтування, гіпотеза, розроблення структури дослідження.

4. Розробка змісту та методики констатувального експерименту.

5. Проведення констатувального експерименту:

- а) вивчення досвіду навчально-виховної роботи;

б) вивчення результатів діяльності учнів (вчителів) за проблемою дослідження.

6. Узагальнення результатів констатувального експерименту (таблиці, схеми, дані статистичної обробки результатів).

7. Узагальнення результатів першого етапу дослідження (доповідь на засіданні методоб'єднання, стаття).

8. Розроблення програми формуального експерименту. Обговорення та затвердження програми на засіданні методоб'єднання.

9. Організація та проведення формуального експерименту.

10. Підбиття підсумків та аналіз результатів формуального експерименту (статистичні дані; теоретичні висновки та узагальнення).

11. Обговорення результатів другого етапу дослідження на засіданні методоб'єднання.

12. Проведення контрольного експерименту, внесення коректив у матеріали дослідження.

13. Узагальнення результатів дослідження (статистичні дані; теоретичні висновки та узагальнення).

14. Обговорення результатів дослідження на засіданні методоб'єднання, науково-практичному семінарі (конференції).

15. Підготовка за результатами дослідження наукових статей, методичних рекомендацій щодо впровадження результатів у практику тощо.

2.5.3. Організаційна робота щодо початку експерименту

Організаційне забезпечення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня здійснюється Міністерством освіти і науки України, регіонального рівня - Департаментом освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації.

Консультавання та координація дослідно-експериментальної роботи на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня покладається на Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня – на Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. При цьому науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи можуть здійснювати наукові установи Академії педагогічних наук України (за згодою).

Для початку експерименту потрібна *інноваційна ініціатива*. З інноваційною ініціативою може виступити фізична або юридична особа, що виявляє намір удосконалити або оновити освітню практику, експериментально перевірити продуктивність і можливість застосування нових ідей та підходів у системі освіти.

Інноваційна ініціатива має виявлятися шляхом складання *заявки на проведення експерименту регіонального/ всеукраїнського рівня* та її подання до Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації /Міністерства освіти і науки України.

Заявка охоплює:

- перелік основних ідей експерименту, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, теоретико-методологічні основи, базу дослідження, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідно-експериментальної роботи (див. розділ 2.4);
- визначення термінів та етапів проведення, очікуваних результатів;
- інформацію про автора педагогічної ініціативи, наукового керівника експерименту (місце роботи, посада, кваліфікаційна категорія, педагогічне, вчене звання, науковий ступінь, контактний телефон);
- опис організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення експерименту.

До заявки додаються:

- погодження учасників навчально-виховного процесу, органів управління освітою на здійснення інноваційної освітньої діяльності;
- експериментальні навчальні плани, програми, книги (їх рукописи), за якими пропонується здійснювати навчально-виховний процес;
- інші експериментальні матеріали (Додаток 2.2; 2.3).

Експериментальні навчальні плани, програми з предметів інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, підручники та навчальні посібники подаються до МОН України з метою отримання дозволу на їх застосування в навчально-виховному процесі експериментального загальноосвітнього навчального закладу.

Експертиза заявки на проведення експерименту всеукраїнського рівня, експериментальних матеріалів здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти МОН України, регіонального - експертною комісією науково-методичної ради ХОШПО з інноваційної та дослідно-експериментальної роботи.

Строк розгляду заявки про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу **всеукраїнського рівня становить два місяці** з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою, про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу **регіонального рівня - один місяць** з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою.

Рішення про організацію та проведення експерименту.

Рішення про організацію та проведення експерименту всеукраїнського рівня приймає Міністерство освіти і науки України на підставі клопотання Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації, заявки на проведення експерименту, програми експерименту, які розробляє автор ініціативи, та висновку відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерство освіти і науки України.

Рішення про організацію та проведення експерименту регіонального рівня приймає Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації на підставі клопотання відділів/управлінь освіти районних державних адміністрацій (Додаток 2.4), заявки на проведення експерименту, програми експерименту, які розробляє автор ініціативи, та висновку експертної комісії

науково-методичної ради ХОІШПО з інноваційної та дослідно-експериментальної роботи.

Міністерство освіти і науки України видає наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня; Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації - про проведення експерименту регіонального рівня.

Цим наказом затверджуються заявка на проведення експерименту, програма експерименту; навчальним закладам (дошкільним, загальноосвітнім та позашкільним), на базі яких проводиться експеримент, надається статус експериментальних; у разі потреби цим наказом затверджуються експериментальні навчальні плани з урахуванням типових навчальних планів (Додаток 2.5).

На період проведення експерименту орган управління освітою надає експериментальному загальноосвітньому навчальному закладу та органу управління освітою, засновникам, яким цей заклад безпосередньо підпорядкований, право вносити передбачені програмою зміни до:

- змісту освіти (працювати за експериментальним навчальним планом, застосовувати у навчально-виховному процесі експериментальні навчальні програми, підручники та посібники);
- режиму функціонування (введення нових форм організації навчання та виховання учнів);
- методів роботи педагогічних працівників;
- системи управління навчальним закладом;
- форм комплектування, підготовки та перепідготовки кадрів.

2.5.4. Проведення експерименту

Підставою для проведення експерименту всеукраїнського рівня є наказ Міністерства освіти і науки України, регіонального рівня – наказ Департаменту освіти і науки Хмельницької облдержадміністрації.

Поточний контроль за ходом експерименту в межах своїх повноважень здійснюють керівники експериментальних навчальних закладів та відділи/управління освіти, засновники, яким вони безпосередньо підпорядковані.

Загальний контроль за ходом експерименту здійснює орган управління освітою, який видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи, а саме:

- заслуховує звіти автора заявки та наукового керівника експерименту про хід і результати дослідно-експериментальної роботи;
- проводить експертизу результатів експерименту.

Рішення про внесення змін до програми дослідно-експериментальної роботи, розширення бази, припинення, завершення експерименту приймаються на підставі висновків експертизи його ходу і результатів, яка здійснюється експертною комісією, що розглядала заявку на проведення цього експерименту. Експертиза підсумків експерименту здійснюється протягом трьох місяців після його завершення.

Порядок звітування про перебіг та результати дослідно-експериментальної роботи встановлюється органом управління освітою, який видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи. Адміністрація експериментального загальноосвітнього навчального закладу **всеукраїнського рівня** спільно з автором педагогічної ініціативи (науковим керівником) звітують про перебіг і отримані результати на засіданні відповідної **комісії Науково-методичної ради** з питань освіти Міністерства освіти і науки України; **регіонального рівня** - на засіданні **вченої ради** Хмельницького ОШПО. Звіт подається у письмовій формі і включає опис виконання завдань у відповідні строки та підкріплюється розробленими під час дослідно-експериментальної роботи програмами, посібниками, методичними розробками, іншими практичними матеріалами, які розкривають сутність виконаної роботи (Додатки 2.6; 2.7).

Звіт про результати дослідно-експериментальної роботи подається не пізніше 1 місяця після завершення експерименту, вивчається експертною комісією, що розглядала заявку на проведення експерименту.

Автор експерименту може оскаржити висновки експертизи ходу і результатів експерименту у Міністерстві освіти і науки. У цьому разі відповідний орган управління освітою створює експертну комісію у новому складі для повторного розгляду ходу і результатів дослідно-експериментальної роботи. Повторна експертиза ходу і результатів експерименту здійснюється у тримісячний термін від дати надходження відповідної скарги [41].

На підставі висновків експертизи ходу і результатів дослідно-експериментальної роботи відповідний орган управління освітою протягом місяця видає наказ про припинення, завершення експерименту.

Цим наказом:

- обґрунтовується рішення про припинення, завершення експерименту, зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу;
- знімається статус експериментального із загальноосвітнього навчального закладу;
- оцінюється робота виконавців дослідно-експериментальної роботи, експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- визначаються умови розповсюдження в системі освіти розробленої в ході експерименту освітньої інновації.

Після завершення (припинення) експерименту відносини між його учасниками, у тому числі майнові, регулюються чинним законодавством та укладеними угодами.

2.5.5. Використання результатів експерименту

На етапі завершення дослідження та підведення підсумків необхідно чітко і конкретно визначити роль отриманих результатів для практики (Оформлення результатів дослідження див. розділ 2.6). Треба показати, для якої саме ділянки науки чи практики можуть бути корисні висновки дослідження і якою мірою нові знання можуть викликати позитивні зміни, які наслідки можуть бути досягнуті при впровадженні результатів.

Результати педагогічного дослідження у порівнянні з уже відомими в науці даними виконують різні функції – уточнюють або розширюють окремі теоретичні чи практичні положення навчально-виховного процесу чи методики вивчення, одержані результати можуть також відкривати нові аспекти досліджуваної проблеми, виокремлювати нові елементи, не відомі раніше.

До практичних результатів дослідження відносяться конкретні методичні вказівки, рекомендації щодо навчання, виховання, інших видів педагогічної діяльності.

Результати проведення експерименту оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

Право на інновації виникає, здійснюється, передається та охороняється відповідно до чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності та трансферу технологій.

Рішення про апробацію у системі освіти експериментально перевіреної інновації приймає орган управління освіти на підставі висновку експертної комісії та видає відповідний наказ. Апробація інновації здійснюється відповідно до Положення про здійснення інноваційної освітньої діяльності.

Рішення про масове поширення інновації у системі освіти приймає Міністерство освіти і науки України на підставі висновків експертизи результатів її апробації.

2.6. Оформлення результатів педагогічного дослідження

Результати наукового дослідження узагальнюються з метою перетворення їх у джерело інформації. Формою узагальнення результатів дослідження, тобто їх літературного оформлення, може бути усний виклад або друкована праця.

Усний виклад являє собою повідомлення або виступ перед аудиторією. Друкованою працею може бути *реферат, стаття, науковий звіт, дисертація, монографія*. За результатами дослідження його автори також можуть підготувати до друку методичну розробку, навчальний чи методичний посібник.

Процес літературного оформлення результатів творчої праці передбачає знання та виконання деяких вимог, які висуваються до наукового рукопису. Особливо важливим є якість викладення, систематичність і послідовність в поданні матеріалу.

Текст рукопису необхідно розділити на абзаци. Критерій такого поділу – зміст написаного: кожен абзац містить самостійну думку, яка викладена в одному або декількох реченнях.

В рукописі слід уникати повторів, не допускати переходу до наступної думки, коли перша не отримала кінцевого висловлення. Не можна допускати розтягнутих фраз з нагромадженням додаткових речень. Виклад повинен мати критичну оцінку існуючих точок зору, які мають місце в літературі з даного питання. В тексті бажано менше посилань робити на себе. Цитати, використані в рукописі, повинні мати точні посилання на джерела.

Необхідно зберігати єдність умовних позначень та скорочених слів, які б відповідали стандартам. Якщо використовуються нестандартні скорочення, то в рукописі доцільно зробити таблицю і помістити її на початку рукопису, після змісту.

Особливу увагу необхідно звернути на точність використання в тексті слів та виразів, не допускати можливості їх подвійного тлумачення.

Якщо введені нові поняття та терміни, їх необхідно детально пояснити.

Цифровий матеріал представляється в легкодоступній для огляду формі. Не потрібно вносити в таблиці величини, які для всіх рядків є однаковими. Про це зручніше повідомити в тексті. Кожна таблиця, яка є в тексті, повинна мати назву, номер і відповідати мінімум на чотири питання: що?, де?, коли?, звідки?. Якщо в таблиці є пропуски, то необхідно пояснити причину їх появи.

Важливим етапом роботи над матеріалом, який готується до друку, є редагування, яке здійснюється спочатку автором при роботі над рукописом, а потім редактором. Основа редагування – це критичний аналіз призначеного до видання твору, з метою його правильної оцінки та вдосконалення змісту та форми. При редагуванні тексту особлива увага звертається на суть і повноту фактів, що приводяться, їх достовірність, точність і переконливість, на відповідність законів та закономірностей конкретної науки або галузі знань, на відповідність окремих частин тексту їх функціям, на форму тексту.

Розглянемо окремі форми узагальнення результатів науково-педагогічного дослідження.

Усний виклад. З усним викладом науковець може виступити на науковій нараді, семінарі, конференції, симпозіуми та ін. Зазвичай, час виступу обмежений. Тому повідомлення, а тим більше доповідь, повинні бути стислими, конкретними, чіткими і якнайповніше відображати суть виступу. Для досягнення цього виступ доцільно будувати за такою схемою:

- Вихідні позиції. Показується, яку наукову концепцію покладено в основу наукового дослідження. Коротко дається виклад стану досліджуваної проблеми, обґрунтовується вибір теми дослідження і її актуальність.

- Гіпотеза, завдання і мета дослідження.

- Методи дослідження. Показується, які методи було обрано для вирішення конкретних завдань дослідження.

- Основні аргументовані результати дослідження.

- Висновки та пропозиції.

- Теоретична і практична значимість дослідження та його новизна.

- Упровадження результатів дослідження у практику.

- Перспективи дослідження. Відкриваються перспективи подальших досліджень у даній роботі.

Слід підкреслити, що усний виступ повинен розкривати тільки основну ідею проведеного дослідження і ні в якому разі не деталізувати окремі його положення.

Часто виступи учасників наукових зібрань публікують у вигляді *тез* доповідей. Це стислі, коротко сформульовані основні положення доповіді,

повідомлення тощо. Вони включають виклади основних положень всієї наукової роботи від початку до кінця, а не лише власне дослідницьку частину.

Тези – це розгорнуті висновки, з вступною і обґрунтовуючою частиною та підсумками в кінці роботи. В тезах в короткій формі (одна, дві фрази) дають обґрунтування теми, характеристику виникнення питання, викладена методика дослідження та його результати. Тези можуть бути короткими або розгорнутими, але вони завжди відрізняються від основного тексту доповіді, повідомлення тим, що в них відсутні деталі, пояснення, ілюстрації. Обсяг тез доповіді зазвичай не перевищує 1-2 друкованих сторінок тексту. Тому тези доповіді повинні відобразити тільки головні думки виступу.

Реферат. Являє собою одну з найпростіших форм узагальнення результатів дослідження у письмовій формі. Рефератом називають короткий і стислий виклад основних положень дослідження. У рефераті найчастіше розкривається теоретичне і практичне значення досліджуваної теми, аналізуються наявні публікації з даної теми, робиться оцінка і формулюються висновки щодо проаналізованого наукового матеріалу.

Реферат включає:

- обґрунтування вибору теми та її актуальність;
- аналіз літератури з обраної теми;
- виклад суті питання;
- теоретичне узагальнення і науково обґрунтовані висновки;
- список використаної літератури;
- обсяг реферату до 25 сторінок.

Наукова стаття. Вважається найпоширенішою формою друкованої продукції дослідника. Статті публікуються у наукових журналах, наукових або науково-методичних збірниках. Обсяг статті зазвичай сягає 10-12 сторінок друкованого тексту. Текст статті доповнюється ілюстративними матеріалами - таблицями, графіками, діаграмами, рисунками тощо.

Виклад змісту статті повинен бути систематичним і послідовним, відповідати науковому стилю.

До наукової статті ставляться такі вимоги:

- ↪ чіткість викладу;
- ↪ точність використання термінів;
- ↪ лаконічність;
- ↪ чітке дотримання наукової термінології;
- ↪ послідовність викладу позицій;
- ↪ взаємозв'язок основних положень;
- ↪ наявність висновків та пропозицій;
- ↪ виділення суттєвих аспектів результатів дослідження та опис можливих шляхів їх реалізації в педагогічній практиці.

Думки автора статті повинні бути зрозумілими, точними і короткими. Особлива увага приділяється синтаксису і редакції тексту. Помилково вважати, що тільки складна лексика і часте вживання запозичених слів надає статті науковості. Для наукового стилю недоречні пишномовні вислови, надмірні

підкреслювання дрібниць. Кожне речення наукової статті повинне мати конкретний зміст.

Особливого значення у науковій статті набуває виклад наукових висновків і пропозицій. Заклучна частина статті повинна бути чіткою, стислою, науково підкреслювати суттєві аспекти результатів дослідження і розкривати шляхи їх практичної реалізації.

У науково-методичній статті головними є методичні поради з якогось конкретного питання. Фактичний матеріал, одержаний на основі дослідження, у такій статті носить ілюстративний характер.

Науковий звіт. Являє собою документ, у якому містяться вичерпні відомості про виконане дослідження. Будь-який науковий звіт повинен відповідати певним вимогам, до яких відносять: чіткість побудови; логічність побудови викладу матеріалу; переконлива аргументація; стислість і точність формулювань; конкретність і доказовість викладу результатів дослідження; обґрунтованість пропонованих рекомендацій.

Зміст наукового звіту повинен включати в себе:

- ↳ титульний лист;
- ↳ список авторів дослідження;
- ↳ реферат: короткий виклад основного змісту звіту:
- об'єм;
- кількість і характер ілюстрацій, таблиць;
- перелік ключових понять;
- зміст виконуваної роботи;
- методи дослідження;
- короткі висновки;
- можливості використання результатів дослідження;
- ↳ основну частину:
- вступ;
- аналітичний огляд літератури з проблеми дослідження;
- обґрунтування вибраного напрямку дослідження;
- розділи звіту, які відображають методику, зміст і результати виконаної роботи;
- висновки і пропозиції;
- ↳ список використаної літератури;;
- ↳ додатки:
- таблиці;
- зразки інструкцій, анкет, контрольних робіт, тестів;
- ілюстрації допоміжного характеру.

Методична розробка – текст, у якому систематизовано, послідовно викладено всебічно досліджену педагогічну діяльність, її особливості.

Групи методичних розробок:

1) розробки щодо змісту освіти: програми, концепції, довідники, збірники, посібники тощо;

2) розробки методики викладання: моделі, описи досвіду, технології, методики викладання предмета, розділу, теми курсу або уроку, сценарії.

Вимоги до методичної розробки [31]:

1. Зміст методичної розробки повинен чітко відповідати темі та цілі.
2. Авторські (приватні) методики не повинні повторювати зміст підручників і навчальних програм, описувати досліджувані явища і технічні об'єкти, висвітлювати питання, викладені в загальнопедагогічній літературі.
3. Матеріал повинен бути систематизований, викладений максимально просто і чітко.
4. Мова методичної розробки має бути чіткою, лаконічною, грамотною та переконливою. Застосовувана термінологія повинна відповідати педагогічному тезаурусу.
5. Рекомендовані методи, методичні прийоми, форми та засоби навчання повинні бути чітко обґрунтовані посиланнями на свій педагогічний досвід.
6. Методична розробка повинна враховувати конкретні матеріально-технічні умови здійснення навчально-виховного процесу.
7. Орієнтувати організацію навчального процесу в напрямі широкого застосування активних форм і методів навчання.
8. Методична розробка повинна розкривати питання «Як вивчати».
9. Має містити конкретні матеріали, які може використовувати педагог у своїй роботі (картки завдання, плани уроків, інструкції для проведення лабораторних робіт, картки схеми, тести, рівневі завдання і т.д.).

Примірна структура методичної розробки:

- 1) титульна сторінка;
- 2) зміст (перелік розділів);
- 3) перелік умовних позначень (за необхідністю);
- 4) вступ (або передмова);
- 5) розділи основної частини;
- 6) загальні висновки;
- 7) список використаних джерел;
- 8) додатки (таблиці, схеми тощо)

Обсяг методичної розробки не повинен перевищувати 25-30 сторінок, список використаної літератури – не менше 10-15 джерел. Оптимальним вважається такий розподіл матеріалу: вступ – 2-4 сторінки, основна частина – 20-23 сторінок, висновки 2-3 сторінки.

■Зміст

Зміст подають на початку розробки з найменуваннями й номерами усіх складових частин: вступу, розділів, підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків та ін. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки у тексті. Скорочувати або давати їх в іншій редакції не дозволяється. До змісту, як правило, необхідно вводити всі заголовки, за винятком підзаголовків, розміщених у підбір з текстом. Позначення ступенів прийнятої рубрикації («частина», «розділ», «параграф» та їх порядкові номери) пишуться в один рядок з відповідними заголовками і відділяються від них

крапкою. Наприклад: РОЗДІЛ 1. КНИГА, ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Всі заголовки у змісті починаються з великої літери без крапки в кінці.

■ Вступ

Вступ (передмова) розкриває сутність і значення методичної розробки, її значущість, місце серед інших предметів. Вступ передбачає таку послідовність викладу матеріалу: актуальність теми, мета, завдання, об'єкт, предмет, методи, практичне значення.

■ Розділи основної частини

Основний текст - це дидактично та методично опрацьований і систематизований автором матеріал. Виклад матеріалу має вирізнятися об'єктивністю, науковістю і чіткою логічною послідовністю. Кожен розділ повинен складатися не менш ніж із двох підрозділів. Слово «РОЗДІЛ» друкують (без лапок) великими літерами, симетрично тексту по центру, після чого крапку не ставлять. Наприклад: РОЗДІЛ 1

Перенесення слів у заголовку не допускається. Заголовки підрозділів друкують з абзацу маленькими літерами (перша – велика) по ширині без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

■ Висновки

Починаються з нової сторінки. Заголовок «ВИСНОВКИ» (без лапок) друкують великими літерами по центру й не ставлять крапку в кінці. Вони мають містити інформацію, яка обумовлена логікою викладу матеріалу в основній частині.

■ Список використаних джерел

Це складова частина методичної розробки, яку також починають із нової сторінки. Заголовок «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкують (без лапок) великими літерами симетрично до тексту по центру й не ставлять крапку в кінці. До обсягу методичної розробки ця структурна частина не входить. Використані джерела в списку рекомендують розміщувати в алфавітному порядку або по мірі згадування їх у тексті.

■ Додатки

Додатки - важливий засіб збагачення змісту методичної розробки, які доповнюють або ілюструють основний текст. Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор. Можна сформулювати так і загальні рекомендації щодо ілюстрування:

- ілюстрації використовувати тільки тоді, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься в розробці;
- схеми не повинні повторювати матеріал основного тексту або містити зайву інформацію;
- однотипні ілюстрації мають бути виконані однією технікою;
- у статистичних даних доцільно використовувати графіки та діаграми, які є ефективним засобом передачі інформації між величинами і явищами, що розглядаються;

- доцільно використовувати кольорові ілюстрації, які не тільки збагачують інформацію, а й акцентують увагу читачів на основному.

Методичні рекомендації – навчально-методичні видання, що містять інформацію обов'язкового чи рекомендаційного характеру, регламентують певний порядок виконання роботи, являють собою набір і послідовність дій і правил, вироблених на основі позитивного досвіду, необхідних для успішного виконання поставлених завдань. Розроблені на базі результатів дослідження теоретично обґрунтовані методичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу. Для будь-яких методичних рекомендацій існує певна структура, якої мають дотримуватися автори. Вона в будь-якому випадку повинна містити титульний лист, відомості про автора або авторів колективі (посади, кваліфікаційні категорії, вчені ступені), коротку анотацію, вступ, основну частину, список рекомендованої літератури і додатки, якщо вони є.

Зміст методичних рекомендацій включає в себе [31]:

- ↪ висвітлення проблеми в науковій і методичній літературі, педагогічній практиці;
- ↪ сутність власних теоретичних і методичних ідей вирішення даної проблеми;
- ↪ опис методики дослідження;
- ↪ детальний аналіз результатів власного дослідження;
- ↪ аргументовані висновки та науково обґрунтовані рекомендації для вдосконалення навчально-виховного процесу;
- ↪ бібліографію використаної літератури.

Дисертація. Дисертацію можна визнати як спеціальну форму наукового звіту. Тому в цілому дисертація повинна відповідати загальним вимогам до наукового звіту і складатись із вступу, розділів, у яких розкривається зміст дисертаційного дослідження, висновків, списку використаної літератури і додатків.

Монографія. Являє собою ґрунтовну друковану наукову працю, у якій один досліджуваний предмет, процес або явище розглядаються досить різнобічно і разом з тим цілісно і поглиблено. Авторство монографії може належати одній особі або колективу дослідників. У монографії завжди розкривається стан досліджуваної проблеми, дається аналіз того, як вона вирішується на момент початку проведення дослідження. Далі розкривається сутність теоретичних і практичних ідей авторів дослідження, дається виклад методики дослідження, наводяться результати експериментальних досліджень. Результати дослідження докладно систематизуються і теоретично аналізуються. На основі цього робляться аргументовані висновки і наводяться обґрунтовані рекомендації. У закінченому вигляді монографія являє собою наукову книгу.

**Експериментальний
навчальний заклад**

Розділ 3. Експериментальний навчальний заклад

3.1. Поняття та види експериментального навчального закладу.

3.2. Організація роботи експериментального навчального закладу.

3.3. Дослідно-експериментальна робота у навчальних закладах області.

3.1. Поняття та види експериментального навчального закладу

Експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом є загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних та управлінських інновацій. Закладу надається статус експериментального всеукраїнського або регіонального рівня.

Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу **всеукраїнського рівня** надається Міністерством освіти і науки України загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- освітніх, дидактичних або виховних систем;
- державних стандартів загальної середньої освіти;
- інваріантної складової змісту загальної середньої освіти,
- інноваційних освітніх технологій.

Статус експериментального навчального загальноосвітнього закладу **регіонального рівня** надається Департаментом освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності:

- варіативної складової змісту загальної середньої освіти;
- систем організації навчально-виховного процесу;
- інноваційних педагогічних та управлінських технологій.

Отримання відповідного статусу не передбачає зміни підпорядкування, типу, форми власності загальноосвітнього навчального закладу.

Експериментальний загальноосвітній навчальний заклад здійснює свою діяльність відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про інноваційну діяльність», Положення про загальноосвітній навчальний заклад, Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад та власного Статуту.

3.2. Організація роботи експериментального навчального закладу

Згідно з наказом про проведення дослідно-експериментальної роботи орган управління освітою надає експериментальному загальноосвітньому навчальному закладу та органу управління освітою, засновникам, яким цей заклад безпосередньо підпорядкований, право вносити передбачені програмою зміни до:

- змісту освіти (працювати за експериментальним навчальним планом, застосовувати у навчально-виховному процесі експериментальні навчальні програми, підручники та посібники);
- режиму функціонування (введення нових форм організації навчання та виховання учнів);
- методів роботи педагогічних працівників;
- системи управління навчальним закладом;
- форм комплектування, підготовки та перепідготовки кадрів.

Експериментальний загальноосвітній навчальний заклад повинен:

- здійснювати дослідно-експериментальну роботу згідно з наказом про проведення експерименту на його базі;
- вносити передбачені програмою дослідно-експериментальної роботи зміни до своєї діяльності, як правило, на початку навчального року;
- звітувати про хід і результати дослідно-експериментальної роботи перед органом управління освітою, що видав наказ про проведення експерименту на його базі [42].

Директор експериментального загальноосвітнього навчального закладу, автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи за погодженням з учасниками навчально-виховного процесу:

- готують пропозиції органу управління освітою, що видає наказ про проведення експерименту, органу управління освітою, засновникам, яким загальноосвітній навчальний заклад безпосередньо підпорядкований, про внесення змін до змісту освіти, методів, форм організації навчання та виховання, його організаційної структури і режиму функціонування, системи управління, штатного розпису, форм комплектування, організації підготовки керівних і педагогічних працівників до роботи за програмою дослідно-експериментальної роботи, їх заохочення;
- планують, організовують дослідно-експериментальну роботу;
- забезпечують дотримання учасниками дослідно-експериментальної роботи умов здійснення інноваційної освітньої діяльності, визначених Положенням про порядок здійсненні інноваційної освітньої діяльності;
- звітують про перебіг і результати дослідно-експериментальної роботи перед:
  - учасниками навчально-виховного процесу та громадськістю;
  - органом управління освітою, засновником, яким заклад підпорядковується;
  - органом управління освітою, який видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи (по завершенню кожного етапу дослідно-експериментальної роботи **всеукраїнського рівня** - на засіданні відповідної **комісії Науково-методичної ради** з питань освіти Міністерства освіти і науки України; **регіонального рівня** - на засіданні **вченої ради** інституту післядипломної педагогічної освіти).

Управління експериментальним навчальним закладом

Поточне керівництво експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом здійснює його директор згідно з повноваженнями та обов'язками,

встановленими Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, та Статутом навчального закладу. **Загальне керівництво дослідно-експериментальною роботою** в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється відповідним органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на його базі.

З метою забезпечення науково-методичного керівництва в експериментальному навчальному закладі створюється **Науково-методична рада дослідно-експериментальної роботи**, склад якої затверджується керівником загальноосвітнього навчального закладу одночасно із заявкою на проведення дослідно-експериментальної роботи.

До складу Ради входять автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи, наукові консультанти, представники органів управління освітою, педагогічні працівники, батьки або особи, які їх замінюють. Раду очолює автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи.

Науково-методична рада дослідно-експериментальної роботи:

- забезпечує дотримання прав учасників дослідно-експериментальної роботи, збереження їх фізичного і морального здоров'я;
- забезпечує якість освіти та її відповідність вимогам базового компонента державного стандарту освіти;
- визначає порядок комплектування і склад учасників дослідно-експериментальної роботи (педагогічних працівників, учнів (вихованців), батьків або осіб, які їх замінюють);
- приймає рішення про внесення змін до організаційної структури і режиму функціонування експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- організовує підготовку педагогічних працівників до роботи за програмою;
- вносить пропозиції щодо ефективного використання коштів, виділених на проведення дослідно-експериментальної роботи;
- вносить пропозиції щодо матеріального стимулювання фахівців, які проводять дослідно-експериментальну роботу [42].

Орієнтовна тематика засідання науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи (Додаток 3.3).

3.3. Організація дослідно-експериментальної роботи у навчальних закладах області

У 2014 році в області у статусі експериментальних працює 32 навчальних заклади, з яких 9 – всеукраїнського рівня, 23 – регіонального, під керівництвом науково-педагогічних працівників Хмельницького ОІППО, вишів області та України (Додаток 3.4).

Найбільш поширеними в області є такі напрями дослідно-експериментальної роботи навчальних закладів:

- розвиток відкритої громадсько активної системи «Школа повного дня»;

- впровадження сучасних інформаційних технологій у навчально-виховний процес;
- розвиток інноваційної культури педагогів, формування професійних компетентностей;
- формування екологічної компетентності старшокласників, розвиток мотиваційної сфери;
- управління професійним розвитком керівника навчального закладу;
- психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами;
- просоціальна поведінка учнівської молоді тощо.

Кожен із представлених проектів має визначений науковий апарат, механізм організації і проведення.

В області сформована *організаційна структура інноваційної освітньої діяльності, яка забезпечує системний підхід до дослідно-експериментальної роботи у навчальних закладах.*

Організаційно-структурне забезпечення інноваційної освітньої діяльності здійснюють:

- Департамент освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації:

- ухвалює рішення про відкриття, впровадження, продовження або завершення без впровадження експериментальних педагогічних досліджень;
- здійснює загальний контроль за ходом експерименту в межах своїх повноважень.

- Експертна комісія науково-методичної ради ХОШПО з дослідно-експериментальної та інноваційної роботи:

- проводить експертизу заявок щодо доцільності проведення дослідно-експериментальної роботи;
- надає рекомендації щодо відкриття, впровадження, продовження або завершення експериментальних педагогічних досліджень на основі експертних висновків.

- ХОШПО:

- забезпечує організаційний та методичний супровід експериментальних педагогічних досліджень у закладах освіти;
- забезпечує поширення інноваційного досвіду серед освітян області;
- координує роботу методистів М/РМК/центрів з питань інноваційної діяльності;
- координує роботу директорів навчальних закладів, на базі яких здійснюється педагогічний експеримент;
- аналізує результати досліджень.

- Районні/міські управління/відділи освіти міськвиконкомів/райдержадміністрацій:

- готують листи-клопотання на відкриття експериментального дослідження;
- забезпечують методичну підтримку досліджень;

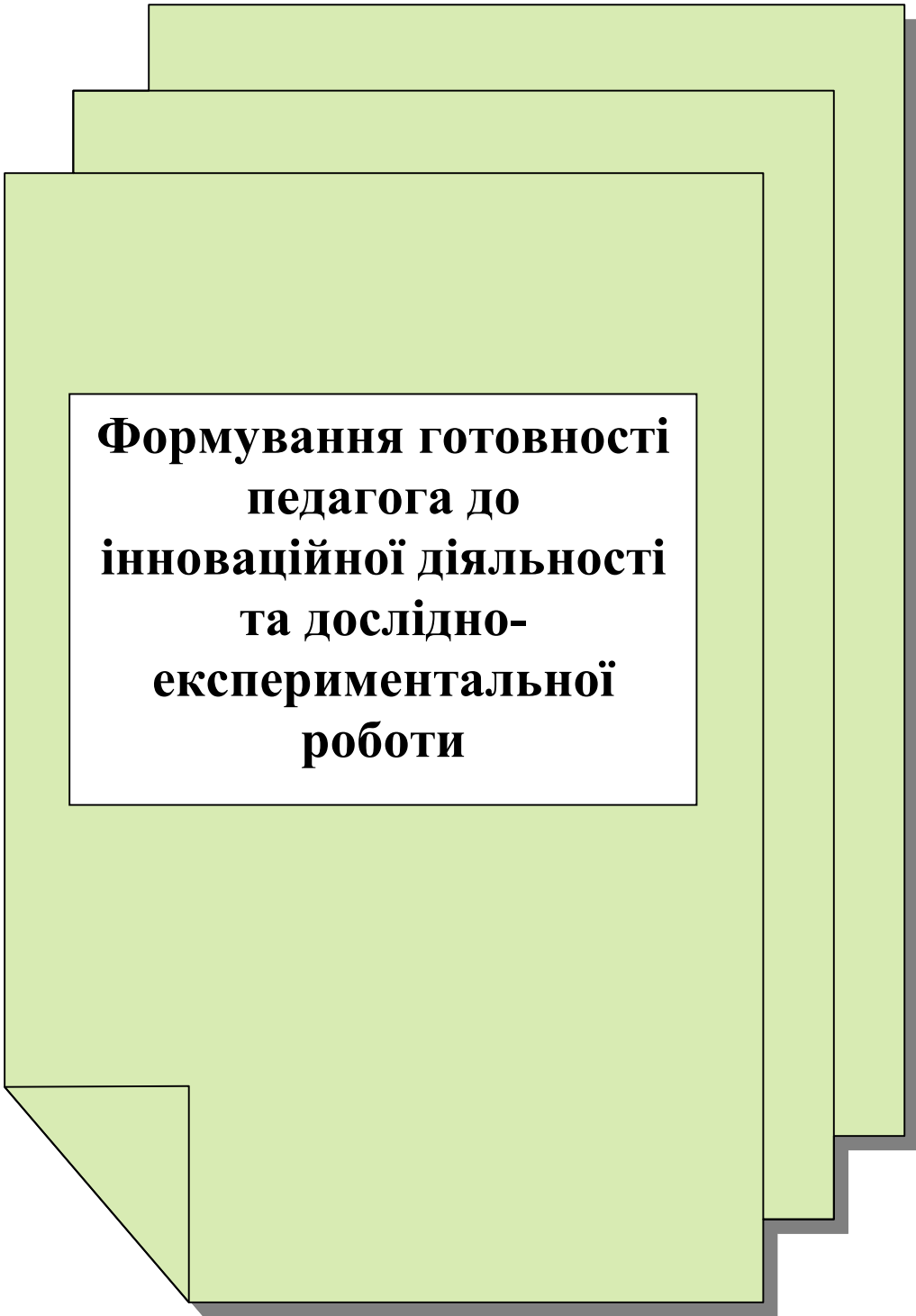
- здійснюють поточний контроль за ходом експерименту в межах своїх повноважень.
- Відповідальний керівник експериментального дослідження (директор навчального закладу):
  - готує пакет документів на проведення дослідно-експериментальної роботи (заява, заявка, програма);
  - здійснює поточний контроль за ходом експерименту в межах своїх повноважень;
  - готує поточні та підсумковий звіти за результатами дослідно-експериментальної роботи.

Провідними установами, які забезпечують науковий супровід педагогічних досліджень у навчальних закладах області є Хмельницький ОІППО, Інститут педагогіки НАПН України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Хмельницький національний університет (Табл. 3.1).

На кінець 2014 року науковий супровід експериментальних педагогічних досліджень у навчальних закладах області здійснюється 42 науковцями з науковими ступенями доктора та кандидата наук.

Таблиця 3.1.

Назва установи	Кількість залучених співробітників
Національна академія педагогічних наук України	1
Інститут педагогіки НАПН України	12
Інститут проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України	2
Хмельницький національний університет	3
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	2
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	4
Університет банківської справи Національного банку України	1
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	13
Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України	2
Кам'янець-Подільський національний університет ім. І.Огієнка	1
Відділ позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України	1
	42

**Формування готовності
педагога до
інноваційної діяльності
та дослідно-
експериментальної
роботи**

4. Формування готовності педагога до інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи

4.1. Поняття готовності до інноваційної діяльності та її структура.

4.2. Умови та моделі формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи.

4.1. Поняття готовності до інноваційної діяльності та її структура

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне новоутворення особистості, суть якого складають взаємодія *мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного і оцінно-рефлексивного* компонентів (Таблиця 4.1).

Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення.

Таблиця 4.1.

Компоненти готовності	Ознаки вираження
Мотиваційно-орієнтаційний	- характер ставлення до інноваційної діяльності; - направленість особистості педагога; - наявність «моделі» даної діяльності тощо
Змістовно-операційний	- рівні системних знань; - технологічність; - володіння навичками здійсненні даної діяльності (досвід)
Оцінно-рефлексивний	- самооцінка своєї готовності до здійснення інноваційної діяльності; - самокорекція; - самоаналіз

Проаналізуємо компоненти структури **готовності до інноваційної діяльності**.

Мотиваційно-орієнтаційний компонент спрямований на:

- 1) пробудження у вчителів особистісно значимого ставлення до об'єкта і предмета його діяльності;
- 2) вироблення навичок аналізу та прагнення до активного вирішення нестандартних педагогічних ситуацій, інтересу до планування та освоєння інновацій;
- 3) формування настрою і постійної орієнтації на інноваційну діяльність.

Функції змістовно-операційного компонента:

- 1) формування готовності педагога до продуктивної педагогічної творчості (креативності), що включає в себе:
  - вміння творчо переосмислювати нововведення, стосовно до умов конкретного закладу освіти;

- адаптувати впроваджені концепції і методики;
  - прагнення до оволодіння новими інформаційними і професійними методами і засобами;
- 2) отримання та збагачення інформації про сутність і структуру пошукової діяльності;
- 3) реалізація умінь оперувати даною інформацією в різних сферах інноваційної діяльності.

Оцінно-рефлексивний компонент готовності до інноваційної діяльності відображає навички і уміння аналізу інноваційного процесу, його коректування, прогнозування розвитку, уміння передбачити можливі потреби і проблеми інноваційної діяльності. Це – усвідомлення вчителем творчої спрямованості даного виду діяльності і мобілізації всіх ресурсів на досягнення поставлених цілей щодо освоєння інновацій.

Функції оцінно-рефлексивного компонента:

вироблення навичок самоконтролю та самооцінки, уміння об'єктивно співвіднести рівень розвинутості особистісних якостей, що забезпечують готовність до інноваційної діяльності з соціально-педагогічними нормами.

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати основним принципам:

Принципи
інноваційної
діяльності
вчителя

1.інтеграції освіти (передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями);

2.диференціації та індивідуалізації освіти (налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця);

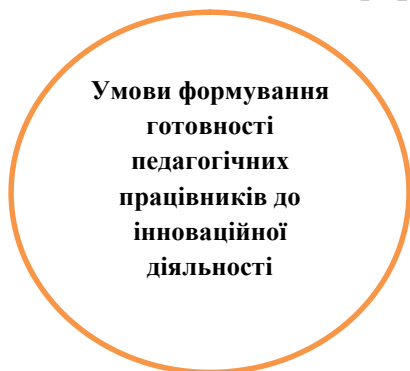
3.демократизації освіти (дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленої їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою).

Педагогу інноваційного спрямування під час навчально-виховного процесу необхідно вміти реалізовувати:

- педагогічний гуманізм (довіра до вихованців, повага до їх особистості, гідності, впевненість у своїх здібностях і можливостях);
- емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння відчувати іншого як себе, розуміти внутрішній світ вихованців, сприймати їх позиції);
- співробітництво (поступове перетворення вихованців на співтворців педагогічного процесу);
- діалогізм (уміння слухати дитину, цікавитися її думкою, розвивати міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння і співтворчості);
- особистісну позицію (творче самовираження, за якого педагог постає перед вихованцями не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, котра має свою думку, відкрита у вираженні своїх почуттів, емоцій).

Сучасні вчені рівень готовності вчителя до інноваційної діяльності розглядають як особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагогів мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [20].

4.2. Умови та моделі формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності

Для забезпечення ефективності та результативності процесу формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності необхідно створити соціально-педагогічні та педагогічні умови.

До соціально-педагогічних належать:

✓ наявність соціального замовлення на підготовку вчителя до роботи із засвоєння нововведень,

зафіксованого в моделі педагога-новатора;

✓ організація процесу підготовки педагогічних кадрів до творчого пошуку в якості підсистеми навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти (діяльності обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, районних методичних кабінетів, внутрішньо шкільної методичної роботи) і процесу формування готовності до інноваційної діяльності – в якості підсистеми процесу формування професійної готовності вчителя;

✓ вдосконалення організаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення підготовки вчителя до даного виду педагогічної діяльності.

Педагогічні умови:

✓ підготовленість науково-педагогічних працівників, методистів до організації діяльності слухачів з освоєння практичних навичок і умінь;

✓ наявність у вчителів позитивної установки на оволодіння такими навичками та вміннями;

✓ наявність у педагогічних працівників необхідного рівня теоретичних знань і практичних умінь з даного виду діяльності;

✓ наявність програмно-методичного забезпечення процесу формування технологічних умінь педагогів[49].

Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності передбачає наявність відповідних моделей. Однією із існуючих у сучасній науці й практиці моделей є модель підготовки педагогів до використання інноваційних технологій В. Сластьоніна, Л. Подимової, О. Козлової, яка включає такі взаємозумовлені компоненти:

а) поінформованість про інноваційну педагогічну технологію шляхом:

- оволодіння змістом та методикою інноваційних педагогічних технологій;

- оволодіння технологією розробки та застосування педагогічних інновацій;

- визначення особистісної позиції щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій на практиці;

- б) технологізованість у формуванні компетентності педагогів щодо розробки та використання інноваційних педагогічних технологій;
- в) результативність підготовки педагогів до використання інноваційних педагогічних технологій та її оцінку.

Структурна модель підготовки педагога до інноваційної діяльності, розроблена К. Макагон, має три етапи: діагностично-коригуючий; навчальний; аналітико-результативний.

Чотирирівнева структура готовності вчителів до інноваційної діяльності розроблена Н. Клокар, включає репродуктивний, репродуктивно-корегуючий, конструкторський, новаторський рівні.

Таким чином більшість учених готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками:

Показники
готовності
вчителя до
інноваційної
діяльності

1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;

2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;

3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;

4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;

5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових.

Прояв цих показників можна простежити у різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Зокрема, потреба у нововведеннях активізує інтерес до найсвіжіших знань у конкретній галузі, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи, форми, методи тощо.

На основі співвідношення і міри вияву цих показників К. Макагоном [25] виділено високий, середній і низький рівні готовності вчителів до інноваційної діяльності, визначено характеристики кожного з них.

Рівні
готовності
вчителя до
інноваційної
діяльності

Високий рівень готовності педагога до інноваційної діяльності характеризується:

➤ яскраво вираженою стійкою творчою активністю і продуктивністю, утвердженням цінностей творчості в педагогічному колективі (що забезпечується створення відповідної атмосфери творчої, пошукової, інноваційної діяльності в педагогічному колективі окремого навчального закладу – відповідного інноваційно-освітнього середовища);

➤ оволодіння вчителем технікою організації і проведенні дослідно-експериментальної роботи (це потрібно для експериментальної апробації ефективності того чи іншого педагогічного нововведення та його подальшого впровадження засобом постановки педагогічного експерименту), що приводить до моделювання нового педагогічного досвіду, розробки власних інноваційних методик;

➤ вмінням і здатністю оцінити вчителем свій індивідуальний стиль діяльності і побудувати план розвитку своєї педагогічної діяльності, він володіє здібностями до її прогнозування і проектування.

Середній рівень готовності педагога до інноваційної діяльності характеризується:

➤ орієнтацією на оволодіння новими педагогічними технологіями, установку на творчу взаємодію з колегами, прагнення виділяти цілі і задачі власної пошукової інноваційної роботи, використовувати наявні досягнення в педагогічній інноватиці;

➤ епізодичність використання знань та умінь з реалізації педагогічних інновацій, їх використання не завжди приносить чітко усвідомлену задоволеність;

➤ рівень підготовки до інноваційної діяльності оцінюється педагогом як задовільний, однак, впевненості в позитивному впливі цієї діяльності на успіхи в роботі, як правило, немає.

Низький рівень готовності педагога до інноваційної діяльності характеризується:

➤ відсутністю чи слабкою вираженістю творчої направленості, несформованістю цілей власної діяльності, відсутністю особистісно значимого ставлення до пошукової діяльності;

➤ володіння педагогом в основному набором традиційних прийомів і методів навчання;

➤ участь у пошуковій інноваційній діяльності лише в обов'язковому порядку;

➤ низька оцінка педагогом своєї підготовленості і заперечення ним можливості позитивного впливу участі в інноваційній діяльності на результати власної праці.

Визначити ступінь інноваційної діяльності педагога дає можливість кваліметрична модель інноваційної діяльності вчителя, розроблена О.М. Касьяною [24]. В основі моделі закладено наступні параметри: готовність вчителя до здійснення інноваційної діяльності; інноваційна діяльність вчителя; результативність інноваційної діяльності (Таблиця 4.2).

Кожен параметр діяльності деталізується показниками.

Параметр «готовність вчителя до здійснення інноваційної діяльності» розкривається через такі показники:

- здатність до самоорганізації;
- здатність до самоаналізу, рефлексії;
- здатність відмовитися від стереотипів педагогічного мислення;
- прагнення до творчих досягнень;
- критичність мислення, здатність до оцінювальних суджень.

Параметр «інноваційна діяльність» описується такими показниками:

- варіативність педагогічної діяльності;
- опанування методології творчої діяльності;
- володіння методами педагогічного дослідження;

Кваліметрична
модель
інноваційної
діяльності
вчителя

- здатність акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших педагогів;
- здатність до співпраці та взаємодопомоги.

Параметр «результативність інноваційної діяльності» розкривається через такі показники:

- створення авторської ідеї навчання та виховання;
- розробка змісту планів і програм, методик, технологій;
- апробація інновацій;
- розповсюдження освітньої інновації;
- прояв інноваційної ініціативи.

Таблиця 4.2

БАЗОВА КВАЛІМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Параметри P_1	Вагомість V_1	Показники парам. P_1	Вагомість V_1	Ступінь вияву				
1. Готовність учителя до здійснення інноваційної діяльності	0,33	• Здатність до само-організації;	0,19					*
		• здатність до само-аналізу, рефлексії;	0,20				*	
		• здатність відмовитися від стереотипів педагогічного мислення;	0,21				*	
		• прагнення до творчих досягнень;	0,28			*		
		• критичність мислення, здатність до оцінювальних суджень	0,12				*	
2. Інноваційна діяльність	0,37	• Варіативність педагогічної діяльності;	0,26					
		• опанування методології творчої діяльності;	0,26					
		• володіння методами педагогічного дослідження;	0,19					
		• здатність акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших педагогів;	0,12					
		• здатність до співпраці та взаємодопомоги	0,17					
3. Результативність	0,30	• виявлення інноваційної ініціативи;	0,29					
		• створення авторської ідеї навчання та виховання;	0,23					
		• апробація інновацій;	0,21					
		• розповсюдження освітньої інновації	0,27					

Використовуючи базову кваліметричну модель, можна **оцінити і локаційну діяльність вчителя за такою схемою:**

1. Оцінювання ступеня вияву показників першого параметра.

2. Враховуючи значення ваги кожного показника, яке ми приймаємо за еталонну оцінку, обчислюємо відносну оцінку K для кожного показника (за базовою кваліметричною моделлю):

$$K_1 = 0,19 \times 1 = 0,19$$

$$K_2 = 0,20 \times 0,75 = 0,15$$

$$K_3 = 0,21 \times 0,75 = 0,16$$

$$K_4 = 0,28 \times 0,50 = 0,14$$

$$K_5 = 0,12 \times 0,75 = 0,09$$

3. Знаходимо сумарну оцінку для всього показника:

$$П = K_1 + K_2 + K_3 + K_4 + K_5 = 0,19 + 0,15 + 0,16 + 0,14 + 0,09 = 0,73$$

4. Для оцінки інноваційної діяльності вчителя за першим параметром необхідно вагу параметра 1 помножити на сумарну оцінку всього показника:

$$0,33 \times 0,73 = 0,24$$

5. У такий же спосіб знаходимо значення за всіма іншими параметрами

6. Загальна оцінка інноваційної діяльності вчителя відповідає середньо виваженій арифметичній залежності:

$$ІД = V_1 \times П_1 + V_2 \times П_2 + V_3 \times П_3$$

Якщо прийняти таку шкалу оцінок:

- 1,00 — 0,75 — креативний рівень—високий ступінь інноваційної діяльності, розвиток творчої активності, здійснення наукового пошуку,
- 0,74 — 0,50 — адаптивний рівень, характеризується застосуванням інновацій у практичній роботі з урахуванням власного педагогічного стилю,
- менше 0,49 — репродуктивний рівень, відрізняється відтворенням зразків роботи педагогів-новаторів, то можна встановити рівень інноваційної діяльності вчителя.

Використання даної моделі сприятиме спрямуванню інноваційної діяльності вчителя на бажаний результат, поточному коригуванню роботи вчителя, впровадженню інновацій у педагогічний процес.

Заслугує на увагу Бланк для самооцінки готовності вчителя до інноваційної діяльності Мариновської О.Я. та Зазуліної Л.В. (Додаток 4.1).

Підготовка вчителя до інноваційної діяльності – одне із завдань внутрішкільного управління, полягає у мотивації вчителя на пошук нового, розвитку його творчого потенціалу, стимулюванні інноваційної діяльності засобами гуманістичної педагогіки, психології через підтримку ініціатив, забезпеченні випереджального навчання педагогічного персоналу, створенні системи консультативної допомоги тим, хто займається інноваційною діяльністю, сприяє розвитку інноваційного середовища і забезпечує системні зміни у навчальному закладі.

Пропонуємо орієнтовну тематику «круглих столів», семінарів з актуальних проблем розвитку інноваційної діяльності (Додаток 4.2).

При формуванні інноваційної поведінки педагога важливо враховувати такі принципи:

1. *принцип рефлексії* педагога. Для цього необхідно освоїти способи аналізу і варіювання умов, чинників, які їх

Принципи
формування
інноваційної
поведінки

супроводжують, і результатів локальних і масштабних педагогічних ситуацій з інших (насамперед, психологічних) позицій. Рефлексія розкривається у використанні аналізу педагогічної діяльності та її результатів, що охоплює оцінювання професійного рівня, прогнозування професійної успішності, організацію самопізнання та самодіагностики, підтримання стійкого оперативного зворотного зв'язку (від вихованців, колег, адміністрації);

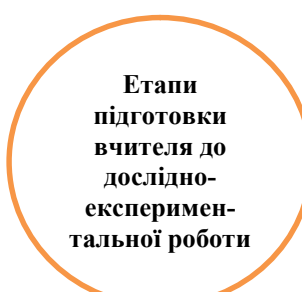
2. *принцип формування орієнтувально-пошукової позиції* педагога щодо будь-яких аспектів власного і запозиченого педагогічного досвіду. Сформованість такої позиції забезпечує обґрунтований підхід до оцінювання можливостей і особливостей реалізації конкретних способів педагогічної взаємодії, визначення умов і меж їх застосування;

3. *принцип формування цілісного підходу до аналізу проблемних педагогічних ситуацій*. Особливість таких ситуацій в освітньому процесі полягає в наявності великої кількості учасників зі своїми ролями, способами взаємодії та інтересами. Тому спроби розв'язати проблемну ситуацію, спираючись лише на локальні ознаки, можуть бути невдалими;

4. *принцип формування вміння розв'язувати завдання колегіально* з іншими учасниками (вихованцями, колегами). Це забезпечує можливість зіставлення своїх поглядів із поглядами колег, батьків, пошуку оптимальних рішень не лише завдяки відстоюванню власних позицій, а й за допомогою аналізу інших пропозицій, спільного їх генерування [49].

Реалізація цих принципів забезпечує системність у підготовці педагога до інноваційної діяльності, формування дослідницької культури зокрема.

Науковці та практики у підготовці педагога до дослідно-експериментальної роботи можна виділяють такі етапи:

Етапи
підготовки
вчителя до
дослідно-
експеримен-
тальної роботи

Перший етап - розвиток творчої індивідуальності вчителя, формування у педагогів здібності виявляти, формулювати, аналізувати і вирішувати творчі педагогічні завдання, а також розвиток загальної технології творчого пошуку: самостійне перенесення раніше засвоєних знань і умінь у нову ситуацію, бачення проблеми у знайомій ситуації,

нової функції об'єкта, визначення структури об'єкта, бачення альтернативи розв'язання або його способу, комбінування раніше засвоєних способів діяльності в новій ситуації виниклої проблеми, розвиток критичності мислення.

Другий етап - оволодіння основами методології наукового пізнання, педагогічного дослідження. Ознайомлення педагогів із соціальними і науковими передумовами виникнення експериментальної роботи, її основними поняттями, творча інтерпретація альтернативних підходів до організації школи, вивчення основних джерел розвитку альтернативної школи, ознайомлення з різними типами інноваційних навчальних закладів тощо.

Третій етап - освоєння технології експериментальної, науково-дослідної діяльності. Ознайомлення з методикою упорядкування авторської програми, етапами експериментальної роботи у школі, участь у створенні авторської

програми, аналіз і прогноз подальшого розвитку нововведення, труднощі впровадження.

Четвертий етап - практична робота на експериментальному майданчику щодо впровадження нововведення в педагогічний процес, здійснення корекції, відстеження результатів експерименту, самоаналіз професійної діяльності. На цьому етапі формується дослідницька позиція вчителя як система його поглядів і установок щодо нововведення.

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності визначається такими **показниками**:

- спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання і виховання;
- орієнтація методичних структур на забезпечення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора;
- вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи;
- ріст педагогічної майстерності вчителів, вихователів і керівників закладів освіти.

Дослідження свідчать, що до **основних труднощів, пов'язаних із засвоєнням педагогічних нововведень**, можна віднести [49]:

- нерозробленість механізму реалізації педагогічної інновації в конкретному навчальному закладі;
- відсутність необхідного навчально-методичного забезпечення;
- недостатня поінформованість вчителів з проблем організації і проведення інноваційної діяльності;
- відсутність сертифікованих критеріїв оцінки ефективності даної роботи;
- велике навантаження педагогів навчальною та іншими видами діяльності;
- обмеженість ресурсів та інші.

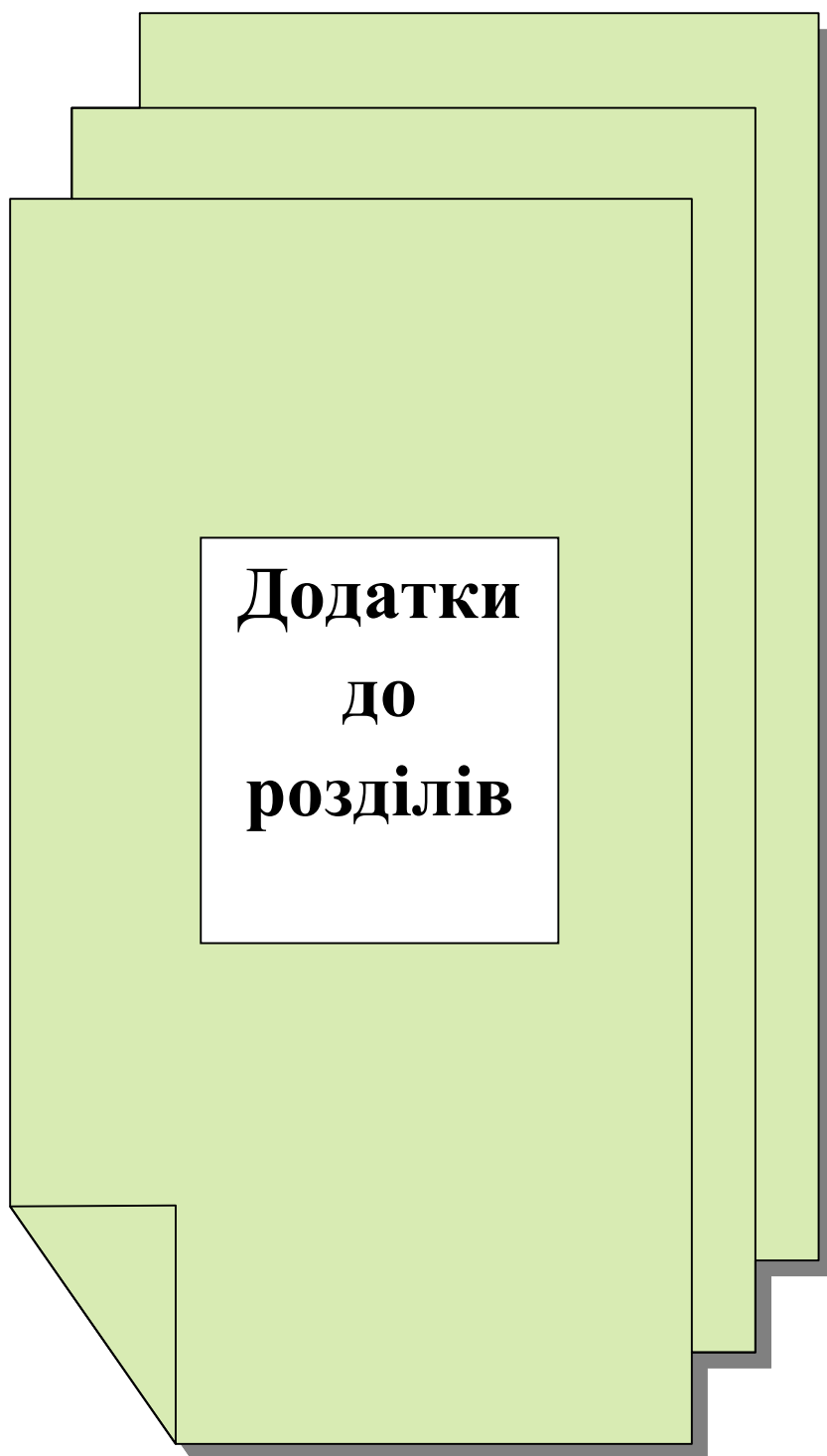
Отже, процес підготовки вчителів до інноваційної діяльності є певною стратегією дій, базованою на психологічній готовності вчителів, демократичному укладі життєдіяльності педагогічного колективу, ініціативі та лояльному ставленні до новацій більшості учасників навчально-виховного процесу.

Література та джерела:

- 1.Ампілогова Л. Інноваційна освітня діяльність – вимога часу // Завуч. - 2003. - №11.- С.4-5.
- 2.Бандурчак Л. Умови координації наукових досліджень у закладах післядипломної педагогічної освіти за умов децентралізації управління // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. - №1. – С.16-19.
- 3.Бачинська Є. М. Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є. М. Бачинська // Педагогіка і психологія. - 2007. - № 1 (54). - С. 79-88.
- 4.Буркова Л. Гіпотетична побудова моделі адаптивної експертної системи освітніх інновацій // Рідна школа. – 2003. - №9. – С.26-28.
- 5.Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти: особливості управління // Освіта і управління. – 2001. - №4. – С. 59-68.
- 6.Ващенко Л. Концепція інноваційного розвитку освіти регіону. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/manage/general/283/>
- 7.Ващенко Л.М. Педагогічний експеримент в системі новітніх стратегій столичної освіти // Директор школи, ліцею, гімназії: науково-практичний журнал. -№ 1-2, 2002.- С.53-57.
- 8.Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія.—К.: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005.—380 с.
- 9.Вдовиченко Р.П.Управлінська компетентність керівника школи. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 112 с. – (Б-ка журналу «Управління школою»; Вип. 1(49)
- 10.Вдовиченко Р.П. Інноваційний простір системи освіти м. Миколаєва // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. –№ 3. - С.38 -39.
- 11.Гамаюнов В. Становлення дидактичного менеджменту в системі управління освітою // Освіта і управління. – 2002.- №2. – С.87-92.
- 12.Гончаренко С.У. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень // Шлях освіти.-2004. – № 1. – С. 2-6.
- 13.Гончаренко С.У., Олійник П.М., Федорченко В.К., Фоменко Н.А., Поважна Л.І. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. для студ., магістрів, аспірантів і викладачів вищих навч. закл. / Семен Устимович Гончаренко (ред.), Павло Миколайович Олійник (ред.). — К. : Вища школа, 2003. — 323с.
- 14.Гуменюк В.В., Наумчук І.А. Науково-методична робота з педагогічними кадрами. Кам'янець-Подільський: ПП Машак М.І., 2005. - 160с.
- 15.Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі // Управління освітою. – 2001. - №3. – С.18-24.
- 16.Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія.—К.: Міленіум, 2004.—358 с.
- 17.Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті. – К.: Шк. Світ, 2007. – 120с. – (Б-ка «Шк. світу»). – Бібліогр.: с. 108-119.
- 18.Даниленко Л. Післядипломна педагогічна освіта в умовах інноваційних змін. // Післядипломна освіта в Україні. - 2007. - №7. - С.21-23.
- 19.Діяльність спеціаліста відділу (управління) освіти: Науково-методичний посібник / В.В. Гуменюк, Н.М. Бакалюк, В.І. Бакалюк; заг. Ред.. В.В. Гуменюк. – Х.:Вид. група «Основа», 2010. – 176 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 1 (85)
- 20.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.:Академвидав, 2004. – 352с.
- 21.Єльнікова Г. Управлінська компетентність.- К.: Ред.. загальнопед. газ., 2005. – 128 с. – (Б-ка «Шк.. світу»).

22. Жерносець І.П. Організація науково-методичної роботи в школі. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 128 с. – (Б-ка журналу «Управління школою»; Вип.9(45))
23. Кабан Л.В. Рецензія на методичну розробку (як правильно оформити рецензію на методичну розробку) / Л.В.Кабан // Директор школи : газета для керівників навчальних закладів (Шкільний світ). – 2011. - № 25 (649), липень. – С.1, 14-15.
24. Касьянова О.М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом. – Харків, 2004. – 69 с.
25. Макагон Е.В. Формирование готовности педагога к поисковой деятельности в условиях последипломного образования: Дис. канд. пед. наук. – К., 1998.
26. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. - Харків: Основа, 2004. – 240 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип.11 – 12 (23-23)).
27. Мартянова Г. Аналіз і оформлення результатів педагогічного дослідження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Pedagogica/31638.doc.htm
28. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту. – Київ: ІТЗН, 2007. – 2 др. арк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/421/1/PolnyText.pdf>
29. Методологічні проблеми дослідницької діяльності вчителя/ Б.О. Житник. Організація дослідно-експериментальної роботи в сучасній школі/ Є.М. Павлютенков. Дослідницька діяльність як продуктивна освітня послуга методичного менеджменту/ І.В. Маслікова. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 160 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип 6(66)).
30. Набока Л., Скрипник М. Як підготувати педагога-дослідника // Управління освітою. – 2002. - №37-38. – С.20-21.
31. Обробка та оформлення результатів дослідження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.virtual.ks.ua/essays-term-papers-and-diplomas/1044-nformaobrobka-ta-processing-rezultatv-doslzhennya.html>
32. Онищук Л. Інноватика – істотна складова гуманістичної парадигми учіння // Шлях освіти. – 2000. - №4. – С. 13-16.
33. Організація наукового дослідження. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://regionalka.at.ua/admin_files/doc/osnovi_naukovikh_dosl_dlja_zaoch.rar
34. Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітньому навчальному закладі: методичний poradnik/ Автори-упорядники: І.Н Євтушенко, Ю.І. Завалевський, С.В. Кириленко, О.І. Кіян, К.В. Таранік-Ткачук. – К. – Чернівці: Букрек, 2014. – 420 с.
35. Остапчук О.Є. Інноваційний розвиток педагогічних систем в умовах модернізації освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. - №5-6. – С. 153-161.
36. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Зб. наукових праць / За ред. Даниленко Л. – Київ, 2000. – 308 с.
37. Педагогічний експеримент у сучасній школі // Завуч. – 2004. – № 11. – С. 6-9.
38. Письменна Л. Організація методичної і експериментальної роботи // Директор школи. – 2004. – № 19. – С. 2-3.
39. Пістунів І.М. Основи наукових досліджень. Конспект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pdfactory.com
40. Погрібна Н. Управляти школою по-новому - К.: Шк. Світ, 2009 – 112с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

41. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>
42. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0428-02>.
43. Порадник педагога-дослідника: Методичні поради / В.І. Урський (автор-упорядник). – Тернопіль: ТОКІППО, 2009. – 80 с.
44. Рекомендації щодо організації і проведення методичної роботи з педагогічними кадрами в системі післядипломної педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – №8. – 2002.
45. Робота методичних центрів з педагогічними кадрами / Упорядник М. Голубченко. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
46. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень. – К., 1998.
47. Удод О. Інновації в освіті – основа модернізації галузі в сучасних умовах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovosvita.com.ua/index.php/ru/results/catalogue/24>
48. Управління експериментальною діяльністю ЗНЗ / Упоряд. Н. Мурашко. – К.: Шк. Світ, 2007. – 128 с. – (Б-ка «Шк. світу»).
49. Урський В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: Методичний посібник. – Тернопіль: ТОКІППО, 2005. – 96 с.
50. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.htm
51. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.
52. Хуторской А.В. Теоретико-методологические основания инновационных процессов в образовании [Електронний ресурс] // Интернет-журнал «Эйдос». -2005.-26 марта. - Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0326.htm>.

Примірна угода про науково-методичне співробітництво

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, в особі в.о. ректора Полика Олександра Федоровича, який діє на підставі Статуту, з одного боку та Свіршковецька ЗОШ I-III ступенів Чемеровецького району, в особі директора Срібняк Віри Вікторівни, який діє на підставі Статуту, з іншого боку, уклали між собою Угоду:

1. Предмет угоди

1.1 Організація і проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня на базі навчального закладу з розробки та впровадження наукової теми «Система партнерства загальноосвітнього навчального закладу і громади села у формуванні просоціальної поведінки дітей та учнівської молоді».

Науковий керівник – Клімкіна Наталія Григорівна, старший викладач кафедри педагогіки та психології Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук.

2. Права та обов'язки сторін

2.1. Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти:

2.1.1. Забезпечує науково-методичне керівництво дослідно-експериментальної діяльності.

2.1.2. Надає допомогу в підборі наукової і методичної літератури з даної проблеми.

2.1.3. Систематично проводить семінари та організує науково-практичні конференції з теми дослідження.

2.1.4. Надає наукову та методичну допомогу в організації дослідно-експериментальної роботи (розробка науково-методичного супроводу, наукове спрямування діяльності адміністрації школи і педагогічного колективу, консультації та спільне планування заходів щодо впровадження експериментальних матеріалів із зазначеної проблеми).

2.1.5. За ініціативою і запитами школи проводить індивідуальну теоретичну та практичну роботу з учасниками навчально-виховного процесу.

2.1.6. Надає допомогу в узагальненні практичного досвіду педагогічного колективу експериментального навчального закладу, в оформленні наукових публікацій (науково-методичних статей, методичних рекомендацій, збірників, посібників тощо).

2.1.7. Здійснює наукову інтерпретацію емпіричного матеріалу.

2.1.8. Залучає педагогічних працівників школи до участі у обласних та всеукраїнських виставках, презентаціях, конференціях.

2.2. Свіршковецька ЗОШ I-III ступенів Чемеровецького району:

2.2.1. Забезпечує організацію дослідно-експериментальної діяльності за темою: «Система партнерства загальноосвітнього навчального закладу і громади села у формуванні просоціальної поведінки дітей та учнівської молоді».

2.2.2. Сприяє ОІППО у реалізації його зобов'язань згідно з даною Угодою.

2.2.3. Включає програму дослідно-експериментальної роботи в річний план школи з метою поєднання інноваційних дослідницьких і традиційних педагогічних функцій учасників проекту.

2.2.4. Забезпечує умови науковим працівникам ОППО для організації і проведення дослідження.

2.2.5. Проводить збір і первинне узагальнення емпіричного матеріалу для підтвердження наукових ідей, припущень, теоретичних тлумачень з конкретних питань проектування ЗНЗ відповідно до теми дослідження.

2.2.6. Створює необхідні умови для проведення семінарів, консультацій в межах своїх повноважень і чинного законодавства.

3. Відповідальність сторін

3.1. Сторони несуть відповідальність за виконання зобов'язань, передбачених цією Угодою, згідно з чинним законодавством.

3.2. Спірні питання вирішуються шляхом переговорів або письмовою регламентацією співробітництва у вигляді додаткового протоколу узгодження дій.

4. Заключні положення

4.1. Угода набуває чинності з дня її підписання і діє до 2019 року.

4.2. Припинення дії Угоди може відбутися з ініціативи однієї зі Сторін. Про припинення дії Угоди одна із Сторін повідомляє письмово іншу Сторону.

4.3. Угода складена українською мовою на двох сторінках у двох примірниках, що мають однаково юридичну силу, один з яких зберігається в Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, а другий у Свіршковецькій ЗОШ I-III ступенів Чемеровецького району Хмельницької області.

Юридичні адреси сторін

Інститут
Хмельницький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Озерна, 14
м. Хмельницький
29015

ЗНЗ
Свіршковецька ЗОШ I-III ст
вул. Шкільна, 5
с. Свіршківці
Чемеровецький р-н
Хмельницька область

“ _____ ” _____ 2014 року

“ _____ ” _____ 2014 року

В.о. ректора
Хмельницького ОППО   О. Попик

Директор
Свіршковецької
ЗОШ I-III ст.   В. Срібняк

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАКАЗ
м. Київ

№ 1352 від 30.11.2012

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 грудня 2012р. за № 2111/22423

Про внесення змін до Положення
про порядок здійснення інноваційної
освітньої діяльності

Відповідно до [Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України](#), затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та з метою упорядкування здійснення інноваційної освітньої діяльності у навчальних закладах

НАКАЗУЮ:

1. Унести зміни до [Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності](#), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року за № 946/5167, виклавши його в новій редакції, що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О.В.) забезпечити подання на державну реєстрацію цього наказу до Міністерства юстиції України у встановленому порядку.

3. Департаменту управління справами (Ворошиловський О.В.) зробити відмітку в справах архіву.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Жебровського Б.М.

5. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Д.В. Табачник

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
07.11.2000 № 522
(у редакції наказу
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
30.11.2012 № 1352)
Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
18 грудня 2012 р.
за № 2111/22423

ПОЛОЖЕННЯ

про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності у системі освіти.

1.2. Інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок.

1.3. Інноваційним освітнім продуктом є результат науково-дослідної розробки, що відповідає вимогам [Закону України «Про інноваційну діяльність»](#).

1.4. Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені освітні, навчальні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що мають істотно поліпшити результати освітньої діяльності.

1.5. Об'єктами інноваційної освітньої діяльності є: нові знання, інноваційні освітні програми і проекти, навчальний та виховний процеси, організаційні та адміністративні рішення, а також рішення іншого характеру, що істотно поліпшують якість освіти.

1.6. Суб'єктами інноваційної освітньої діяльності можуть бути фізичні та юридичні особи: педагогічні та науково-педагогічні працівники навчальних закладів, наукові працівники, працівники органів управління освітою, навчальні заклади, підприємства, установи та організації, що надають освітні послуги.

1.7. Інноваційна освітня діяльність здійснюється на всеукраїнському, регіональному рівнях, а також на рівні навчального закладу. Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається її змістом та масштабністю змін, що будуть внесені у систему освіти внаслідок удосконалення педагогічної діяльності, використання запропонованої освітньої інновації.

1.8. Інноваційна освітня діяльність на всеукраїнському рівні здійснюється у системі освіти України і передбачає розроблення та використання в установленому законодавством порядку:

освітніх, навчальних, виховних, управлінських систем;

базового компонента дошкільної освіти, інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, загальнодержавного компонента змісту професійно-

технічної освіти, змісту позашкільної освіти, нормативної частини змісту вищої (у тому числі післядипломної) освіти;

освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання, виховання та управління освітою;

науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу у навчальних закладах;

систем, технологій, форм і методів підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних працівників.

1.9. Інноваційна освітня діяльність на регіональному рівні здійснюється в системі освіти окремого регіону і передбачає розроблення та використання:

варіативної складової змісту дошкільної, загальної середньої освіти, регіонального компонента змісту професійно-технічної освіти;

освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання, виховання та управління освітою;

науково-методичного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення навчально-виховного процесу.

1.10. Інноваційна освітня діяльність на рівні навчального закладу може здійснюватись у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах (у тому числі закладах післядипломної освіти) і передбачає використання освітніх інновацій, перевірених у ході експериментів всеукраїнського та регіонального рівнів, а також розроблення, експериментальну перевірку варіативної частини змісту вищої (у тому числі післядипломної) освіти.

1.11. Умовами здійснення інноваційної освітньої діяльності є:

дотримання майнових і немайнових прав та обов'язків юридичних та фізичних осіб, які здійснюють інноваційну освітню діяльність;

дотримання юридичними та фізичними особами, які здійснюють інноваційну освітню діяльність, законодавства України, вимог державних стандартів освіти;

наявність відповідного ресурсного забезпечення та ефективне його використання;

збереження життя і здоров'я суб'єктів інноваційної освітньої діяльності;

погодження учасників навчально-виховного процесу, органів управління освітою на здійснення інноваційної освітньої діяльності.

II. Розроблення освітніх інновацій

2.1. Розроблення освітніх інновацій включає:

опис та обґрунтування запропонованих ідей та підходів, чітке і повне розкриття їх змісту, очікуваних результатів;

перевірку їх ефективності шляхом проведення експерименту або реалізації інноваційного освітнього проекту.

2.2. Експериментом є науково обґрунтовані зміни в освітній галузі у спеціально створених умовах.

Інноваційним освітнім проектом є процедура і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного освітнього продукту.

2.3. З ініціативою щодо проведення експерименту може виступити автор ініціативи - юридична або фізична особа, що має намір запропонувати нові освітні ідеї, педагогічні та управлінські технології, удосконалити освітню діяльність.

2.4. Ініціатива реалізується шляхом організації та проведення у навчальних закладах експерименту всеукраїнського, регіонального рівня та в окремому вищому навчальному закладі (у тому числі закладі післядипломної освіти).

2.5. Рішення про організацію та проведення експерименту всеукраїнського рівня приймає Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (далі - МОНмолодьспорт України) на підставі клопотання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (далі - органи управління освітою), заявки на проведення експерименту, програми експерименту, які розробляє автор ініціативи, та висновку відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти МОНмолодьспорту України (далі - відповідна комісія Науково-методичної ради).

2.6. Рішення про організацію та проведення експерименту регіонального рівня приймають органи управління освітою на підставі клопотання відділів освіти районних державних адміністрацій, заявки на проведення експерименту, програми експерименту, які розробляє автор ініціативи, та висновку експертної комісії, утвореної органом управління освітою.

2.7. МОНмолодьспорт України видає наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня; орган управління освітою видає наказ про проведення експерименту регіонального рівня.

Цим наказом затверджуються заявка на проведення експерименту, програма експерименту; навчальним закладам, на базі яких проводиться експеримент, надається статус експериментальних; у разі потреби цим наказом затверджуються експериментальні навчальні плани з урахуванням типових навчальних планів.

2.8. Заявка на проведення експерименту включає: опис основних ідей експерименту, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, теоретико-методологічну основу, базу дослідження (перелік навчальних закладів), методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення експерименту; визначення етапів та строків його проведення, очікуваних результатів; інформацію про автора ініціативи, наукового керівника експерименту (місце роботи, посада, кваліфікаційна категорія, науковий ступінь, педагогічне, вчене звання, контактний телефон); опис організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення експерименту.

Програма експерименту містить заходи, спрямовані на реалізацію завдань експерименту, які визначені у заявці, строки їх виконання та очікувані результати.

2.9. Статус експериментального навчального закладу не змінює підпорядкування, тип, рівень акредитації, форму власності цього навчального закладу.

2.10. Про виконання програми кожного етапу експерименту експериментальний навчальний заклад спільно з автором ініціативи, науковим керівником експерименту готують звіт, який подається у письмовій формі до МОНмолодьспорту України, органу управління освітою, що видав наказ про його проведення.

Звіт включає опис виконання завдань у відповідні строки та підкріплюється розробленими учасниками експерименту програмами, посібниками, методичними розробками, іншими практичними матеріалами, які розкривають сутність виконаної роботи. Одночасно подається програма наступного етапу експерименту. У разі потреби вносяться зміни до програми експерименту, розширення бази проведення, припинення експерименту відповідного рівня.

2.11. Експертиза виконання програми кожного етапу експерименту всеукраїнського рівня здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради; регіонального рівня - експертною комісією відповідного органу управління освітою.

2.12. Для проведення експертизи підсумків експерименту всеукраїнського або регіонального рівня автор ініціативи спільно з науковим керівником експерименту складає і подає до відповідного органу управління освітою звіт про завершення експерименту.

2.13. Експертиза освітньої інновації, розробленої у ході експерименту в окремому вищому навчальному закладі (у тому числі закладі післядипломної освіти), здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради.

2.14. На підставі висновків експертизи підсумків експерименту МОНмолодьспорт України, орган управління освітою, що видав наказ про проведення експерименту, видає наказ про його завершення, знімає статус експериментального із навчального закладу, визначає умови розповсюдження освітньої інновації.

2.15. У разі невиконання програми експерименту МОНмолодьспорт України, орган управління освітою може прийняти рішення про його припинення.

2.16. Результати проведення експерименту оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

2.17. Орган управління освітою може розробити галузеву або регіональну інноваційної програму, в якій визначається мета, завдання, об'єкти, зміст, етапи, учасники та прогнозовані результати інноваційної освітньої діяльності, та забезпечує її обговорення громадськістю, організовує її виконання.

III. Використання освітніх інновацій

3.1. На підставі висновків відповідної комісії Науково-методичної ради МОНмолодьспорт України приймає рішення про запровадження освітніх інновацій у систему освіти України.

3.2. Використанням освітніх інновацій у системі освіти є:
забезпечення доступу до них суб'єктам інноваційної освітньої діяльності;
зберігання інформації про освітні інновації;

створення банків освітніх інновацій;
поширення інформації про освітні інновації;
підготовка суб'єктів інноваційної освітньої діяльності до використання освітніх інновацій.

3.3. Інформація про освітні інновації, їх розробку (експерименти) зберігається у спеціальних банках освітніх інновацій.

3.4. Банки освітніх інновацій створюються в Інституті інноваційних технологій і змісту освіти, органах управління освітою, які забезпечують вільний доступ до освітніх інновацій, розроблених та рекомендованих до використання в Україні.

3.5. Освітні інновації використовуються суб'єктами інноваційної освітньої діяльності згідно з рекомендаціями МОНмолодьспорту України.

IV. Фінансування інноваційної освітньої діяльності

4.1. Фінансування інноваційної освітньої діяльності здійснюється відповідними органами управління освітою, іншими юридичними та фізичними особами.

4.2. Фінансування інноваційної освітньої діяльності може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством України.

Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти

О.В. Єресько

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

№ 1054 від 23 листопада 2009 року

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 грудня 2009 р. за
№ 1217/17233

Про внесення змін до Положення
про експериментальний загальноосвітній
навчальний заклад

Відповідно до пункту 2 статті 8 Закону України "[Про загальну середню освіту](#)" та з метою встановлення порядку здійснення інноваційної, дослідно-експериментальної освітньої діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах НАКАЗУЮ:

1. Унести зміни до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 114, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.05.2002 № 428/6716, виклавши його в новій редакції, що додається.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій нову редакцію Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад довести до відома керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Адміністративно-господарському департаменту (Ханюк В.А.) зробити відмітку в справах архіву.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

І.О. Вакарчук

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки
України
20.02.2002 № 114
(у редакції наказу Міністерства
освіти
і науки України 23.11.2009 № 1054)
Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
16 грудня 2009 р. за № 1217/17233

ПОЛОЖЕННЯ

про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад

I. Загальні положення

1.1. Експериментальний загальноосвітній навчальний заклад здійснює свою діяльність відповідно до Законів України "[Про освіту](#)", "[Про загальну середню освіту](#)", "[Про інноваційну діяльність](#)", Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964, постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 "Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери", Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167, цього Положення та статуту відповідного навчального закладу.

1.2. Експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом є загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних та управлінських інновацій.

1.3. Загальноосвітньому навчальному закладу надається статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського або регіонального рівня.

1.4. Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності: освітніх, дидактичних або виховних систем; державних стандартів загальної середньої освіти; інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, інноваційних освітніх технологій.

1.5. Статус експериментального навчального загальноосвітнього закладу регіонального рівня надається загальноосвітньому навчальному закладу, на базі якого здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування у практичній діяльності: варіативної складової змісту загальної середньої освіти; систем організації

навчально-виховного процесу; інноваційних педагогічних та управлінських технологій.

1.6. Статус експериментального не змінює підпорядкування, тип, форму власності загальноосвітнього навчального закладу.

II. Порядок надання та зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу

2.1. Рішення про надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня приймається одночасно з рішенням про проведення на його базі дослідно-експериментальної роботи відповідного рівня.

2.2. Для отримання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня директор загальноосвітнього навчального закладу подає до відповідного органу управління освітою, інституту післядипломної педагогічної освіти заявку про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу (далі - заявка) та програму дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу (далі - програма), підписані автором педагогічної ініціативи (науковим керівником) дослідно-експериментальної роботи, директором загальноосвітнього навчального закладу та засвідчені печаткою відповідного загальноосвітнього навчального закладу.

2.3. Заявка охоплює: перелік основних ідей експерименту, об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічні основи, базу дослідження, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дослідно-експериментальної роботи; визначення термінів та етапів проведення; інформацію про автора педагогічної ініціативи (наукового керівника) дослідно-експериментальної роботи (місце роботи, посада, кваліфікаційна категорія, педагогічне, вчене звання, науковий ступінь, контактний телефон); опис наявного і необхідного забезпечення дослідно-експериментальної роботи (організаційного, науково-методичного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового).

Програма містить заходи, спрямовані на реалізацію завдань дослідно-експериментальної роботи, які визначені у заявці.

2.4. Статус експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня надається Міністерством освіти і науки України на підставі клопотання Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Президії Академії педагогічних наук України (далі - клопотання), заявки, програми дослідно-експериментальної роботи та висновків відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України.

2.5. Статус експериментального навчального закладу регіонального рівня надається Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій на підставі заявки, програми та рішення колегії

відповідного органу управління освітою. Експертні комісії з проведення дослідно-експериментальної роботи, які надають відповідні висновки, можуть створюватись обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти як регіональними координаторами дослідно-експериментальної роботи.

2.6. Строк розгляду заявки про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня становить два місяці з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою, про надання статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу регіонального рівня - один місяць з дня надходження матеріалів до відповідного органу управління освітою.

2.7. На підставі клопотання, заявки та програми відповідний орган управління освітою видає наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

2.8. З метою отримання дозволу експериментальним навчальним закладом на застосування у навчально-виховному процесі експериментальних навчальних планів, програм з предметів інваріантної складової змісту загальної середньої освіти, підручників та навчальних посібників керівник (автор педагогічної ініціативи (науковий керівник), педагогічний працівник) цього закладу подають їх до відповідних комісій органів управління освітою. Експериментальні матеріали наукових установ Академії педагогічних наук України подаються до вчених рад цих установ.

2.9. Рішення про зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня приймається Міністерством освіти і науки України; рішення про зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу регіонального рівня приймається Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у разі:

- завершення програми дослідно-експериментальної роботи, що проводилася на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- невиконання програми дослідно-експериментальної роботи;
- якщо здійснення дослідно-експериментальної роботи негативно позначається на навчально-виховному процесі та його результатах.

2.10. Ініціювати зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу можуть:

- Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
- особи, які виконують і забезпечують проведення дослідно-експериментальної роботи;
- учасники навчально-виховного процесу в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі;

- представники громадських освітніх організацій.

У разі надходження відповідних обґрунтованих пропозицій щодо зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, що видали наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, у двомісячний строк здійснюють експертизу перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі.

2.12. Експертиза перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи на всеукраїнському рівні здійснюється відповідною комісією Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України; на регіональному рівні - відповідним органом управління освітою.

Порядок звітування про перебіг та результати дослідно-експериментальної роботи встановлюється органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

Висновки експертизи перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи (далі - висновки) на базі загальноосвітнього навчального закладу можуть бути оскаржені до Міністерства освіти і науки України у тримісячний строк. У цьому разі Міністерство освіти і науки України створює експертну комісію у новому складі, що здійснює повторну експертизу перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи.

2.14. Повторна експертиза перебігу і результатів дослідно-експериментальної роботи здійснюється у тримісячний строк від дати надходження відповідної скарги.

2.15. Рішення про припинення дослідно-експериментальної роботи та зняття статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу приймається Міністерством освіти і науки України, Міністерством освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій на підставі висновків.

2.16. На підставі висновків Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій протягом місяця видають наказ про припинення, завершення дослідно-експериментальної роботи, зняття статусу експериментального із загальноосвітнього навчального закладу.

Цим наказом: обґрунтовується рішення про припинення, завершення дослідно-експериментальної роботи; знімається статус експериментального із

загальноосвітнього навчального закладу; визначаються умови розповсюдження інновації, розробленої під час дослідно-експериментальної роботи в системі освіти.

III. Повноваження експериментального загальноосвітнього навчального закладу. Порядок здійснення дослідно-експериментальної роботи

3.1. Дослідно-експериментальна робота на базі експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів розпочинається після затвердження наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій заявки та програми з визначенням завдань на кожному етапі дослідження.

3.2. Згідно з наказом про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій надають експериментальному загальноосвітньому навчальному закладу, засновникам (власникам), яким цей заклад безпосередньо підпорядкований, право вносити передбачені програмою зміни до:

- змісту освіти (працювати за експериментальним навчальним планом, застосовувати у навчально-виховному процесі експериментальні навчальні програми, підручники та посібники);
- режиму функціонування (введення нових форм організації навчання та виховання учнів);
- методів роботи педагогічних працівників;
- системи управління навчальним закладом;
- форм комплектування, підготовки та перепідготовки кадрів.

3.3. Після виконання програми відповідного етапу дослідно-експериментальної роботи адміністрація експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського рівня спільно з автором педагогічної ініціативи (науковим керівником) звітують про перебіг і отримані результати на засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня - на засіданні вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Звіт про результати дослідно-експериментальної роботи подається у письмовій формі та включає опис виконання завдань у відповідні строки та підкріплюється розробленими під час дослідно-експериментальної роботи програмами, посібниками, методичними розробками, іншими практичними матеріалами, які розкривають сутність виконаної роботи. Одночасно подається програма наступного етапу дослідно-експериментальної роботи. У разі необхідності на розгляд комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти) вносяться пропозиції щодо змін у програмі, розширення бази чи припинення дослідно-експериментальної роботи,

які передаються Міністерству освіти і науки України (на всеукраїнському рівні), Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (на регіональному рівні).

Звіт схвалюється відповідним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, та затверджується програма дослідно-експериментальної роботи наступного етапу.

3.4. Після завершення виконання програми підводяться підсумки дослідно-експериментальної роботи. Результати оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

IV. Управління експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом

4.1. Загальне керівництво дослідно-експериментальною роботою в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється відповідним органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня.

4.2. Науково-методичне керівництво в експериментальному загальноосвітньому навчальному закладі здійснюється Науково-методичною радою дослідно-експериментальної роботи (далі - Рада), склад якої затверджується керівником загальноосвітнього навчального закладу одночасно із заявкою на проведення дослідно-експериментальної роботи.

До складу Ради входять автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи, наукові консультанти, представники органів управління освітою, педагогічні працівники, батьки або особи, які їх замінюють. Раду очолює автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи.

Рада:

- забезпечує дотримання прав учасників дослідно-експериментальної роботи, збереження їх фізичного і морального здоров'я;
- забезпечує якість освіти та її відповідність вимогам базового компонента державного стандарту освіти;
- визначає порядок комплектування і склад учасників дослідно-експериментальної роботи (педагогічних працівників, учнів (вихованців), батьків або осіб, які їх замінюють);
- приймає рішення про внесення змін до організаційної структури і режиму функціонування експериментального загальноосвітнього навчального закладу;
- організовує підготовку педагогічних працівників до роботи за програмою;

- вносить пропозиції щодо ефективного використання коштів, виділених на проведення дослідно-експериментальної роботи;
- вносить пропозиції щодо матеріального стимулювання фахівців, які проводять дослідно-експериментальну роботу.

Рада у своїй діяльності керується цим Положенням.

4.3. Поточне керівництво експериментальним загальноосвітнім навчальним закладом здійснює його директор згідно з повноваженнями та обов'язками, встановленими Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964, та статутом навчального закладу.

4.4. Директор експериментального загальноосвітнього навчального закладу, автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи за погодженням з учасниками навчально-виховного процесу:

- готують пропозиції до органу управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, засновникам (власникам), яким загальноосвітній навчальний заклад безпосередньо підпорядкований, про внесення змін до змісту освіти, методів, форм організації навчання та виховання, його організаційної структури і режиму функціонування, системи управління, штатного розпису, форм комплектування, організації підготовки керівників і педагогічних працівників до роботи за програмою дослідно-експериментальної роботи, їх заохочення;
- планують, організовують дослідно-експериментальну роботу;
- забезпечують дотримання учасниками дослідно-експериментальної роботи умов здійснення інноваційної освітньої діяльності, визначених Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26.12.2000 за № 946/5167;
- звітують перед органом управління освітою, що видав наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітнього навчального закладу та надання загальноосвітньому навчальному закладу статусу експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського (регіонального) рівня, засновниками (власниками), яким експериментальний загальноосвітній навчальний заклад підпорядкований, про перебіг результати дослідно-експериментальної роботи.

Після схвалення звіту на засіданні відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, вченої ради відповідного інституту післядипломної педагогічної освіти на підставі отриманих документів приймається рішення та видається наказ відповідного органу управління освітою про продовження (завершення) дослідно-експериментальної роботи та затверджується програма наступного етапу.

4.5. Консультування та координація дослідно-експериментальної роботи на базі експериментального загальноосвітнього навчального закладу всеукраїнського

рівня покладається на Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України; регіонального рівня - Кримський регіональний інститут післядипломної педагогічної освіти, обласні інститути післядипломної педагогічної освіти, Київський міський педагогічний університет ім. Б.Д.Грінченка, Севастопольський міський гуманітарний університет (за згодою). Науково-методичне супроводження дослідно-експериментальної роботи можуть здійснювати наукові установи Академії педагогічних наук України (за згодою).

V. Фінансування експериментального загальноосвітнього навчального закладу

5.1. Фінансування експериментального загальноосвітнього навчального закладу здійснюється його засновником (власником) або уповноваженим ним органом відповідно до встановленого законодавством порядку.

5.2. Фінансування дослідно-експериментальної роботи здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Директор департаменту
загальної середньої
та дошкільної освіти

О.В.Єресько

Додаток 1.4

Затверджено
наказом Міністерства України у
справах науки і технологій
від 24.04.1998 р. №131
Зареєстровано
в міністерстві юстиції України
16.07.1998 р. №462/2902

Положення про організацію та проведення наукової і науково-технічної експертизи (витяги)

1. Загальна частина

(...)

1.5. **Організаторами експертизи є фізичні та юридичні особи, які можуть бути замовниками, організаторами та виконавцями експертизи (експертами).**

(...)

1.8. **Підставами для проведення експертизи є рішення центральних органів виконавчої влади, договори та угоди на проведення науково-технічної**

експертизи, укладені з міністерствами, іншими органами виконавчої влади, установами та організаціями, юридичними та фізичними особами. (...)

1.10. Головними принципами експертизи є: компетентність, об'єктивність і незалежність осіб, установ, організацій, що проводять експертизу; вільний виклад особистої думки експерта з питань експертного аналізу; відповідальність за достовірність і повноту аналізу, обґрунтованість рекомендацій експертизи; аналіз громадської думки та її об'єктивне врахування при проведенні експертизи.

2. Види експертизи

2.1. Експертиза може бути попередня, первинна, вторинна, повторна, додаткова та контрольна.

2.2. Попередня експертиза проводиться з метою встановлення відповідності об'єкта експертизи правилам та вимогам щодо оформлення документації, вимогам чинних стандартів, нормам і правилам технічної та екологічної безпеки.

2.3. Первинна експертиза є основним видом експертизи. Проведення первинної експертизи передбачає виконання всіх потрібних заходів для підготовки та прийняття рішень щодо об'єкта експертизи.

2.4. Повторна експертиза призначається в разі порушення встановлених вимог і правил під час проведення первинної експертизи на вимогу замовника експертизи.

2.5. Додаткова експертиза проводиться в разі суттєвої зміни обставин виконання проектів на час проведення експертизи.

2.6. Контрольна експертиза проводиться для перевірки висновків первинної експертизи або її окремих положень з ініціативи організатора експертизи. За ініціативою замовника теж проводиться контрольна експертиза.

До проведення контрольної експертизи залучаються експерти, які не брали участі в проведенні первинної експертизи. Висновки контрольної експертизи, якщо вони збігаються з висновками первинної експертизи, є остаточними. Якщо між висновками первинної і контрольної експертизи є розбіжність, то організатор проводить експертну роботу до остаточного з'ясування питання та вироблення обґрунтованого висновку. (...)

4. Вимоги до експертного висновку

4.1. Висновок експертизи складається із вступної, констатуючої та заключної частин.

Підготовлений висновок має зводитись до трьох можливих варіантів:

1) проект позитивно оцінюється (погоджується). У довільній формі подається висновок про відповідність поданих пропозицій вимогам чинного законодавства, діючих нормативних документів та актуальність порушених питань. За потреби висновок може обумовлюватись певними умовами щодо додаткового опрацювання окремих питань, внесення коректив, виконання чого не потребує суттєвих доробок, витрат коштів, часу і може бути перевірене експертними підрозділами в робочому порядку;

2) проект не повною мірою відповідає вимогам чинного законодавства, чинних нормативних документів. Може повертатись на доопрацювання. При

цьому повинні точно формулюватись позиції, щодо яких потрібні доопрацювання, суттєве коригування. Строк доопрацювання встановлюється за домовленістю сторін;

3) проект оцінюється негативно і відхиляється. Принципово негативна оцінка повинна бути максимально обґрунтованою.

4.2. Підготовлений експертний висновок підписується експертом і керівником організації – організатором експертизи. Висновок експертизи має друкуватися на офіційному бланку організації та скріплюватися гербовою печаткою. (...)

4.5. У разі обґрунтованої незгоди замовника експертизи з експертними висновками замовник повертає ці матеріали організаторам експертизи або авторам на доопрацювання і внесення коректив.

4.6. **Висновок зберігає чинність** протягом терміну, визначеного договором на її проведення. після закінчення терміну дії висновку експертизи відповідні об'єкти експертизи підлягають повторній експертизі.

5. Права та обов'язки експертів

5.1. **Експертами** є фізичні особи, які мають сертифікат на проведення експертизи, високу кваліфікацію, знання з даної галузі науки, володіють методикою науково-експертної оцінки, безпосередньо здійснюють та відповідають за достовірність, повноту, об'єктивність аналізу, обґрунтованість рекомендацій відповідно до вимог завдання та проведення експертизи та чинного законодавства. (...)

5.5. Експерт має право:

- брати участь у проведенні експертного аналізу і оцінюванні об'єктів на всіх стадіях експертизи;
- одержувати на вимогу додаткові та інформаційні матеріали з баз даних щодо об'єктів експертизи;
- порушувати питання про відхилення поданих на експертизу матеріалів;
- вільно викладати власну думку з питань об'єктів експертизи;
- опублікувати в засобах масової інформації висновки експертизи, якщо це передбачено договором або дорученням;
- вносити відповідні пропозиції щодо вдосконалення форм і методів проведення експертизи.

5.6. Експерт зобов'язаний:

- не розголошувати таємну, конфіденційну та комерційну інформацію, яка міститься в матеріалах експертизи;
- дотримуватись встановлених строків та порядку проведення експертизи;
- забезпечувати всебічне, якісне, об'єктивне проведення експертизи;
- заявляти самовідвід за наявності особистісної заінтересованості щодо конкретних об'єктів експертизи. (...)

**Показники для оцінювання методичної розробки
(опису досвіду)**

Рівень	Критерії/Показники оцінювання	Оцінка
Актуальність		
Нижче від середнього	Обрана тема є актуальною лише в межах навчального закладу, у якому працює автор, про що зазначається в роботі. Тема представляє локальні інтереси й свідчить про те, що автор недостатньо обізнаний із пріоритетними напрямками розвитку даної освітньої галузі чи освітньої системи регіону	1
Середній	Проблема, висвітлена в методичній розробці, є актуальною для розвитку освітньої системи регіону, значимою для підвищення ефективності навчально-виховного процесу конкретного навчального закладу, проте автору не вдалося повною мірою відобразити це в роботі	2
Високий	Актуальність обраної теми є очевидною. Проблема, спосіб розв'язання якої представлено в матеріалах, спрямована на розвиток локальної освітньої системи, відображає регіональну освітню специфіку. Автор демонструє теоретичну обізнаність зі способами розв'язання проблеми, вдало підкреслює актуальність і доводить її значимість	3
Теоретична обґрунтованість		
Нижче від середнього	У розробці представлені результати практичного дослідження автора без належного теоретичного обґрунтування, що знижує рівень теоретичного осмислення проблеми. Автор орієнтується в існуючих публікаціях, дотичних до проблеми, проте далеко не всі викладені позиції стосуються предмета розгляду	2
Середній	Узято до уваги праці окремих науковців, наведено приклади розв'язання даної проблеми практиками, проте в списку літератури здебільшого відсутні реквізити використаних теоретичних джерел. Автор демонструє обізнаність в існуючих публікаціях з обраної теми, але за наявності авторської позиції спосіб викладу теоретичного обґрунтування має реферативний характер	3,5

Високий	У процесі розроблення авторських матеріалів творчо використано науково-педагогічну й методичну літературу, перелік якої наведено в рубриці «Література». Виклад теоретичного обґрунтування здійснено грамотно, з дотриманням наукового стилю У роботі відстежується авторська позиція	5
Практична спрямованість		
Нижче від середнього	Проблема, представлена в розробці, має вузьке практичне спрямування, становить інтерес для педагогів конкретного навчального закладу або конкретної спеціальності за наявності певних умов	2
Середній	Представлена методична розробка може становити інтерес для освітян району (міста), області, проте перенесення ідеї в нову освітню практику є складною через недостатній опис технології впровадження	3,5
Високий	Представлена методична розробка становить інтерес для освітян району (міста), області, має достатнє теоретичне підґрунтя й описану технологію реалізації. Розробка містить методичні рекомендації або поради щодо реалізації ідеї в нових умовах	5
Результативність роботи		
Нижче від середнього	У роботі представлені результати, які характеризують якісні та (або) кількісні зміни в освітній системі (навчально-виховному процесі) конкретного навчального закладу. Відсутній розгорнутий опис отриманих результатів, їх залежність від упровадження ідеї, представленої в методичній розробці	2
Середній	Результативність описана за допомогою основних показників, що свідчать про кількісні та якісні зміни в освітній практиці. Успіх використання методичної розробки в практичній діяльності є періодичним, наведені окремі підтверджуючі факти	4
Високий	Простежується стійкий успіх у реалізації ідеї, що підтверджується системою фактів. Результативність описана за основними її показниками, які свідчать про значні якісні та кількісні зміни в системі роботи педагога. Обґрунтовано залежність одержаних результатів від запропонованих оптимальних шляхів запровадження ідеї	6

Перспективність		
Нижче від середнього	Перспективність реалізації даної проблеми вбачається тільки в межах конкретного досвіду, оскільки представлена тема не складатиме особливого інтересу для розвитку науки й удосконалення практики. Вона є достатньо осмисленою й широко впроваджуваною	1
Середній	Представлені матеріали забезпечують суттєвий внесок у розвиток педагогічної теорії, підвищення ефективності практичної роботи. Проте автором не деталізується перспектива розв'язання цієї проблеми	2
Високий	Розв'язання поставлених у проекті цілей і завдань може призвести до появи принципово нових теоретичних підходів або нових зразків практики. Автором спроектовано подальше розгортання ідеї	3
Методична грамотність (правильність оформлення)		
Нижче від середнього	Методична розробка потребує значного доопрацювання, оскільки створена без дотримання відповідних рекомендацій, теоретична й практичні частини не (мало) пов'язані між собою, робота містить недоліки технічні, мовні, змістові тощо	2
Середній	Робота оформлена з дотриманням чинних рекомендацій або як проект з оригінальною структурою, проте окремі компоненти потребують доопрацювання, редагування назви, виправлення технічних, мовних, змістових помилок, деталізація змісту, доповнення практичними матеріалами в додатках, вилучення зайвого матеріалу, що не стосується даної проблеми тощо	5
Високий	У роботі на належному рівні представлені всі рекомендовані компоненти, супровідні документи, опис досвіду, який містить теоретичне осмислення проблеми та практичні матеріали, ілюстровані додатками. Розробка має оригінальну структуру, у якій ілюстративно й системно представлено методичну проблему	8

Кабан Л.В. Рецензія на методичну розробку (як правильно оформити рецензію на методичну розробку) / Л.В.Кабан // Директор школи : газета для керівників навчальних закладів (Шкільний світ). – 2011. - № 25 (649), липень. – С.1, 14-15.

**Порядок
оформлення документів на проведення дослідно-експериментальної роботи
регіонального (обласного) рівня**

1. Лист на ім'я директора Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від керівника наукової установи, яка буде здійснювати дослідно-експериментальну роботу або начальника відділу/управління освіти, молоді та спорту районної державної адміністрації (міської ради) про виявлення ініціативи на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня на базі окремого (або окремих) закладів освіти.
2. Лист-прохання на ім'я ректора Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти про надання організаційної та науково-методичної підтримки закладу освіти у проведенні дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня.
3. Заявка на проведення дослідно-експериментальної роботи. До заявки додаються:
  - погодження учасників навчально-виховного процесу, органу управління освітою на здійснення інноваційної освітньої діяльності;
  - експериментальні навчальні плани, програми, підручники та інші матеріали, за якими здійснюватиметься навчально-виховний процес (якщо такі передбачені дослідно-експериментальною роботою).
4. Програма дослідно-експериментальної роботи.
5. Угоди між науковими установами та закладами освіти про здійснення наукового керівництва.
6. Кошторис експерименту.
7. Штатний розпис експерименту.
8. Лист на ім'я голови експертної комісії про проведення експертизи заявки та інших експериментальних матеріалів (експертна комісія створена при науково-методичній раді Хмельницького ОШПО).
9. Висновок експертної комісії про доцільність проведення експерименту.
10. Наказ директора Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації «Про проведення дослідно-експериментальної роботи....»

Порядок

оформлення документів на проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня

1. Лист на ім'я директора Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від керівника наукової установи, яка буде здійснювати дослідно-експериментальну роботу або начальника відділу/управління освіти, молоді та спорту районної державної адміністрації (міської ради) про виявлення ініціативи на проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня на базі окремого (або окремих) закладів освіти.
2. Лист-прохання на ім'я ректора Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти про надання організаційної та науково-методичної підтримки закладу освіти у проведенні дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня.
3. Лист на адресу Міністерства освіти і науки України від директора Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації, в якому зазначено:
  - а) про виявлення ініціативи на проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня;
  - б) про результати роботи та здобутки закладу освіти з певного напрямку (проблеми);
  - в) клопотання про надання закладу освіти статусу експериментального;
  - г) про надання організаційної та методичної підтримки закладу освіти Департаментом освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації та Хмельницьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.
4. Заявка на проведення дослідно-експериментальної роботи. До заявки додаються:
  - погодження учасників навчально-виховного процесу, органу управління освітою на здійснення інноваційної освітньої діяльності;
  - експериментальні навчальні плани, програми, підручники та інші матеріали, за якими здійснюватиметься навчально-виховний процес (якщо такі передбачені дослідно-експериментальною роботою).
5. Програма дослідно-експериментальної роботи (проект).
6. Угоди між науковими установами та закладами освіти про здійснення наукового керівництва.
7. Лист на ім'я голови експертної комісії про проведення експертизи заявки та інших експериментальних матеріалів.
8. Представлення матеріалів на експертну комісію Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України.

Зразок листа-клопотання на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня у навчальному закладі

Начальнику відділу освіти , молоді та спорту
Білогірської райдержадміністрації

П І Б

Шановна (ий).....

Адміністрація (назва закладу) просить Вашого дозволу на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня в (назва закладу) за темою «назва теми».

Термін проведення експерименту.....

Науковий керівник (ППП, місце роботи, науковий ступінь, вчене звання).

З повагою,

директор загальноосвітнього

(дошкільного) навчального закладу №

підпис
(печатка)

ПІБ

Зразок листа-клопотання відділу/управління освіти

Директору Департаменту
освіти і науки Хмельницької
обласної державної адміністрації
ПІБ директора

Шановний .....!

Відділ освіти, молоді та спорту ..... районної державної адміністрації підтримує ініціативу (назва навчального закладу) щодо проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «.....».

Наукове керівництво здійснює (ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання керівника), наукове консультування – (ПІБ, посада, науковий ступінь, вчене звання консультанта).

Просимо надати (назва навчального закладу) статус експериментального регіонального рівня.

Відділ освіти, молоді та спорту ..... райдержадміністрації бере на себе зобов'язання надавати допомогу у забезпеченні необхідних умов щодо організації та проведення дослідно-експериментальної роботи на базі навчального закладу.

Начальник відділу

ПІБ

У К Р А Ї Н А
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

Н А К А З

22.04.2014 р.

Хмельницький

№ 162-но

Про проведення дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі навчальних закладів Білогірського району

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 р № 522 зі змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.11.2012 р. № 1352, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.12.2012 р. за № 2111/22423, враховуючи лист відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації від 08.04.2014 р. №103, висновки експертної комісії з питань інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи науково-методичної ради Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти від 18.04.2014 (протокол № 1) та з метою теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки програми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів та вихователів дошкільних навчальних закладів засобами здоров'язбережувальних технологій

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити як такі, що додаються:

1.1) заявку на проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі Жемелинецької загальноосвітньої школи I ступеня та Жемелинецького дошкільного навчального закладу «Казка» Білогірського району на 2014-2018 роки;

1.2) програму дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі Жемелинецької загальноосвітньої школи I ступеня та Жемелинецького дошкільного навчального закладу «Казка» на 2014-2018 роки.

2. Надати статус експериментального навчального закладу регіонального рівня Жемелинецькій загальноосвітній школі I ступеня та Жемелинецькому дошкільному навчальному закладу «Казка» Білогірського району.

3. Хмельницькому обласному інституту післядипломної педагогічної освіти (в.о. ректора Попик О.Ф.) забезпечити організаційний та науково-методичний супровід дослідно-експериментальної роботи та систематичний моніторинг її результатів.

4. Начальнику відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації (Кабанова М.М.) надавати допомогу у забезпеченні необхідних умов щодо організації та проведення дослідно-експериментальної роботи на базі експериментальних навчальних закладів.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на начальника управління освітньої діяльності та позашкільної освіти Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації Гаврішко М.В.

Директор Департаменту

В. Очеретянко

Затверджено

наказ Департаменту освіти і науки
22.04.2014 р. №162-но

Заявка

на проведення дослідно-експериментальної
роботи за темою: «Формування професійних
компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами
здоров'язбережувальних технологій» на базі Жемелинецької
ЗОШ I ст. та Жемелинецького ДНЗ Білогірського району
на 2014-2018 роки

Актуальність дослідження

Одним із провідних напрямів розвитку освіти в Україні є збереження здоров'я дітей, що визначає ступінь їх життєздатності, життєтворчості, можливості реалізувати свої потенційні біологічні та соціальні функції. У зв'язку з цим збереження та зміцнення здоров'я молоді визначаються пріоритетними завданнями соціальної політики нашої держави, стратегічні цілі якої визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та

іншими документами. Справді, найвища цінність суспільства – це людина, її життя і здоров'я. Насамперед це стосується здоров'я дитини. Всі ми хочемо бачити людину майбутнього розумною, сильною, доброю і просто здоровою. Ще древній філософ Сократ говорив: «Здоров'я – не все, але без здоров'я – нічого».

На сучасному етапі людина, її життя і здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, бо саме вони є показником цивілізованості суспільства. Але, за даними аналізу наукових джерел, наприкінці дошкільного дитинства стійкі нервові розлади фіксуються приблизно в кожній п'ятій, а функціональні – у кожній третій дитини, що викликає серйозні занепокоєння.

З цією метою в практику сучасних закладів освіти вводяться здоров'язбережувальні технології, які є важливим елементом здоров'язбережувального освітнього простору і включають взаємозв'язок всіх факторів педагогічного процесу, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дитини на всіх етапах її розвитку та виховання.

Проблема навчання і виховання здорової людини, створення сприятливих для її здоров'я умов навчання вивчалася багатьма представниками педагогічної науки. Відповідні аспекти можна знайти в працях К. Гельвеція, А. Дістервега, Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстого. Серед класиків педагогіки, що приділяли увагу проблемі здоров'язбереження учнів, можна назвати П. Блонського, Г. Ващенко, Л. Виготського, М. Пирогова, В. Сухомлинського, К. Ушинського.

На сьогоднішній день існує суперечність в реалізації здоров'язбережувальної діяльності в освіті між зростаючими потребами суспільства, сім'ї, освітніх установ у вирішенні проблем здоров'я молоді й недостатньою професійною підготовкою вчителів до роботи в умовах впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлює необхідність обґрунтування, розробки та апробації програми формування професійних компетентностей педагогів шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій у ДНЗ та ЗОШ.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити програму формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій.

Гіпотеза дослідження: достатня професійна підготовка педагогів до роботи в умовах впровадження здоров'язбережувальних технологій сприяє реалізації здоров'язбережувальної діяльності в освіті, вирішенню проблем здоров'я підростаючого покоління.

Завдання дослідження:

- визначити основні теоретичні та методичні підходи до вивчення проблеми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ і

вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій у зарубіжній та вітчизняній психолого-педагогічній науці;

- емпірично встановити рівень сформованості професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;

- обґрунтувати, розробити та апробувати програму формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій.

Об'єкт дослідження: професійні компетентності вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ.

Предмет дослідження: формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій.

Методи дослідження:

- теоретичні – теоретичний аналіз наукової літератури, класифікація і систематизація наукових джерел;
- емпіричні – анкетування, бесіди, аналіз програм, нормативної документації, спостереження, опитування, тестування, тренінги.
- педагогічний експеримент.

Теоретико-методологічною основою є : концепції здоров'я, наукові положення про взаємозалежність фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я (Г. Апанасенко, Т. Бойченко, І. Брехман, М. Гончаренко, І. Дубровіна, В. Петренко та ін.); концептуальні засади педагогічної науки про сутність та принципи валеологічної освіти та формування здорового способу життя (М. Амосов, В. Бобрицька, Д. Давиденко, Л. Дробот, С. Кондратюк, К. Купер, С. Лапаєнко, Ю. Лісцін, Н. Максимова, В. Оржеховська, Г. Царегородцев та ін.); психолого-педагогічні дослідження щодо формування культури здоров'я особистості, її здоров'язбережувальної компетентності (М. Безруких, В. Безрукова, Н. Бібік, Т. Бойченко, В. Горащук, О. Дубогай, Г. Зайцев, О. Іонова, С. Кириленко, С. Кондратюк, О. Омельченко, С. Омельченко, О. Савченко, Г. Серіков, Г. Сіліна); наукові розвідки з історії проблеми збереження здоров'я людини (Н. Башавець, О. Ващенко, Д. Воронін, О. Лукашенко, С. Омельченко).

Реалізація мети та завдань дослідження ґрунтується на таких **принципах:**

- мотивація на зміцнення власного здоров'я та здоров'я дітей;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- цілісність, що здійснюється всіма суб'єктами здоров'язбережувального середовища;
- наступність, що забезпечує безперервність процесу здоров'язбережувального впливу на особистість;

- науково обґрунтовані дії педагога та організована ним діяльність;
- соціальне партнерство;

База дослідження: Жемелинецька ЗОШ І ст. та Жемелинецький ДНЗ Білогірського району Хмельницької області.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у:

- теоретичному та експериментальному вивченні проблеми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;
- розробці моделі та програми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій
- набуло подальшого розвитку знання про формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що:

- діагностичні методики дослідження рівня сформованості професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій можуть використовуватися науковцями, педагогами, вихователями та психологами з метою вивчення зазначених утворень;
- розроблена авторська програма та сформульовані методичні рекомендації щодо формування професійних компетентностей вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ шляхом засобами здоров'язбережувальних технологій може застосовуватися педагогами, вихователями та психологами у практиці роботи ДНЗ та ЗОШ.

Вірогідність результатів експерименту забезпечуватиметься теоретико-методичним обґрунтуванням його вихідних позицій, застосуванням комплексу засобів, форм і методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і завданням дослідження, якісною і кількісною обробкою експериментальних даних; систематичним моніторингом експерименту, а також апробацією одержаних результатів на районних та обласних конференціях та семінарах.

Строки та етапи проведення дослідно-експериментальної роботи:

I. Організаційно-підготовчий етап (квітень 2014 – грудень)

- визначення та наукове обґрунтування теми, мети та завдань дослідно-експериментальної роботи;
- вивчення педагогічного досвіду з проблеми дослідно-експериментальної роботи;
- розробка нормативно-правового забезпечення дослідно-експериментальної роботи;

- визначення та уточнення функціональних обов'язків членів педагогічного колективу, представників батьків та громади щодо вирішення завдань експерименту;
- налагодження співпраці педагогічного колективу із батьками, громадськими організаціями;
- обґрунтування кошторису витрат для забезпечення реалізації програми дослідно-експериментальної роботи;
- формування творчих груп за темою дослідно-експериментальної роботи для підготовки та проведення педагогічних рад, тренінгів та семінарів для вчителів, вихователів ДНЗ
- підведення підсумків I (організаційно-підготовчого) етапу дослідно-експериментальної роботи.

II. Концептуально-діагностичний етап (січень 2015 р. – травень 2016 р.):

- розробка концепції та моделі дослідно-експериментальної роботи, підбір методик і технологій дослідження, моніторингу експерименту, розробка науково-методичного забезпечення дослідно-експериментальної роботи;
- визначення психолого-педагогічного супроводження експерименту, методик та описів психолого-діагностичного інструментарію;
- діагностування педагогічних працівників ДНЗ та ЗОШ з метою визначення рівня професійної компетентності з проблеми дослідження;
- організація та проведення комплексного психолого-педагогічного моніторингу з метою виявлення стану здоров'я дітей на даному етапі;
- інформаційне забезпечення експериментальної діяльності, підготовка та проведення педагогічних семінарів, підготовка всіх суб'єктів здоров'язбережувальних технологій;
- розроблення та затвердження у встановленому порядку програм, рекомендацій та порад з проблеми дослідження;
- підведення підсумків II (концептуально-діагностичного) етапу дослідно-експериментальної роботи.

III. Формувальний етап (травень 2016 р. – травень 2017 р.):

- експериментальне впровадження програми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;
- спостереження за процесом виховання і навчання дошкільників та школярів в здоров'язбережувальному середовищі;
- аналіз досвіду з питань формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій.
- підведення підсумків III (формуального) етапу дослідно-експериментальної роботи.

IV. Узагальнюючий етап (травень 2017 р. – вересень 2018 р.):

- здійснення контрольного діагностування рівня сформованості професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;
- порівняння результатів діагностико-концептуального і контрольньо-узагальнювального етапів експерименту;
- визначення співвідношення мети і завдань із результатами експерименту;
- популяризація та поширення досвіду дослідно-експериментальної роботи з означеної проблеми через публікації у пресі;
- підведення підсумків IV (узагальнювального) етапу дослідно-експериментальної роботи.

V. Коригувальний етап (жовтень 2018 р. – грудень 2018 р.)

- у разі необхідності внесення коректив до створеної та апробованої програми, спрямованої на формування професійних компетентностей педагогів засобами здоров'язбережувальних технологій у ДНЗ та ЗОШ;
- підготовка звіту про завершення дослідно-експериментальної роботи.

Очікувані позитивні результати та форми їх подання:

- створення надійного діагностичного інструментарію для вивчення рівня сформованості професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;
- розробка ефективної програми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій;
- посилення тенденцій до зниження захворюваності дітей, вдосконалення основних показників фізичного розвитку дітей;
- підвищення рівня взаємозв'язку суб'єктів здоров'язбережувального середовища.

Наукове та кадрове забезпечення дослідно-експериментальної роботи

Науковий керівник:

Романова Оксана Володимирівна, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат психологічних наук.

Наукові консультанти:

Поліщук Ганна Йосипівна, старший викладач кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Каратаєва Марина Іванівна, завідувач науково-методичного центру початкової, дошкільної, спеціальної та інклюзивної освіти;

Координатор:

Кулик Оксана Олександрівна, методист сектору початкового навчання науково-методичного центру початкової, дошкільної спеціальної та інклюзивної освіти.

Відповідальні виконавці:

Лосовська Наталія Анатоліївна – методист районного методичного кабінету відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації;
Петраковська Раїса Олексіївна – методист районного методичного кабінету відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації.

Директори:

Кравчук Галина Миколаївна – завідувача Жемелинецькою ЗОШ І-ступеня

Катеренчук Валентина Іванівна - завідувача Жемелинецьким ДНЗ

Науковий керівник

О.В. Романова

Завідуюча школи

Г.М.Кравець

Завідуюча ДНЗ

В.І. Катеринчук

Затверджено
наказ Департаменту освіти і науки
22.04.2014 р. № 162-но

Програма
дослідно-експериментальної роботи
«Формування професійних компетентностей
педагогів засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі
Жемелинецької ЗОШ І ступеня та Жемелинецького ДНЗ Білогірського району
на 2014-2018 роки

№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання	Очікувані результати
Організаційно-підготовчий етап (квітень 2014-грудень 2014)			
1	Визначення кола учасників дослідно-експериментальної роботи, конкретизація завдань діяльності у відповідності до мети дослідно-експериментальної роботи.	квітень, 2014 р.	Готовність учасників до роботи в умовах експерименту
2	Складання кошторису витрат для забезпечення реалізації програми дослідно-експериментальної роботи	квітень, 2014 р.	Фінансове забезпечення дослідно-експериментальної роботи
3	Проведення педагогічної ради на тему: «Основні завдання Жемелинецької ЗОШ І ступеня та ДНЗ на першому етапі дослідно-експериментальних роботи».	квітень, 2014 р.	План, протокол проведення педагогічної ради.

4	Розробка нормативного забезпечення дослідно-експериментальної роботи.	травень, 2014р.	Створення бази нормативного забезпечення експерименту
5	Планування роботи творчих груп з різних аспектів експериментального дослідження.	червень, 2014р.	Програми роботи творчих груп
6	Теоретичний аналіз науково-методичної літератури з питань формування професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у педагогічних працівників ЗОШ І ДНЗ.	вересень, 2014р.	Визначення ідей, важливих для поглибленого дослідження та апробації у ході дослідно-експериментальної роботи.
7	Вивчення та аналіз педагогічного досвіду з проблеми дослідно-експериментальної роботи.	вересень-жовтень, 2014 р.	Створення бази даних за темою експерименту
8	Діагностування рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ.	жовтень, 2014р.	Аналітичні матеріали.
9	Методична робота з підготовки педагогів до реалізації завдань дослідно –експериментальної роботи.	жовтень-листопад, 2014р.	Обізнаність педагогів з питань реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи.
10	Придбання необхідної психолого-педагогічної та методичної літератури, наочних посібників, які допоможуть у проведенні дослідно-експериментальної роботи.	протягом року	Створення матеріально-технічних умов експерименту.
11	Висновки про хід та результату 1-го етапу.		
	П. Концептуально-діагностичний етап (січень 2015-травень 2016 року)		

1	Відбір діагностичних методик дослідження	січень, 2015 р.	Діагностичний інструментарій дослідження
2	Проведення констатувального експерименту з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ.	січень, 2015р.	Діаграми, таблиці, математична обробка даних.
3	Розробка моделі формування професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ на базі Жемелинецької ЗОШ 1 ст., ДНЗ та методичне забезпечення її реалізації.	січень, 2015 р.	Модель формування професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів ЗОШ та вихователів ДНЗ.
4	Залучення до даного експерименту висококваліфікованих педагогів, науковців, батьків.	протягом року	
5	Покращення матеріально-технічної, навчально-методичної бази ДНЗ, школи	протягом року	Обладнання.
6	Стратегічне планування методичної і навчально-виховної роботи Жемелинецької ЗОШ 1 ст., ДНЗ відповідно до завдань дослідно-експериментальної роботи і результатів діагностики.	квітень, 2016 р.	Плани роботи.
7	Підготовка і публікація науково-методичних статей	травень, 2016 р.	Публікації за темою експерименту.
8	Коригування та проведення апробації програмно-методичного інструментарію для забезпечення навчально-виховного процесу з	травень, 2016р.	Проведення різноманітних заходів.

	використанням здоров'язбережувальних технологій.		
9	Висновки за результатами II-го етапу.		
III. Формувальний етап (вересень 2016 – грудень 2016 року)			
1	Визначення рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій педагогів ЗОШ і вихователів ДНЗ на початку формувального етапу експерименту.	вересень-грудень, 2016р.	Аналітичні матеріали.
2	Експериментальне впровадження програми формування професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у педагогів ЗОШ і вихователів ДНЗ.	вересень-листопад, 2016 р.	Визначення організаційно-педагогічних умов створення здоров'язбережувального середовища.
3	Визначення рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій педагогів ЗОШ і вихователів ДНЗ в кінці формувального етапу експерименту.	вересень-грудень, 2016р.	Аналітичні матеріали
4	Розробка методичних рекомендацій	грудень, 2016р. – березень, 2017р.	Друк методичних рекомендацій.
5	Висновки за результатами III-го етапу		
IV. Узагальнюючий етап (січень 2017-травень 2018р.)			
1	Здійснення контрольного діагностування рівня сформованості професійних компетентностей педагогів засобами здоров'язбережувальних технологій на базі Жемелинецької ЗОШ I ст.,	травень-вересень, 2017 р.	Аналітичні матеріали

	ДНЗ.		
2	Порівняння результатів діагностичного і узагальнюючого етапів експерименту, визначення співвідношення результатів експерименту з поставленою метою та визначеними завданнями.	жовтень-листопад, 2017р.	Аналітичні висновки про результативність розробленої програми формування професійних компетентностей педагогів засобами здоров'язбережувальних технологій.
3	Поширення досвіду дослідно-експериментальної роботи з означеної проблеми через публікації у пресі.	грудень 2017р. - січень 2018 р.	Статті, методичні рекомендації по темі дослідження.
4	Презентація результатів дослідно-експериментальної роботи.	лютий - березень, 2018 р.	Тексти виступів.
5	Популяризація результатів дослідно-експериментальної роботи у системі методичної роботи району.	квітень-червень, 2018р.	Презентаційні матеріали.
6	Розробка методичних рекомендацій та наукового звіту про підсумки проведення дослідно-експериментальної роботи по темі дослідження.	Вересень - жовтень, 2018р.	Розробка методичних рекомендацій.
7	Проведення районної науково-практичної конференції: "Сучасні здоров'язбережувальні технологій у дошкільній та початковій ланках освіти".	листопад, 2018 р.	Програма науково-практичної конференції, науково-методичні матеріали.
8	Скринінг – оцінка ефективності результатів експерименту.	грудень, 2018 р.	Розробка та застосування положень, висновків, рекомендацій.
V. Коригувальний етап			

Науковий керівник
Завідуюча школи
Завідуюча ДНЗ

О.В. Романова
Г.М.Кравець
В.І. Катеринчук

Структура звіту за результатами виконання певного етапу дослідно-експериментальної роботи

1. Назва, терміни та завдання відповідного етапу дослідно-експериментальної роботи згідно із завданнями програми.
2. Звіт про виконання завдань етапу дослідження (результати подавати відповідно до послідовності завдань із зазначенням конкретно виконаної діяльності, отриманих результатів та підкріплення доказовими матеріалами).
3. Використані діагностичні методики та технології: назва, автор (якщо етапом дослідження передбачається їх використання).
4. Загальний висновок проведення етапу дослідно-експериментальної роботи.
5. Звіт підписується директором навчального закладу та науковим керівником.

Орієнтовна структура підсумкового звіту про дослідно-експериментальну роботу

1. Тема дослідно-експериментальної роботи та нормативні документи, якими вона затверджена.
2. Терміни та завдання експериментального педагогічного дослідження.
3. Очікувані результати експериментального дослідження згідно завдань програми.
4. Звіт про виконання кожного завдання програми.
5. Використані діагностичні методики та технології (психодіагностики, соціометрія та ін.): назва, автор.
6. Зведені результати моніторингу експериментальних і контрольних груп, які відображають зміни за весь період експериментального дослідження (таблиці, діаграми тощо).
7. Підсумковий аналіз результатів моніторингу.
8. Непередбачені результати.
9. Короткі анотації до матеріалів, розроблених в ході дослідно-експериментальної роботи (методичні рекомендації, моделі, технології, методики, програми, підручники, посібники, робочі зошити тощо).
10. Перелік основних друкованих праць за темою дослідно-експериментальної роботи.
11. Висновок про доцільність упровадження у навчально-виховний процес.
12. Підписує звіт директор навчального закладу та науковий керівник.

Наказ по школі про проведення дослідно-експериментальної роботи
(зразок розроблений науково-методичним центром координації дослідно-
експериментальної та інноваційної роботи ХОІППО)
Н А К А З

№

Про організацію роботи колективу
по виконанню програми дослідно-експериментальної
роботи з проблеми «Формування професійних
компетентностей вчителів початкових
класів та вихователів ДНЗ засобами
здоров'язбережувальних технологій»

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 р № 522 зі змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.11.2012 р. № 1352, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.12.2012 р. за № 2111/22423, наказу Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від 22.04.2014 р. № 162-но «Про проведення дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі навчальних закладів Білогірського району», наказу відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації від _____ № _____ «Про проведення дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі навчальних закладів району» та з метою теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки програми формування професійних компетентностей вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів та вихователів дошкільних навчальних закладів засобами здоров'язбережувальних технологій

НАКАЗУЮ:

1. Педагогічному колективу розпочати роботу з упровадження програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій».

2. Затвердити склад науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи *(входять науковий керівник та консультанти, представники органів управління освітою, педагогічні працівники, батьки або*

особи, які їх замінюють. Раду очолює автор педагогічної ініціативи (науковий керівник) дослідно-експериментальної роботи).

3. Заступнику директора з навчально-виховної роботи (ПБ):

3.1. надавати організаційну та науково-методичну допомогу учасникам дослідно-експериментальної роботи школи (постійно);

3.2. внести зміни у структуру науково-методичної роботи школи, враховуючи програму дослідно-експериментальної роботи (до _____);

3.3. проаналізувати і внести корективи, у разі потреби, у перспективний план курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів на 2015р.(до _____);

3.4. підготувати звіт про виконання I етапу програми дослідно-експериментальної роботи (до _____);

3.5. започаткувати на сайті школи рубрику «Дослідно-експериментальна робота» (до _____).

4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор школи

ПБ

Додаток 3.2

Наказ по школі про завершення дослідно-експериментальної роботи (зразок розроблений науково-методичним центром координації дослідно-експериментальної та інноваційної роботи ХОІППО)

Н А К А З

№

_____

Про підсумки роботи школи по виконанню програми дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій»

Відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації від__ №_ «Про завершення дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі навчальних закладів Білогірського району», наказу відділу освіти, молоді та спорту Білогірської райдержадміністрації від__ №_ «Про завершення дослідно-експериментальної роботи з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів

початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» на базі навчальних закладів району»,

Н А К А З У Ю:

1. Дослідно-експериментальну роботу за темою «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій» вважати завершеною.

2. Оголосити подяку за ..... (*педпрацівникам, представникам батьківської громадськості*).

3. Методичному об'єднанню вчителів початкових класів продовжити роботу по розвитку здоров'язбережувального освітнього середовища.

4. *Заходи щодо популяризації досвіду роботи*

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор школи

ПШБ

Додаток 3.3

Орієнтовна тематика засідання науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи

(розроблена науково-методичним центром координації дослідно-експериментальної та інноваційної роботи ХОППО виходячи із програми проведення I етапу дослідження (квітень-грудень) з проблеми «Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій»)

Засідання 1 (квітень)

1. Про основні завдання педколективу по проведенню I етапу дослідження.

2. Визначення кола учасників дослідно-експериментальної роботи та конкретизація завдань діяльності.

3. Про проведення діагностичного дослідження рівня готовності педагогів до інноваційної діяльності.

4. Створення каталогу психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджувальної проблеми.

Засідання 2 (червень)

1. Аналіз рівня готовності педагогів до інноваційної діяльності.

2. Про планування роботи творчих груп з різних аспектів експериментального дослідження.

3. Про проведення діагностування рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів.

Засідання 3 (листопад)

1. Аналіз рівня сформованості професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у вчителів початкових класів.
2. Огляд науково-методичної літератури з питань формування професійних компетентностей засобами здоров'язбережувальних технологій у педагогічних працівників.
3. Про підготовку аналітичного звіту про підсумки проведення I етапу дослідження.

Засідання 4 (грудень)

1. Про підсумки проведення I етапу дослідно-експериментальної роботи.
2. Про основні завдання педколективу по проведенню II етапу дослідження.
3. Про випуск методичного бюлетеня.....

Додаток 3.4

Тематика дослідно-експериментальної діяльності навчальних закладів Хмельницької області

Тема дослідження	Наукові керівники, консультанти	База дослідно-експериментальної роботи	Термін провед.
Всеукраїнський рівень			
Розвиток освітньо-інформаційного середовища навчально-виховного комплексу (колегіуму) засобами мережевих технологій та дистанційної освіти	Гуржій А. М., віце-президент Національної академії педагогічних наук України, академік НАПН України, доктор технічних наук, професор; Калініна Л. М., завідувача лабораторією управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник галузевого управління (управління освітою); Лапінський В. В., завідувач лабораторії навчання інформатики Інституту педагогіки НАПН України, кандидат фізико-математичних наук, доцент	Навчально-виховний комплекс №2 м. Хмельницького	2013-2018

<p>Превентивне виховне середовище як фактор формування соціальної зрілості підлітків в умовах навчально-виховного комплексу</p>	<p>Рідкодубська А. А., доцент кафедри соціальної роботи та соціальної психології Хмельницького національного університету, кандидат педагогічних наук; Бех І. Д., директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Кириленко С. В., начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат педагогічних наук</p>	<p>Чемеровецький навчально-виховний комплекс №1</p>	<p>2014-2019</p>
<p>Розробка моделі взаємодії суб'єктів превентивного виховного середовища</p>	<p>Ящук І. П., декан факультету початкової освіти та філософії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії педагогічної освіти; Бех І. Д., директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Кириленко С. В., начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат педагогічних наук</p>	<p>Гуківська ЗОШ І-ІІІ ступенів Чемеровецького району</p>	<p>2014-2018</p>
<p>Система партнерства загальноосвітнього навчального закладу і громади села у формуванні просоціальної поведінки дітей та учнівської молоді</p>	<p>Клімкіна Н. Г., доцент кафедри педагогіки та психології Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук; Березіна Н. О., головний спеціаліст відділу позашкільної освіти, виховної роботи та захисту прав дитини Міністерства освіти і науки України</p>	<p>Свіршковицька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Чемеровецького району Хмельницької області</p>	<p>2014-2018</p>

Науково-методичні засади впровадження фінансової грамотності у навчально-виховний процес навчальних закладів	Удод О. А., директор ІТЗО, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України по Відділенню загальної середньої освіти, доктор історичних наук, професор; Смовженко Т. С., ректор Університету банківської справи Національного банку України, доктор економічних наук, професор	Хмельницька спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 15, Хмельницький ліцей № 17	2012-2019
Хмарні сервіси в освіті	Літвінова С. Г., докторант Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, кандидат пед. наук, старший науковий співробітник, директор методичного центру інформаційних технологій в освіті управління освіти Оболонського району м. Києва; Биков В. Ю., доктор технічних наук, професор, академік НАПН України, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України; Пушкарьова Т. О., кандидат педагогічних наук, професор, заст. директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України	Летичівський навчально-виховний комплекс №2 «ЗОШ І-ІІІ ступенів-гімназія»	2014-2017
Формування просоціальної поведінки вихованців у позашкільному навчальному закладі	Мельник Л. П., завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка, кандидат педагогічних наук, доцент; Бех І. Д., директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Оржеховська В. М., головний науковий співробітник лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; Кириленко С. В., начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат педагогічних наук	Чемеровецький районний Будинок школярів	2014-2018

<p>Розвиток життєвокомпетентної особистості в умовах позашкільного навчального закладу</p>	<p>Телячий Ю. В., проректор з науково-педагогічної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат історичних наук, професор кафедри менеджменту в освіті; Бех І. Д., директор Інституту проблем виховання Національної Академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; Артеменко О. А., начальник відділення змісту позашкільної освіти та виховної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України</p>	<p>Дунаєвецький Будинок творчості школяра</p>	<p>2014-2019</p>
<p>Формування ключових компетентностей обдарованої дитини</p>	<p>Топузов О. М., директор Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; Засекіна Т. М., заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України, канд. пед. наук, старший науковий співробітник; Величко Л. П., завідувач лабораторією хімічної і біологічної освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор пед. наук, професор; Голуб Н. Б., завідувач лабораторії навчання української мови, доктор пед. наук, професор; Доротюк В. І., завідувач лабораторією профільного навчання та профконсультацій Інституту педагогіки НАПН України, канд. психологічних наук; Надтока О. Ф., завідувач лабораторією географічної і економічної освіти Інституту педагогіки НАПН України, канд. пед. наук, старший науковий співробітник; Жук Ю. О., завідувач лабораторією оцінювання якості освіти Інституту педагогіки НАПН України, канд. пед. наук, доцент; Глобін О. І., завідувач лабораторією математичної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України, канд. пед. наук, старший науковий співробітник; Редько В. Г., завідувач лабораторією іноземної мови, канд. пед. наук, старший науковий співробітник; Онопрієнко О. В., завідувач лабораторії початкової освіти, канд. пед. наук, старший науковий співробітник</p>	<p>Хмельницький ліцей № 17</p>	<p>2014-2018</p>

Регіональний рівень			
Проектування моделі школи-родини на базі загальноосвітніх навчальних закладів I-II ст.	Буймістер Л.В., завідувач НМЦ координації та методичного забезпечення громадського самоврядування та соціально-економічного розвитку закладів освіти ХОШПО	Калюсецька ЗОШ I-II ст. Віньковецького р-ну Коричинецька ЗОШ I-II ступенів Деражнянський р-ну	2010-2014
Підвищення рівня якості освіти шляхом розвитку позитивної мотивації учнів	Войтович Г. І., старший викладач кафедри педагогіки та психології Хмельницького ОШПО; Гулеватий А. А., завідувач кафедри педагогіки і психології ХОШПО, кандидат психологічних наук, доцент	Віньковецький НВК, Дашковецький НВК, Зіньківський НВК, Женишковецька ЗОШ I-III ст., Охримовецька ЗОШ I-III ст., Осламівська ЗОШ I-III ст., Петрашівська ЗОШ I-III ст. Віньковецького р-ну	2013-2015
Управління професійним розвитком керівників ЗНЗ	Гуменюк В.В., завідувачка кафедри менеджменту та освітніх технологій ХОШПО, кандидат педагогічних наук, доцент	Інформаційно-методичний центр Віньковецького РМК	2013-2017
Підвищення якості навчально-виховного процесу шляхом використання комплексу «Електронна дошка»	Гулеватий А. А., завідувач кафедри психології та педагогіки ХОШПО, кандидат психологічних наук, доцент; Зазуліна Л.В., доцент кафедри педагогіки та психології ХОШПО, кандидат педагогічних наук, доцент	Волочиський НВК Волочиського р-ну	2013-2016
Теоретико-технологічне забезпечення моделі «Школи повного дня»	Зазуліна Л.В., доцент кафедри педагогіки та психології ХОШПО, кандидат педагогічних наук, доцент; Гулеватий А. А., завідувач кафедри психології та педагогіки ХОШПО, кандидат психологічних наук, доцент	Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I – III ступенів, гімназія» № 5 м. Славути Хмельницької області	2013-2015

Менеджмент розвитку інноваційної культури педагогів у процесі профільного навчання школярів в умовах діяльності освітнього округу	Ковальська О. П., старший викладач кафедри менеджменту та освітніх технологій ХОШПО, канд. пед. наук; Дзяворук П.Ф., завідувач науково-методичного центру виховної роботи, захисту прав дитини, дисциплін художньо-естетичного циклу та фізичного виховання Хмельницького ОШПО	Городнявський НВК Шепетівського р-ну	2013-2016
Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів та вихователів ДНЗ засобами здоров'язбережувальних технологій	Романова О. В., старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Хмельницького ОШПО, кандидат психологічних наук Поліщук Г. Й., старший викладач кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького ОШПО; Каратаєва М. І., методист науково-методичного центру початкової, дошкільної, спеціальної та інклюзивної освіти	Жемелинецька ЗОШ I ступеня, Жемелинецький ДНЗ «Казка» Білогірського району	2014-2018
Теоретико-методичні засади формування екологічної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої школи сільської місцевості	Скрипник С.В., старший викладач кафедри теорії і методики природничо-математичних дисциплін Хмельницького ОШПО, кандидат пед. наук; Пустовіт Г. П., вчений секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти апарату Президії Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор	Митинецька ЗОШ I-III ст. Красилівського р-ну Гвардійський НВК Хмельницького р-ну, Чорноостровський НВК Хмельницького р-ну Полянська ЗОШ I-III ст. Шепетівського р-ну	2013 - 2018
Створення інформаційного середовища навчального закладу	Петровський С.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних технологій проектування Хмельницького національного університету; Ребрина В.А., старший викладач кафедри теорії і методики природничо-математичних предметів та технологій Хмельницького ОШПО	Білогірський навчально-виховний комплекс «Середня загальноосвітня школа I-III ступенів ім. І.О.Ткачука, гімназія»	2014-2019

Психолого-педагогічні засади створення умов для соціальної адаптації та інтеграції в суспільство дітей з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах	Шнайдер В.І., старший викладач кафедри педагогіки і психології Хмельницького ОППО; Попелюшко Р.П., доцент кафедри практичної психології Хмельницького національного університету, канд. психологічних наук; Олійник Т.Г., зав ПМПК м. Кам'янця-Подільського	ЗОШ № 8, ЗОШ №15 м. Хмельницького, ЗОШ №7, ДНЗ № 20, позашкільна установа СЮТ м. Кам'янця-Подільського	2012-2015
---	---	--	-----------

Додаток 3.5

Вивчення стану інноваційної освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу

№	Зміст та напрямок вивчення	На основі чого вивчається
1	Організація управління інноваційною діяльністю	Програма інноваційного розвитку навчального закладу
1.1	Формування банку інновацій	Нормативна база інноваційної діяльності; матеріали найбільш поширених інноваційних технологій, технологічні картки інноваційної діяльності педагогічних працівників навчального закладу
1.2	Діагностика мотиваційного середовища навчального закладу	Матеріали діагностики
1.3	Вивчення мети, завдань інноваційної діяльності	Програма інноваційного розвитку навчального закладу
1.4	Визначення відповідальних осіб, планування заходів щодо інноваційної діяльності	Програма інноваційного розвитку навчального закладу (за її відсутності – заходи щодо запровадження інновацій у планах роботи)
1.5	Експертиза та оцінка інноваційної діяльності	Записи про аналіз занять за інноваційними методиками,

		технологіями
2.	Застосування інновацій у навчально-виховному процесі	
2.1	Використання інформаційно-комп'ютерних технологій	Технічне забезпечення, матеріали діагностики
2.2	Апробація навчально-методичного забезпечення, програм, посібників	Матеріали апробації
2.3	Застосування інноваційних методів, методик, технологій	Матеріали дослідження, конспекти занять, відвідування уроків.
3	Результативність інноваційної діяльності	
3.1	Підвищення навчальних досягнень учнів	Результати моніторингу
3.2	Оформлення результатів інноваційної діяльності (видавництво підручників, посібників, методичних рекомендацій)	Друкована література, авторські посібники
3.3	Здійснення апробацій інноваційних розробок (виступи на семінарах, конференціях, публікації в пресі)	Матеріали виступів, публікацій

Діяльність спеціаліста відділу (управління) освіти: Науково-методичний посібник / В.В. Гуменюк, Н.М. Бакалюк, В.І. Бакалюк; заг. Ред.. В.В. Гуменюк. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 176 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 1(85))

**БЛАНК ДЛЯ САМООЦІНКИ
ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(Маринівська О.Я., Зазуліна Л.В.)**

Тип навчального закладу: а) ЗНЗ   б) ліцей, гімназія, НВК, НВО

Місце знаходження закладу   а) місто   б) сільська місцевість

Фах _____ Педстаж _____ Категорія _____ Звання _____

1. Оцініть, будь ласка, власну готовність до інноваційної діяльності за кожним показником (від 1.1., 1.2. до 4.4.), використовуючи *Критерії готовності до інноваційної діяльності*

2. Оберіть характерний Вам рівень по кожному із компонентів (1.1., 1.2. , до 4.4.), враховуючи Критерії готовності до інноваційної освітньої діяльності. Виставте обрані Вами бали по кожному із компонентів (1.1., 1.2. , до 4.4.) у стовпчик «Самооцінка».

3. Визначте суму балів по кожному компоненту (рядок «Усього за розділ»), а потім виставте суму балів за всі 4 компоненти («Загальна кількість балів за всі розділи»).

Компоненти		Критерії готовності до інноваційної освітньої діяльності				Самооцінка
		Низький рівень 0,5 чи 1,0 бал	Середній рівень 1,5 чи 2,0 бали	Достатній рівень 2,5 чи 3,0 бали	Високий, творчий рівень 3,5 чи 4,0 бали	
I. Мотиваційно-орієнтаційний компонент	1.1. Особистісно-сміслові орієнтації	Переважають мотиви необхідності, вимоги, а не власне прагнення	Переважають мотиви власної вигоди, самоцінності, похвали	Переважають мотиви обов'язку та відповідальності перед колективом	Інноваційна діяльність є особистіснозначущою, характерною	
	1.2 Мотивація вибору конкретної технології	Не усвідомлюється, вибір спонтанний	Частково усвідомлюється як засіб розв'язання власних професійних	Переважно усвідомлюється як вирішення певної проблеми, потреба вдосконалення	Усвідомлюється як продуктивний засіб саморозвитку особистості школяра та вчителя на основі	

			проблем (наприклад, пройти атестацію, самоствердитись)	навчально-виховного процесу	виявлених проблем і потреб	
	1.3. Цілепокладання	Цілі не задаються, дії спонтанні	Цілі задаються формально, орієнтація на стратегічні, а не на конкретні цілі	Цілі задаються як опис очікуваного результату	Цілі задаються на діагностико-прогностичній основі як конкретний опис чітко визначених результатів	
	1.4. Орієнтація на рівень інноваційної діяльності (за ступенем новизни)	Характерна схильність до репродуктивного рівня – запровадження готових розробок, систем	Характерна схильність до адаптивного рівня – застосування готових розробок з їх частковою корекцією	Характерна схильність до системно-конструктивного рівня (ефективна усталена система роботи педагога)	Характерна схильність до власне інноваційного рівня як прагнення створити авторський продукт	
Усього за розділ I						
II. Змістовний компонент	2.1. Система збору та узагальнення інформації про інноваційну діяльність	Система збору інформації практично відсутня або епізодична	Зібрана інформація про найпоширеніші інновації	Сформована комплексно, класифікована. Дає змогу зорієнтуватись у виборі технології	Сформовано продуктивно, класифікована, з описом сутності та дидактичних можливостей. Дає змогу обґрунтованого вибору технології	
	2.2. Система знань про сучасні концепції навчання, сутність технологічного підходу	Поняття усвідомлюється на загальному рівні, проте не визначається	Усвідомлюються головні концепції та особливості, відмінність технології від	З'ясовано сутність, специфіку, компоненти концепцій,	Сформована як цілісна продуктивна педагогічна система на основі сучасних концепцій. З'ясовано	

			методики	технологічного підходу	сутність, специфіку, механізм реалізації	
	2.3. Знання про особливості впроваджуваної технології (інновації)	Мають загальний характер	Виокремлено основні концептуальні ідеї, елементи технології	Визначено науково-теоретичні засади, концепт, технологічну систему	Визначено науково-теоретичні засади, концепт, технологічну систему як комплексного засобу досягнення цілей	
	2.4. Знання про форми, методи і засоби інноваційного навчання* (виховання)	Мають загальний характер, чіткі визначення не даються	У цілому є уявлення про форми, методи та засоби навчання на рівні визначень	Є чіткі уявлення про форми, методи, засоби навчання, їх особливості, дидактичні характеристики (у тому числі ІКТ)	Сформовані знання про особливості, різноманітність, специфіку та умови використання сучасних (у тому числі ІКТ) форм, методів та засобів навчання	
Усього за розділ II						
III. Операційно-технологічний компонент	3.1. Визначеність плану дій впровадження технології	План дій не визначено, присутня певна спонтанність	План дій визначений формально, узагальнено	План дій визначений поетапно Сформована ідея проекту та критерії змін упровадження інновації	План дій визначений поетапно, конкретно з моделюванням дій на кожному етапі відповідно до розробленого проекту	
	3.2. Вміння використовувати форми, методи і засоби інноваційного навчання *(виховання)	Практично не використовуються або не дають бажаного результату	Використовуються час від часу з різною результативністю (не завжди ефективно)	Використовуються систематично, результативно (у тому числі ІКТ)	Використовуються різні форми і засоби, продуктивно, забезпечують спланований результат, сприяють розвитку особистості	

					учні (у тому числі ІКТ)	
	3.3. Реалізація уроків в системі обраної технології	Урок містить лише окремі елементи технології, які не впливають на продуктивність	Урок містить елементи технології, які в цілому не забезпечують визначений результат	Урок в цілому відповідає технологічній логіці, спроектований на технологічній основі	Технологія уроку забезпечує гарантоване досягнення спроектованого результату	
	3.4. Обґрунтування результату	Критерії змін (результативності) не визначаються	Критерії змін визначаються узагальнено	Проектується та моделюється у конкретних параметрах	Розроблена чітка система оцінювання (параметри, критерії, норми оцінювання) спланованого результату	
Усього за розділ III						
IV. Рефлексивний компонент	4.1. Сформованість рефлексивних вмінь	Аналіз власної діяльності практично не відбувається	Рефлексія здійснюється переважно на емоційному рівні.	Рефлексія здійснюється за критерієм загальної результативності	Рефлексія здійснюється за принципом зіставлення поставлених конкретних цілей та їх досягнення	
	4.2. Самооцінка результативності власної діяльності	Ототожнюється з «Я»- оцінкою (внутрішньою оцінкою себе, а не результатів)	Надається перевага зовнішній оцінці (оточуючих)	Здійснюється за ступенем досягнення спланованих результатів (проте без чітких об'єктивних критеріїв)	Визначається за кількісними та якісними показниками спланованого результату	

	4.3. Самоаналіз типових утруднень	Не здійснюється, або здійснюється спонтанно	Здійснюється переважно на основі аналізу в процесі контрольної оцінювальної діяльності	Здійснюється як засіб корекції діяльності	Здійснюється систематично як засіб власного самовдосконалення	
	4.4. Самооцінка емоційно-вольових якостей	Немає схильність до змін, недостатня працездатність, системність в роботі, вміння йти до поставленої мети	Є чутливість, інтерес до змін, проте недостатня працездатність, вміння систематично працювати, не завжди вдається довести справу до завершення	Є чутливість, інтерес до змін, здатність відмовитись від стереотипів, достатня працездатність, вміння довести справу до завершення.	Розвинута уява, характерна креативність мислення, що поєднується із вмінням систематично цілеспрямовано працювати, доводити справу до логічного завершення	
Усього за розділ IV						
Загальна кількість балів за всі розділи						

Примітка: *форми, методи та засоби інноваційного навчання: активні та інтерактивні (групові, ігрові), використання ІКТ (електронні засоби навчання, презентації, проекти, портфоліо) тощо.

4. Визначте рівень готовності до інноваційної діяльності за сумою балів:

до 24 балів – низький рівень;

25-40 балів – середній рівень;

41-56 балів – достатній рівень;

57-64 бали – високий, творчий.

5. Скористайтесь результатами діагностування для подальшого осмислення і вдосконалення Вашої діяльності.

Дякуємо за співпрацю!

Орієнтовна тематика «круглих столів», семінарів з актуальних проблем розвитку інноваційної діяльності

(розроблена науково-методичним центром координації дослідно-експериментальної та інноваційної роботи ХОІППО)

1. Пріоритетні напрямки інноваційного розвитку регіональної системи освіти.
2. Інноваційна політика і законодавче забезпечення інноваційної діяльності в Україні та за рубежом.
3. Впровадження інформаційних технологій в закладах освіти: досвід, проблеми та перспективи.
4. Управління інноваційною діяльністю в закладах освіти: від теорії до практики
5. Сучасні підходи до оцінки ефективності інновацій в освіті.
6. Інноваційні здоров'язберігаючі технології в освіті.
7. Підготовка педагогів до інноваційної діяльності: моделі, досвід, проблеми та перспективи.
8. Проблеми впровадження, моніторингу, оцінки ефективності інноваційних технологій в освіті.
9. Педагогічні технології: теорія і практика.
10. Розвиток навчального закладу на інноваційній основі: від теорії до практики.
11. Проблеми управління розвитком навчального закладу на інноваційній основі.
12. Педагог в інноваційному педагогічному режимі: проблеми формування позитивної «Я»-концепції.
13. Шляхи подолання антиінноваційних бар'єрів у педагогічному співтоваристві.
14. Проблеми створення інноваційного освітнього середовища в закладі освіти.
15. Проблеми розробки та експертизи авторських освітньо-виховних концепцій.

Тематика семінарів

1. Інноваційна діяльність педагога. Новітні підходи в роботі сучасного вчителя.
2. Готовність педагога до інноваційної діяльності як педагогічна проблема.
3. Індивідуальна (авторська) методична система педагога: шляхи формування та розвитку.
4. Творчі групи в системі методичної роботи.
5. Моніторинг інноваційних процесів в сучасному навчальному закладі.
6. Інформаційні технології підтримки педагогічних інновацій в освітньому закладі.
7. Інноваційна діяльність учителя в процесі планування структури сучасного уроку.

8. Управління якістю освіти в умовах інноваційних перетворень у сучасній школі.
9. Роль сучасних педагогічних технологій у практиці організації профільного навчання.
10. Реалізація дослідно-експериментальної роботи в загальноосвітньому начальному закладі як спосіб реалізації творчого потенціалу педагога.
11. Дослідницька діяльність учителя та учня в умовах експериментального навчального закладу.
12. Розвиток обдарованості в процесі науково-дослідницької діяльності.
13. Перспективні інноваційні технології в управлінні загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-методологічні та практичні аспекти менеджменту освітніх інновацій.
14. Моделювання як дослідницький метод освітньої прогностики.
15. Передовий педагогічний досвід як джерело інноваційної діяльності.
16. Сучасне поняття педагогічної майстерності.

Тематичний тезаурус

Дослідження - 1) ретельний науковий розгляд з метою пізнання, виявлення чогось; 2) наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання.

Дослідження (педагогічне) - процес і результат наукового дослідження якогось класу педагогічних явищ і процесів; хід вирішення педагогічної проблеми із застосуванням наукових методів і досягнень науки, що включає етапи постановки завдання й аналізу умов для її вирішення, формулювання гіпотези, планування й організації експерименту, проведення експерименту, аналізу й узагальнення отриманих результатів, формулювання нових фактів і закономірностей, упровадження отриманих результатів; наукова праця педагога-дослідника.

Емпіричне дослідження – встановлення нових фактів науки, і на основі їх узагальнення формулювання емпіричних закономірностей; спрямоване безпосередньо на об'єкт, що вивчається, і опирається на дані спостереження та експеримент. У ході Е. д. встановлюються нові факти, проводиться їх узагальнення.

Теоретичне дослідження – розробка основних, загальних педагогічних закономірностей для пояснення раніше відкритих фактів, а також передбачення майбутніх подій і фактів; пов'язане із вдосконаленням та розвитком понятійного апарату галузі науки та спрямоване на всебічне пізнання об'єктивної реальності в її суттєвих зв'язках та закономірностях.

Методологічне дослідження – формулювання на базі емпіричних і теоретичних досліджень загальних принципів і методів дослідження педагогічних явищ, побудова теорії.

Наукове дослідження - 1) це процес дослідження певного об'єкта (предмета або явища) за допомогою наукових методів, яке має на меті встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання у практичній діяльності людей;

2) діяльність, свідомо спрямована на отримання нового наукового продукту, що є оригінальним, неповторним, суспільно значущим.

Наукове педагогічне дослідження – процес формування нових педагогічних знань, один із видів пізнавальної діяльності, спрямованої на розкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку.

Наукова ідея – форма відображення в думці нового розуміння об'єктивної реальності.

Тема дослідження – відображає основний зміст (проблему і питання) наукової роботи і визначається її кінцевим результатом; розгорнутий в одне речення головний зміст дослідження.

Мета дослідження - методологічна характеристика дослідження; представлення про результат. Ставлячи перед собою ціль, дослідник уявляє собі, який результат він має намір одержати, яким буде цей результат.

Гіпотеза дослідження (від грец. hypothesis - підстава, припущення) - методологічна характеристика дослідження, наукове припущення, висунуте для пояснення якого-небудь явища і потребує перевірки на досвіді і теоретичному обґрунтуванні для того, щоб стати достовірним науковим знанням. Від простого припущення гіпотеза відрізняється декількома ознаками. До них відносяться:

- а) відповідність фактам, на основі яких і для обґрунтування яких вона створена;
- б) можливість перевірки;
- в) прикладимість до можливо більш широкого кола явищ;
- г) відносна простота.

Завдання дослідження — його конкретизована мета.

Завдання дослідження: а) вирішення певних теоретичних питань, що є загальною проблемою (наприклад, з'ясування сутності дидактичного явища, вдосконалення його визначення, дослідження ознак); б) експериментальне вивчення практики вирішення проблеми, виявлення її типового стану, типових недоліків, їх причин, типових рис передового досвіду та ін.; в) обґрунтування системи заходів, необхідних для вирішення поставленого завдання; г) експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності; ґ) вироблення методичних рекомендацій для тих, хто використовуватиме результати дослідження на практиці. У педагогіці використовують фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Етапи дослідження - складові частини дослідницької діяльності, які виконуються протягом певного заданого проміжку часу і закінчуються якісними та кількісними змінами певних сторін цієї діяльності.

Програма дослідження - фактично розширений план дослідження, що показує його логічну послідовність. Кожний пункт програми відображає зміст дослідження.

Методика дослідження - перелік прийомів, способів, за допомогою яких будуть розв'язуватися завдання дослідження, перевірка наукової гіпотези, одержання достовірних наукових фактів; показує, як (яким чином, шляхом, методом, способом чи прийомом) слід здійснювати розв'язок задач дослідження в кожному пункті його програми.

Наукові положення - це виражені у вигляді чітких формулювань основні наукові ідеї, як прийняті за основу при виконанні дослідження, так і знову висунуті автором. Серед наукових положень виділяють вихідні посилення та наукові результати.

Вихідні посилення - наукові положення, що є відправними (початковими, граничними) при виконанні дослідження. До характерних типів вихідних посилень належать:

- **поняття** - цілісна сукупність судження про найбільш істотні ознаки об'єкта дослідження;
- **об'єкт дослідження** - процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і вибране для вивчення;
- **предмет дослідження** - те, що знаходиться в межах об'єкта й визначає тему дослідження;
- **категорія** - основне поняття, що відбиває найбільш загальні зв'язки, сторони, співвідношення явищ дійсності й пізнання;
- **термін** - гранично коротке словесне відображення поняття;
- **визначення** - розширене словесне відображення поняття, що дається, як правило, у вигляді одного розповідного речення;
- **гіпотеза** - припущення, при якому на основі глибокого емпіричного чи теоретичного дослідження робиться висновок про існування процесу, властивості

об'єкта чи про причину явища, причому цей висновок ще не можна вважати цілком доведеним;

- **принцип** - основне вихідне положення теорії, навчання, науки, світогляду тощо;

- **правило** - положення, в якому відбита закономірність, стійке співвідношення яких-небудь явищ;

- **математичні пропозиції** - усякого роду розрахунково-логічні обґрунтування та докази (у найпростішому вигляді - ланцюжок взаємозалежних співвідношень, а в найбільш розгорнутому вигляді - та чи інша сукупність взаємозалежних теорем, лем, аксіом і подібних суворих математичних пропозицій);

- **допущення** - припущення, покладені в основу спрощення реального об'єкта (процесу), що використовуються при дослідженні.

Рамки (межі) дослідження - допущення й обмеження, що характеризують межі, які визначають масштаб дослідження в цілому (за часом, простором, за вихідними даними).

Дослідна робота педагога - удосконалення масової педагогічної практики на основі інтуїції педагога без наукового обмеження умов, відбору й обґрунтування критеріїв оцінки результатів.

Дослідно-експериментальна робота - поєднання пошуку найбільш ефективної педагогічної системи через дослідну роботу, розробку програми експерименту та її реалізацію, включаючи і процес удосконалення масової педагогічної практики на основі отриманих результатів експерименту.

Дослідник - той, хто займається науковими дослідженнями, вивченням, відслідкуванням чого-небудь.

Дослідницька діяльність - особливий вид діяльності педагога, відмінної від дидактичної, виховної й наближеної до наукової за своїм складом, функціями та технологіями виконання. Дослідницька діяльність:

- забезпечує загальний розвиток освітньої установи, її рух до вищої якості освіти за рахунок використання резервів науки;

- є функцією вчителя, виконання якої забезпечується всією організацією діяльності школи і яка пронизує виконання всіх інших функцій, підвищуючи їх якість;

- є засобом зростання як професіоналізму вчителя, так і кваліфікаційного статусу, що забезпечує йому педагогічну кар'єру.

Науково-дослідна діяльність - один з видів діяльності педагога, спрямованої на пізнання й перетворення педагогічної реальності на основі досягнень педагогічної науки та застосування наукових методів; результатом цієї діяльності є отримання нового педагогічного знання та досвіду й розвиток методологічної культури педагога-дослідника.

Впроваджувально-дослідницька діяльність – пристосування та інтеграція наукових ідей, принципів, змісту освіти, освітніх технологій до умов конкретної школи.

Пошуково-дослідницька діяльність – 1) діяльність, пов'язана із самостійною розробкою як самої ідеї, так і способів її практичної реалізації; 2) полягає у створенні нового наукового продукту чи нового предмета педагогічної діяльності,

який може бути описаний науково.

Експеримент ([рос. експеримент](#), [англ. experiment](#), [нім. Experiment n, Test m, Versuch m](#)) — 1) спроба, [дослід](#), які потребують підтвердження чи спростування, форма [пізнання](#), один з основних методів [наукового дослідження](#), в якому вивчення явищ відбувається в доцільно вибраних або штучно створених умовах, що забезпечують появу тих процесів, спостереження яких необхідне для встановлення закономірних зв'язків між явищами. Важливими характеристиками експерименту є його надійність та валідність; 2) один з основних методів наукового дослідження, в якому вивчення явищ відбувається за допомогою вибраних чи штучно створених умов; 3) намагання, спроба створити щось яким-небудь способом.

Експеримент педагогічний – науково поставлений дослід у галузі навчальної чи виховної роботи, спостереження досліджуваного педагогічного явища в спеціально створених і контрольованих дослідником умовах.

Лабораторний експеримент - впровадження в практику якої-небудь ідеї в спеціально створених умовах, «очищених» від стороннього впливу.

Природний експеримент - впровадження якої-небудь педагогічної інновації в практику роботи школи.

Експериментальний загальноосвітній навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад, у якому здійснюється дослідно-експериментальна робота з перевірки результативності та можливості застосування педагогічних і управлінських інновацій.

Інновація – це кінцевий продукт застосування новизни з метою зміни об'єкта управління і забезпечення економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефектів.

Педагогічні інновації – нововведення в педагогічній системі, які поліпшують розвиток (перебіг) і результати навчально-виховного процесу.

Інноваційна освітня діяльність – 1) експериментування, розробка, апробація, впровадження, розповсюдження освітніх інновацій (нововведень); 2) це процес внесення якісно нових елементів в освіту.

Проблема – 1) питання чи комплекс питань, які об'єктивно виникають у ході розвитку пізнання і розв'язок яких передбачає суттєвий практичний і теоретичний інтерес; 2) невідома частина суперечності, яка може бути розкрита в процесі дослідження.

Проблемна ситуація – це опис конкретної педагогічної ситуації, в якій виявляється суперечність.

Проблемне питання – це питання, сформульоване щодо можливості дослідити той чи інший предмет пізнання, ще невідомий науці.

Проблемна задача – це позначення (виділення) передбачуваного результату дослідження.

Педагог-дослідник - найвищий рівень педагогічної майстерності, коли діяльність учителя має характер науково-педагогічного дослідження.

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ I. Порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності	4
1.1. Мета і зміст інноваційної діяльності.....	5
1.2. Рівні інноваційної освітньої діяльності.....	7
1.3. Дослідно-експериментальна діяльність загальноосвітнього навчального закладу.....	7
1.4. Координація інноваційної діяльності.....	10
1.5. Нормативна база інноваційної діяльності.....	13
Розділ II. Підготовка та проведення педагогічного експерименту..	16
2.1. Поняття експерименту.....	17
2.2. Сутність і види педагогічного експерименту.....	17
2.3. Рівні педагогічного експерименту.....	19
2.4. Розробка наукового апарату дослідження.....	19
2.5. Підготовка та проведення експерименту.....	31
2.5.1. Розроблення програми експерименту.....	31
2.5.2. Складання перспективного плану дослідно-експериментальної роботи.....	32
2.5.3. Організаційна робота щодо початку експерименту.....	33
2.5.4. Проведення експерименту.....	35
2.5.5. Використання результатів експерименту.....	36
2.6. Оформлення результатів педагогічного дослідження.....	37
Розділ III. Експериментальний навчальний заклад	44
3.1. Поняття та види експериментального навчального закладу.....	45
3.2. Організація роботи експериментального навчального закладу.....	45
3.3. Організація дослідно-експериментальної роботи у навчальних закладах області.....	47
Розділ IV. Формування готовності педагога до інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи	50
4.1. Поняття готовності до інноваційної діяльності та її структура.....	51
4.2. Умови та моделі формування готовності педагогічних працівників до інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи.....	53
Література та джерела.....	60
Додатки	63
Додаток 1.1. Примірний угода про науково-методичне співробітництво.....	64
Додаток 1.2. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності.....	66
Додаток 1.3. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад.....	72
Додаток 1.4. Положення про організацію та проведення наукової і науково-технічної експертизи (витяги).....	80
Додаток 2.1. Показники для оцінювання методичної розробки.....	83
Додаток 2.2. Порядок оформлення документів на проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (обласного) рівня..	86

Додаток 2.3. Порядок оформлення документів на проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня.....	87
Додаток 2.4. Зразок листа-клопотання про проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального (всеукраїнського) рівня в навчальному закладі.....	88
Додаток 2.5. Наказ про проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня.....	89
Додаток 2.6. Структура звіту за результатами виконання певного етапу дослідно-експериментальної роботи.....	101
Додаток 2.7. Орієнтовна структура підсумкового звіту про дослідно-експериментальну роботу.....	101
Додаток 3.1. Наказ по школі про проведення дослідно-експериментальної роботи (зразок).....	102
Додаток 3.2. Наказ по школі про завершення дослідно-експериментальної роботи (зразок).....	103
Додаток 3.3. Орієнтовна тематика засідання науково-методичної ради дослідно-експериментальної роботи.....	104
Додаток 3.4. Тематика дослідно-експериментальної діяльності навчальних закладів Хмельницької області.....	105
Додаток 3.5. Вивчення стану інноваційної освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу.....	111
Додаток 4.1. Бланк для самооцінки готовності вчителя до інноваційної діяльності.....	113
Додаток 4.2. Орієнтовна тематика семінарів, «круглих столів» з актуальних проблем розвитку інноваційної діяльності.....	118
Тематичний тезаурус.....	120

Для нотаток